

Sámedikki 2021 bušeahutta

Mearriduvvon juovlamánu 3. b. 2020
Ášši 61/20

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Poastaboksa 3
9735 Kárásjohka
Telefovdna +47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Sámediggi 2020

Ovdasiidogovva: Sámediggi. Sámediggevisti almmolaš rahpama oktavuođas skábmamánu 2. b. 2000 attii Norgga ráđdehus GÆSTOE 2000 (giissá) Sámediggái. Arne Nerás Joma oaččui gudni ráhkadit dan. Giisá galggai geavahuvvot Sámedikki čoahkkinveahčira seailluheapmái. Čoahkkinveahčira lea Erkke Ándarasa Ánderijá Ovlá/ Jon Ole Andersen ráhkadan.

Gáldu: Heaikka Biehttár Ristin Rávnná Else Márjá/ Else Marie Isaksen, Sámediggi ja dáidda (2014).

ISBN: 978-82-91200-35-4

Sisdoallu

1	ÁLGGAHUS	10
2	VÁLDOSISDOALLU.....	11
3	RÁMMAT JA PRINSIHPAT	13
3.1	Ekonomalaš rámmaeavttut.....	13
3.1.1	Ollislaš juolludus Sámediggái.....	13
3.1.2	Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus.....	13
3.2	Ekonomalaš vaikkuhangaskaoamit	14
3.2.1	Njuolggodoarajja	14
3.2.2	Ohcanvuođot doarjaja	15
3.2.3	Ohcanvuođot doarjagat earáid ovddas	15
3.3	Šiehtadusat ja njuolggadusat.....	15
3.3.1	EEO-njuolggadusat	15
3.3.2	Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin	16
3.3.3	Duoji váldošiehtadus	16
3.3.4	Sámi Giellagáldu - šiehtadus.....	16
3.4	Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat	16
3.4.1	Vuođđolága § 108.....	16
3.4.2	ILO Konvenšuvdna nr. 169 ja konsultašuvdnariekti.....	17
3.4.3	ONa julggaštus álgoálbmotvuogatvuodaid birra	17
4	GIELLA.....	18
4.1	Giella váikkuhangaskaoamit	19
4.1.1	Sámegielaid ángiruššansuorggit	19
4.2	Sámegielaid geavaheapmi	19
4.2.1	Čoahkketabealla - sámegielaid geavaheapmi.....	20
4.2.2	Guovttagielatvuodadoarjaja suohkaniidda - njuolggodoarjaja	20
4.2.3	Guovttagielatvuodadoarjaja fylkasuohkaniidda - njuolggodoarjaja.....	21
4.3	Sámegielaid ovdánahttin	21
4.3.1	Čoahkketabealla - sámegielaid ovdánahttin.....	22
4.3.2	Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarjaja.....	22
4.3.3	Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjaja.....	23
4.3.4	Sámi giellaguovddážat - njuolggodoarjaja.....	23
4.3.5	Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - konferánsa	24
4.3.6	Giellaprošeavttat - ohcanvuođot doarjja.....	24

4.3.7	Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuodot doarjja	25
4.3.8	Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuodot doarjja	26
4.3.9	Giellamovttiidahttinbálkkášupmi	26
4.3.10	Julevsámegiela ja lullisámegiela riektačállingirji - prošeakta.....	26
4.3.11	Sámi báikenammabálvalusat - prošeakta	26
4.3.12	Sámi Giellagáldu - šiehtadus.....	27
4.3.13	Stipeanda sámegielat digitála sisdoalu buvttadeapmái	27
4.4	Váibmogiella čuovvuleapmi.....	27
4.4.1	Čoahkktabealla - Váibmogiella	28
4.4.2	Giellafálaldat mánáide ja nuoraide.....	28
4.4.3	Oainnusmahttin ja ovttasbargu	29
4.4.4	Rekrutteren ja gelbbolašvuoda buorideapmi	31
5	BAJÁSŠADDAN, OAHPAHUS, ALITOAHPPU JA DUTKAN	33
5.1	Váikkuhangaskaoamit bajásšaddamii, oahpahussii, ohppui ja dutkamii	35
5.1.1	Ángirušsansuorggit - bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan	35
5.2	Sámegielat mánát otná servodagas	35
5.2.1	Čoahkktabealla - sámegielat mánát otná servodagas	36
5.2.2	Doarjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuodot doarjja.....	36
5.2.3	Doarjagat prošeavtaide ja ovddidanbargguide mánáidgárddin - ohcanvuodot doarjja	36
5.2.4	Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuodot doarjja.....	37
5.2.5	Julevsáme sámástahtte - njuolggodoarjja Vuonak mánájároj.....	37
5.2.6	SáMOS (Sámi mánát odđa searvelanjain) - ovddidanprošeakta 2018-2022	37
5.3	Árbediedut odđa áiggis	38
5.3.1	Čoahkktabealla - Árbevirolaš máhttu odđa áiggis	38
5.3.2	Doarjagat sámi mánáidgarddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat - ohcanvuodot doarjja	39
5.4	Máhttu ja gelbbolašvuhta leat vuodđun boahtteáiggi mánáidgárddiide	39
5.4.1	Čoahkktabealla - máhttu ja gelbbolašvuhta hukse boahttevaš mánáidgárddiid.....	39
5.4.2	Diehtojuohkin sámi mánáid vuogatvuodaid birra sámegiel mánáidgárdefálaldahkii	39
5.5	Sámi sisdoallu skuvllas.....	40
5.5.1	Čoahkktabealla - sámi sisdoallu skuvllas	41
5.5.2	Oahppoplánaid revideren - prošeakta.....	41
5.5.3	Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuodot doarjja.....	42
5.6	Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi.....	42
5.6.1	Čoahkktabealla - oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	43
5.6.2	Sámegieloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii	43
5.6.3	Bargu eastadit givssideami - prošeakta	43
5.7	Oahpponeavvut.....	43
5.7.1	Čoahkktabealla - oahpponeavvut	44
5.7.2	Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuodot doarjja.....	44

5.7.3	Oahpponeavvuid rámmašiehtadus.....	45
5.7.4	Ovttas Aktan Aktesne - njuolggodoarja Sámi allaskuvlia	46
5.7.5	Movttiidahttindoaibmabijut oahpponeavvoráhkadeamis - prošeakta	46
5.7.6	Rádjerašttildeaddji sámi oahpahus - prošeakta	46
5.8	Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis.....	46
5.9	Oahppo- ja dutkanfálaldat.....	47
5.10	Rekrutteren sámi alit ohppui ja duktamii.....	47
5.10.1	Stipeanda alit ohppui - ohcanvuodot doarjia	47
5.11	Árbediehtu	48
5.12	Sámi perspektiivva implementeren alit ohppui ja dutkamii.....	48
6	AREÁLAT, BIRAS JA DÁLKKÁDAT	49
6.1	Areálalide, birrasii ja dálkkádahkii guoski váikkuhangaskaoamit.....	50
6.1.1	Areálalide, birrasii ja dálkkádahkii guoski ángirušsansuorggit	50
6.2	Areálahálldašeapmi	50
6.2.1	Čoahkketabealla - árbevirolaš máhttu areálaid hálldašeamis	51
6.2.2	Protect Sápmi vuodđudus - nuolggodoarja	51
6.2.3	Sámi areála- ja resursavuoigatvuodat - ohcanvuodot doarjia.....	51
6.2.4	Geahčaleapmi mohtorjohtalusas meahcis - prošeakta.....	52
6.3	Luondduresurssat	52
6.4	Luondduvalljodat.....	53
6.4.1	Čoahkketabealla - luondduvalljodat	53
6.4.2	Suodjalanstivrrat - seminára.....	53
7	EALÁHUSAT	54
7.1	Ealáhusaid váikkuhangaskaoamit	56
7.1.1	Ángirušsansuorggit - ealáhusat	56
7.2	Vuođđoealáhusat	56
7.2.1	Čoahkketabealla - vuođđoealáhusaide	58
7.2.2	Doarjja vuođđoealáhusaide - ohcanvuodot doarjja	58
7.2.3	Guorahallan boazodoallolága ja boazodoallohálldašeami geahčadeamis - prošeakta	59
7.2.4	Seminára dásseárvvu birra boazodoalus	59
7.3	Juohkelágán ealáhusat	59
7.3.1	Čoahkketabealla - juohkelágán ealáhusat	60
7.3.2	Doarjja máñggabealat ealáhusaide - ohcanvuodot doarjja	61
7.3.3	Sápmi Ealáhussiida - nuolggodoarja	61
7.3.4	Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja.....	61

7.3.5	Sámi mátkeeláhusat - prošeakta	61
7.3.6	Sámi mátkeeláhusat - ohcanvuodot doarjja	62
7.4	Hutkás ealáhusat	62
7.4.1	Čoahkketabealla - hutkás ealáhusat.....	63
7.4.2	Hutkás ealáhusat - ohcanvuodot doarjja.....	63
7.4.3	Gelbbolašvuodavuodot hutkás ealáhusat - prošeakta	63
7.4.4	Dáiddadállu - njuolggodoarjja	64
7.5	Duodji.....	64
7.5.1	Čoahkketabealla - duodji	64
7.5.2	Duodjeinstiuhhta - njuolggodoarjja	65
7.5.3	Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii	65
7.5.4	Duoji ealáhusšiehtadus.....	65
7.6	Ealáhusovddideami doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu)	67
8	KULTUVRA.....	69
8.1	Kultuvrra váikkuhangaskaoamit	71
8.1.1	Ángiruššansuorggit - kulturvra	71
8.2	Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.....	71
8.2.1	Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sám dáiddáriidda	71
8.2.2	Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus.....	72
8.2.3	Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi - ohcanvuodot doarjja	72
8.2.4	Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuodot doarjja	73
8.2.5	Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja	73
8.2.6	Sámi Dáiddaguovddáš - nuolggodoarjja	74
8.3	Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan	74
8.3.1	Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat.....	75
8.3.2	Festiválat - nuolggodoarjja	75
8.3.3	Teáhterat - nuolggodoarjja.....	76
8.3.4	Museat.....	76
8.3.5	Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njolggodoarjja	78
8.3.6	Ásahusovddideapmi - ohcanvuodot doarjja.....	78
8.4	Sámi girjjálašvuohtha ja mediat.....	79
8.4.1	Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuohtha ja mediat	79
8.4.2	Čális fal - prošeakta.....	79
8.4.3	Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - nuolggodoarjja.....	80
8.4.4	Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuodot doarjja	80
8.4.5	Girjjálašvuoda gaskkusteapmi girjebussiin - njuolggodoarjja.....	81
8.4.6	Sámi girjjálašvuoda beaivvit - konferánsa	81
8.4.7	Nannet gaskkusteami davvisámi guovllus - prošeakta	82
8.4.8	Loga munnje! Les meg! - prošeakta.....	82

8.4.9	Sámi mediat - njuolggodoarjja.....	82
8.5	Sámi valáštallan.....	83
8.5.1	Čoahkktabealla - sámi valáštallan.....	83
8.5.2	Sámi valáštallan - nuolggodoarjja.....	83
8.5.3	Kultur- ja valáštallanstipeanda - stipeanda	83
9	KULTURMUITOSUODJALUS	84
9.1	Váikkuhangaskaoamit kulturmuitosuodjaleami várás	85
9.1.1	Ángirušsansuorgi - kulturmuitosuodjaleapmi	85
9.2	Kulturmuittuid hálldašeapmi.....	86
9.2.1	Čoahkktabealla - kulturmuittuid hálldašeapmi	86
9.2.2	Doarjja sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuodot doarjja.....	86
9.2.3	Doarjja Ceavcgeadeđgi kulturmuittugouvllu dikšun - ja gasskustanbargui - prošeakta	87
9.2.4	Kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta	87
9.2.5	Láhčcojuvvon kulturmuittuid čuovvuleapmi ja bajásdoallan - prošeakta	88
9.3	Sámi kulturmuitosuodjalusa rámmaeavttut	88
9.4	Sámi kulturárbbi oainnusmahttin	88
9.4.1	Metodaovddideapmi sámi kulturmuittuide - prošeakta	89
9.5	Vistesuodjalus	89
9.5.1	Vistesuodjalus prošeakta - ohcanvuodot doarjja	90
10	DEARVVAŠVUOHTA, SOSIÁLA JA MÁNÁIDSUODJALUS.....	91
10.1	Dearvvašvuoda, fuolahusa ja mánáidsuodjalusa váikkuhangaskaoamit	92
10.1.1	Ángirušsansuorggit - dearvvašvuhta, fuolahus ja mánáidsuodjalus.....	92
10.2	Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus	93
10.2.1	Čoahkktabealla - Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus	93
10.2.2	Spesialistadearvvašvuoda bálvalusat	93
10.2.3	Álbmotdearvvašvuhta	94
10.2.4	Geavaheaddjiguvllot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarjja Várdobáikái	95
10.2.5	Sámi doavttersearvi - nuolggodoarjja.....	95
10.2.6	Åarjelsaemien healsoeviermie - nuolggodoarjja	95
10.2.7	Geavaheaddjiguvllot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarjja Oslo Sámi vissui.....	96
10.2.8	Máttasámi dearvvašvuodenkonferánsa - njuolggodoarjja	96
10.3	Ovttaárvoaš mánáidsuodjalanbálvalus	96
10.3.1	Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuodjalusprošeavtaide - ohcanvuodot doarjja	97
10.4	Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás	97
10.4.1	Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás - prošeakta	98

11	ÁLGOÁLB MOTVUOIGAT-VUOĐAT, RIIKKAIÐGASKASAŠ OVTTASBARGU JA DÁSSEÁRVU	99
11.1	Álgoálbmogiid vuoigatvuodaid, riikkaidgaskasaš barggu ja dásseárvvu váikkuhangaskaoamit	100
11.1.1	Ángirušansuorggit - álgoálbmogiid vuoigatvuodat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu	100
11.2	Sámi ovttasbargu	100
11.3	Davviguovllut.....	101
11.4	Álgoálbmotvuoigatvuodat	101
11.4.1	Čoahkketabealla - álgoálbmogiid vuoigatvuodat	102
11.4.2	International Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta	103
11.5	Dásseárvu ja solidaritehta	104
11.6	Dásseárvu	104
11.6.1	Čoahkketabealla - dásseárvu	104
11.6.2	Sámedikki dásseárvodieđáhusa čuovvuleapmi - prošeakta	105
11.6.3	Doarjja sámi dásseárvvoorganisašuvnnaide - nuolggodoarjja	105
11.6.4	Sámi NissonForum - njuolggodoarjja.....	105
11.6.5	Norgga Sárahkká sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja	105
12	OVTTASBARGOŠIEHTADUSAT	107
12.1	Ovttasbarggu váikkuhangaskaoamit	107
12.1.1	Ángirušansuorggit - ovttasbargošiehtadusat	107
12.2	Regionála ovttasbargu	107
12.2.1	Doarjja regionálaovddidanprošeavtaide - ohcanvuođot doarjja	108
13	EARÁ DOAIBMABIJUT	109
13.1.1	Čoahkketabealla - eará doaibmabijut.....	109
13.1.2	Noreh - njuolggodoarjja.....	109
13.1.3	Doarjja sámi válđoorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja.....	109
13.1.4	Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	110
13.1.5	Sámi guoski statistikhkka Norggas - šiehtadus	110
13.1.6	Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus	110
13.1.7	Sámediggeválggat 2021 - prošeakta.....	110
13.1.8	Doarjjahálddašanvuogádat - prošeakta.....	111
13.2	Politihkalaš dási doaibmagolut	111
13.2.1	Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide	111
13.2.2	Opposišuvnna bargoeavttu	112
13.2.3	Doarjja 2021 sámediggeválggaid listtaide	112

14	POLITIHKALAŠ DÁSSI	113
14.1.1	Čoahkketabealla - politihkalaš dássi	113
14.2	Politihkalaš dási doaibmagolut	113
14.2.1	Hálddahuslaš resurssat - dievasčoahkkinstába.....	113
14.2.2	Sámedikki dievasčoahkkin	114
14.2.3	Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi.....	114
14.2.4	Sámedikki fágálávdegottit	114
14.2.5	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	114
14.2.6	Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)	115
14.2.7	Sámediggerráđđi	115
14.2.8	Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul)	115
14.2.9	Sámedikki vuorasiidráđđi.....	115
14.2.10	Sámedikki váiddalávdegoddi	115
15	HÁLDDAHUSDÁSSI.....	116
15.1	Sámedikki hálldahus.....	117
15.1.1	Organisašuvdnakárta	117
15.1.2	Hálddahusossodat	117
15.1.3	Direktevrra stába	118
15.1.4	Gulahalanstába	118
15.1.5	Sámedikki kánturstruktuvra	118
15.2	Hálddahusa árvvut, višuvdna ja mihttomearri	119
15.2.1	Hálddahusa bajimuš mihttomearit	120
15.2.2	Gelbbolašvuođalokten sámegielas	121
15.2.3	Bargobiras	121
16	MEARKKAŠUMIT ÁŠŠI 61/20 MEANNUDEAMIS.....	122

1 Álggahus

Sámediggi lea Norgga sápmelaččaid nationála álbmotválljen parlameanta. Sámedikki dievasčoahkkin mearrida juohke čavčča bušeahta, Sámediggeráđi árvalusa mielde ja maid Sámedikki plána- ja finánsalávdegoddi gieđahallá.

Sámedikki bušeahta vuodđun leat ekonomalaš rámmat maid ráđđehus evttoha juolludit Sámediggái stáhtabušeahettaevttohusas (Prop. 1 S) guoskevaš jahkái (gč. kap. 3.2 Ekonomalašgaskaoapmi).

Dat rievadusat maid Stuorradiggi iežas gieđahallamis mearrida bušeahettaevttohusas eai boađe Sámedikki bušehttii ovdalgo Sámedikki bušeahetta reviderejuvvo manjtu jagi.

Sámedikki politikhalaš ja hálddahušlaš doaibma dáhpáhuvvá Sámedikki mearridan bušeahttarámmmaid siskkobealde. Eará guovddáš bealit mat váikkuhit Sámedikki doaimma leat riikkaidgaskasaš ja nationála soahpamušat (gč. kap. 3.3 Soahpamušat ja njuolggadusat) ja eará lágat (gč. kap. 3.4 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat).

2 Váldosisdoallu

Ollislaš bušeahttarámma Sámediggái lea lasihuvvon 8 % Sámedikki 2020 bušehta ektui. Dán lasáhusas lei 15,7 miljon ru várrejuvvon bálká- ja haddegoargnjumii. Dát lasáhus lea birrasii 3 % ja loahppa stáhtabušehta goluide lea meroštallojuvvon bálká- ja haddegoargnjumii 2,3 %. 2020:s ii ožžon Sámediggi haddegoargnjuma ovddas, danne rehkenastojuvvo dát lasáhus oassebuhtadussan dasa.

Sámedikkis lea vuordámuš ahte ođđa bušeahtttaortnet sihkkarasttášii dan ahte sámi ulbmilat vuoruhuvvojít, ja ahte Sámedikkis lea doaibmamunni ieš vuoruhit ekonomalaš váikkuhangaskaomiid iešguđege doaibmabijuid gaskka. Eanaš oassi lasáhusain dán lagi Sámedikki bušeahdas leat juolluduvvon merkejuvvon ruhtan. Hástaleaddji lea dat ahte Sámediggi ieš ii sáhte válljet guđe ángiruššamat galget vuoruhuvvot sámi servodagas. Dát goarida Sámedikki mandáhta álbmotválljen orgánan. Sámediggi hálida ahte álggahuvvo bušeahttakommišuvdna mii sáhttá addit Sámediggái ja sámi servodahkii eanet einnostahtti bušeahttarámmaid ja bušehta ahtanuššama áiggi mielde.

Sámedikki bušeahhta čájeha man viiddis servodatovddasvástádus Sámedikkis lea, ja stuorra oassi bušeahdas leat ekonomalaš váikkuhangaskaoamit mat juolluduvvojít viidáseappot sámi ásahusaide ja organisašuvnnaide. Sámediggi geavaha guokte goalmmátoasi bušeahtastis doarjjan sámi ásahusaide, sámi servodahkii ja álbmogii sámi guovlluin. Dieinna lágiin oaidnit ahte juolludus Sámediggái lea juolludus olles sámi servodahkii. Danne lea Sámediggi deatalaš doarjaleaddji barggolašvuđa bisuheamis sihke priváhta ja almmolaš suorggis iežas váikkuhangaskaoapmeortnegiid bokte. Erenoamás deatalaš lea dál go mis lea roassu málimmiviidosaš koronadávdda geažil. Sámediggi oačcui ruđaid reviderejuvvon 2020 bušeahdas ealáhusdoaibmabijuide ealáhuseallima dili vuodul. Čájehuvvon lea ahte dáid ruđaide lea leamaš stuorra dárbu. Vaikko Sámediggi ii leat ožžon liigeruđaid 2021:s koronadoaibmabijuide, de oaidná Sámediggi ahte dárbašuvvo ain fokus váikkuhangaskaomiid árjjalaš geavaheapmái mii sáhtášii veahkehit ealáhuseallima ja kultureallima dili.

Okta lagi ángiruššamiin lea Saemien Sijte, mii oažžu 2,7 miljon ru lasáhusa. Juolludus manná earret eará fágalaš kapasitehta lasiheapmái museas go fárrejít sisa ođđa vistái, ja lassánan viessoláigui. Sámediggeráđđi lea hui duhtavaš go Saemien Sijte beassá fárret ođđa lokálaide 2021:s. Sámi kulturviesut dárbašit árvvolaš lokálaid ja Sámediggi hálida ahte eanet sámi kulturviesut duohtan dahkkojuvvoyit. Danne illudahttá go ráđđehus čuovvula Beaivváš Sámi Našunálateáhterii hukset vistti. Sámi Našunálateáhter ja Sámediggi leat álggahan plána nannet teáhtera rekrutterenbarggu go ođđa visti gárvána.

Gielelutnjeme - Giellalápptim – Giellalokten, Sámedikki giellastrategijja, mihttomearrin lea sámegielaid sakka lokten olles sámi servodagas. Dat ollislaš giellaángiruššan oidno ođđa ángiruššamiin lagi bušeahdas. Oslo Sámi viessu ja Návuotna leat guokte ođđa giellaguovddážiidda. Dieldanuori suohkan lea laktojuvvon sámegiela hálldašanguvlui. Dasa lassin nannejuvvon bargu sámi báikenamaiguin, sihke prošeavttaid čáđa ja liige doarjaga bokte máttasámi giellaguovddážiidda. Dasa lassin lea liige ángiruššan girjjálašvuđa oktavuođas olámuđdui buktin dihtii sámi girjjálašvuđa digitála hámis ja prošeavttai loga munne loktemiin.

Okta fáddá mii Sámedikki giellastrategijjas lea válđojuvvon ovdan, lea sámi giellagelbbolašvuoda väilun buot servodatsurggiin. Ollislaš áŋgiruššan sámegielat olbmuid rekrutteremiin, ja fálaldat oahpahussii sámegielas studeanttaide ja fágaolbmuide lea áibbas vealtameahttun gokčan dihtii boahtteáiggi dárbbu servodagas. Sámediggi áŋgiruššá danne 2021:s bušeahdas fierpmádaga ektui ásahusaid gaskka, oktiordnen ásahusaid gaskka ja fágalaš ráđđeaddin rekrutterema oktavuođas. Erenoamáš fokus lea máttá- ja julevsámi guovllu ektui.

Sámi servodagas lea stuorra dárbu oažžut eanet digitaliserendoaibmabijuid ja digitála áŋgiruššamiid. Digitála fálaldaga ovddideapmi sámegielain ii leat okto Sámedikki ovddasvástádus, muhto lea oktasaš ovddasvástádus surgiid rastá. Sámi mánát ja nuorat dárbbašit sámi oahpponeavvuid, ođđa oahppoplánaid ja fágaodastusa geažil. Dárbu sámi digitála oahppaneavvuide lea stuoris. Ráđđehus lea evttohusas stáhtabušeahttan 2021 evttohan oktii juolludusa digitála oahpponeavvuide sámegillii. Sámediggi lea čuovvulan dán ja lea várren ruđaid digitála oahpponeavvuide iežas bušeahdas. Doaisttážii lea dát gaskaboddosaš juolludeapmi, muhto Sámediggi oaivvilda ahte digitaliserenbargu mii čatnasa sámi oahpponeavvuide lea dárbu mii bistá. Danne ferte dát juolludus šaddat oassin Sámedikki bissovaš bušeahtarámmii.

3 Rámmat ja prinsihpat

3.1 Ekonomalaš rámmaeavttut

3.1.1 Ollislaš juolludus Sámediggái

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
560.50 Gielda- ja oðasmahttindepartemeanta - GOD	539 182	512 861	26 321	5,1 %
1429.71 Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD	6 000	6 000	0	0,0 %
225.63 Máhttodepartemeanta - MD	15 000	0	15 000	-
Juolluduvvon buohkanassii	560 182	518 861	41 321	8,0 %

Ollislaš bušeahttarámma Sámediggai lea lasihuvvon 41 321 000 ruvnnuin dahje 8 % Sámedikki 2020 bušeahta ektui. Ráðdehusa evtohusas leat muhtun juolludusat merkejuvvon. Lasáhus lea juogaduvvon čuovvovaš poasttaide:

- Dielddanuori suohkana laktin sámegiela hálldašanguvlui - 4,5 miljon ru.
- Saemien Sijte, lasáhus viessoláigui ja lassi doaimmaide – 2,7 miljon ru.
- Sámediggeválggat 2021 - 3,5 miljon ru (gaskaboddosaš juolludus).
- Digitála oahpponeavvuiguin ángirušsan - 15 miljon ru gaskaboddosaš juolludus.
- Bálká- ja haddegoargnjumii - 15,64 miljon ru.

Stáhtabušeatha goluid haddegoargnjun meroštallo leat 2,3 % 2021:s. Dan geažil addojuvvo Sámediggái 3,7 miljon ru lasáhus. Sámedikki mielas lea dát oassebuhtadus das go jagis 2020 váillui lasáhus haddegoargnjumii.

3.1.2 Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
Doaibmaboadut				
Departemeanttaid juolludusat	560 182	518 861	41 321	8,0 %
Submi doaibmaboadut	560 182	518 861	41 321	8,0 %
Doaibmagolut				
Politikhalaš dási doaibma	30 090	34 795	-4 705	-13,5 %
Hálldahusa doaibma	139 301	133 454	5 847	4,4 %
Submi doaidmagolut	169 391	168 249	1 142	0,7 %
Doaibmaboadus	390 791	350 612	40 179	11,5 %
Ekonomalaš vaikkuhangaskaoamit				
Doarjjamáksimat earaide	336 326	293 127	43 199	14,7 %
Šiehtadus	28 902	19 845	9 057	45,6 %
Prošeakta	24 713	35 540	-10 827	-30,5 %
Konferánsa ja árvvoštallan	850	2 100	-1 250	-59,5 %
Submi doaibmabijut	390 791	350 612	40 179	11,5 %
JAHKEBOADUS	0	0	0	

3.2 Ekonomalaš vaikkuhangaskaoamit

Sámediggi juohká čuovvovaččat váldopoasttaide váikkuhangaskaomiid jahkái 2021:

Doaibmabijut	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
Giella	112 551	110 085	2 466	2,2 %
Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan	61 404	47 503	13 901	29,3 %
Areálat, biras ja dálkkádat	3 375	2 567	808	31,5 %
Ealáhusat	34 904	34 895	9	0,0 %
Kultuvra	145 396	133 936	11 460	8,6 %
Kulturmuitosuodjaleapmi	9 064	8 800	264	3,0 %
Dearvašvuhta ja sosiála	2 985	3 005	-20	-0,7 %
Álgoálbmogiid vuogatvuot, riikkaisgaskasaš bargu ja dásseárvu	2 517	2 074	443	21,4 %
Ovtasbargošiehtadusat	2 000	2 000	0	0,0 %
Eará doaibmabijut	16 595	5 747	10 848	188,8 %
Submi doaibmabijut	390 791	350 612	40 179	11,5 %

Sámedikki ekonomalaš váikkuhangaskaomiide gullet njuolggadoarjagat organisašuvnnaide ja ásahusaide, iešguđet ohcanvuđot doarjjaortnegat, šiehtadusat, prošeavttat, konferánssat ja evalueremát.

Stáhta ekonomiijanjuolggadusat gohčot Sámedikki fuolahit ahte doarjjahálddašeapmi lea beaktíl ja ulbmiliid mielde. Dasa gullá maid geatnegasvuhta mii guoská bearráigeahčan- ja duođaštanorthnegiidda, vai ruhtageavaheapmi lea bures duodaštuvvon.

Sámediggeráđis lea fápmudus hálddašít Sámedikki bušeahtha ja das lea ovddasvástádus mearriduvvon mihttomeriin ja boađusolahuſas ja raporteremis dievasčoahkkimii rádi diedáhusas ja jahkediedáhusas. Sámediggeráđđai addojuvvo maiddái fápmudus hálddašít doaimmaid mat Sámediggái leat addojuvvon lágaid mielde.

Sámediggeráđis lea fápmudus váldi ođasis juogadit 20 % váikkuhangaskaomiin, mii lea 389 891 000 ru. Dat váldi ii guoskka háld dahusa doaibmagoluide 139 901 000 ru ja politikhkalaš dási doaibmagoluide 30 390 000 ru. Sámediggeráđđi maid ii sáhte eará láhkai geavahit poasttaid mat eai leat dán jagi bušeahtha ja reviderejuvvon bušeahtha.

Sámediggeráđđi galgá bušeahttajagi ovddidit ášši Sámedikki dievasčoahkkimii jos ruđat geavahuvvojít eará láhkai.

3.2.1 Njuolggodoaraja

Njuolggodoarjagiid hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi delegere válddi.

Lagat čilgehus ovttaskas njuolggadoarjaortnegji, boahtá ovdan Sámedikki njuolggadoarjagiid njuolggadusain ja juollodusreivviin. Sámediggeráđđi mearrida njuolggadusa ja juollodusreivviid, earret daid maid Sámedikki dievasčoahkkin mearrida bušeahtha meannudeamis.

Stáhta ekonomiijanjuolggadusaid mielde galgá njuolggodoarjagiid doarjjavuostáiváldi namuhuvvot juollodusmearrádusas dahje bušeahtraproposišuvnnas dainna vugiin ahte doarjajuolludeapmi lea merkejuvvon sutnje guoskevaš. Doarjjavuosttáváldit leat dánin namuhuvvon tabeallain njuolggodoarjagiin.

3.2.1.1 Badjelbáhcaga sirdin jagis 2020 koronadili geažil

Njuolggodoarjagiid njuolggadusaid mielde sáhttet doarjaoažžut mat ožžot njuolggodoarjaga sirdit 20 % juollodusas čuovvovaš jahkái. Jákkit ahte koronadili geažil lea aktivitehta ollu doarjaoažžuin unni 2020:s. Danne lea vuordimis ahte dát sáhttá dagahit 20 % badjelbáhcaga. Dan sivas dakhá Sámediggi spiehkastaga 2021:s njuolggodoarjjanjuolggadusain, ja diktá njuolggodoarjaoažžuid sirdit olles badjelbáhcaga 2020's jahkái 2021.

3.2.2 Ohcanvuodot doarjja

Ohcanvuodot doarjjaortnegiid hálldaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi addá válldi.

Doarjjaortnegiid ovttaskas ortnegat spesifiserejuvvojt lagabuidda Sámedikki ohcanvuodot doarjjaortnegiid njuolggadusain. Sámediggeráđđi mearrida dáid njuolggadusaid muhto ii daid maid Sámedikki dievasčoahkkin mearrida bušehta meannudeamis.

Sámediggeráđis lea fápmudus rievdadit ohcanáigemerii.

Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea váiddaorgána sámediggeráđi mearrádusain ja daid orgánaid mearrádusain maidda sámediggeráđđi lea delegeren válldi. Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea váiddaorgána maiddái dievasčoahkkinjodihangotti mearrádusain.

3.2.3 Ohcanvuodot doarjagat earáid ovddas

Sámediggi hálldaša lassin iežas doarjjaortnegiida, guokte doarjjaortnega Riikaantikvára ovddas. Dát ruđat addojuvvojt Sámediggái Dálkkádat- ja birasdepartemeantta sierra poastta bokte (gč. 12. siiddus, ollislaš juollodus Sámediggái). Riikaantikvára mearrida láhkaásahusaid dáid ruđaid geavaheapmái ja meannuda váiddaáššiid mat čathnasit dán guovtti ortnegii.

3.3 Šiehtadusat ja njuolggadusat

3.3.1 EEO-njuolggadusat

EEO-šiehtadus lea šiehtadus Norgga, Islándda ja Liechtenstein, ja nuppe bealde EO-riikkaid ja Eurohpalaš searvevuoda gaskka. EEO-šiehtadusa bokte lea Norgga čadnojuvvon EO siskkit márkanii. EEO-šiehtadusa ulbmiliin lea nannet gávppašeami ja ekonomalaš báttiid nu ahte leat seammalágan eavttut ja njuolggadusat beliid gaskka. EEO-láhka čáđaha Norgga rievtis EEO-šiehtadusa guovddáš mearrádusaid, earret eará njuolggadusaid stáhtadoarjaga birra. Njuolggadusat stáhtadoarjaga birra leat Norggas seamma go EO:s.

Go Norgga lea searvan EEO-šiehtadussii, de lea dohkkehan dihto ráddjejumiid go guoská nationála politihka hábmemii, nugo stáhtadoarjaga ja guovllupolitiikhka surgiini. EEO-šiehtadus ii atte makkárge

oppalaš lobi spiehkastit stáhtadoarjjanjuolggadusain sámi dahje eará álgoálbmotberoštumiid ovddideamis.

Danne go stáhtadoarjja sáhttá ráfehuhttit márkaniid nu ahte dat váikkuha EEO-guovllu gávpeoktavuođa, lea váldonjuolggadussan dat ahte stáhtadoarjja lea lobiheapme, muhto leat mearriduvvon máŋga spiehkastaga maid vuodul sáhttá addit doarjagiid mat ovddidivčče servodatlaš ja politihkalaš mihtomeriid. Sámedikki doarjjaortnegat leat hábmejuvvon nu ahte dávistit EEO-njuolggadusaide.

3.3.2 Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin

Sámediggi dagai 2004:s váldošiehtadusa sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin, maid Sámi dáiddárráđđi ovddasta. Ulbmilin lea ovddidit buori ja girjás sámi kultureallima, ja láhčit dili sámi girjjálašvuoda, musihka, luohki, dánssa, teáhtera, filmma, govavadáidaga ja dáiddaduoji duddjomii ja gaskkustepmái. Dáiddáršiehtadus guoská sohppojuvvon doaibmabijuide dáiddasuorggis, mat čađahuvvojit ekonomalaš rámmaid siskkobealde maid bealit sohpet. Juohke jagi dahkkojuvvo šiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin.

3.3.3 Duoji váldošiehtadus

Sámediggi ja duodjeealáhus, duodjeorganisašuvnnaid Sámiid Duodji ja Duojáriid Ealáhussearvi bokte, šiehtadeigga 2005 duoji váldošiehtadusa. Šiehtadusa ulbmilin lea gievrudit ealáhusduoji, buoridit gánnáhaattivuođa ja oazžut buoret jođu gálvvuide maid ieža duddjoj. Eaktun dákkár ovddideapmái lea ahte gelbbolašvuodenlokten, bvttaovddideapmi, márkanfievrrideapmi ja vuovdin deattuhuvvoj. Sámediggi šiehtada juohke jagi ealáhusšiehtadusa duodjái, mas leat doaibmabijut maiguin lea áigumuš ovddidit ealáhusa politihkalaš mihtomeriid ja njuolggadusaid mielde maid Sámediggi áiggis áigái mearrida.

3.3.4 Sámi Giellagáldu - šiehtadus

Sámediggi šiehtadallá jahkásaččat ruhtadeami Sámi Giellagáldui ovttas Suoma ja Ruota beale sámedikkiiguin, Sámi Giellagáldu mearrádusaid mielde.

3.4 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsipat

3.4.1 Vuodđolága § 108

Vuodđolága § 108 lea bajimuš riektenuolggadus stáhta eiseválddiide ja geatnegahttá Norgga stáhta láhčit dili nu ahte sámi álbmot sáhttá sihkkarastit ja ovddidit gielas, kultuvras ja servodateallimis.

Geavahusas mearkkaša dát ahte stáhta eiseválddiin lea geatnegasvuhta aktiivvalaččat láhčit doaibmabijuid sápmelaččaid kulturovdanbuktimii ja suodjalit dakkár sámepolitihkas mii áítá sámi gielaid ja kulturvuđđosa. Vuodđolága § 108 ráddje stáhta doaibmafrijavuođa sihke láhkamearrádusproseassain ja hálldašangeavahusas, ja dán geatnegasvuoda boađusin lea ain ovddidit ealli sámi kultuvra. Suodjaleami geažil mii lea Vuodđolága § 108 mielde lea hálldašeams geatnegasvuhta nannosit deattuhit sámi kultuvra beroštumiid duohademiiid mearrideami

oktavuoðas. Dát gusto álo, beroškeahttá vuolgágo duohtadepmi njuolga lága vuodul vai ii.

3.4.2 ILO Konvenšuvdna nr. 169 ja konsultašuvdnariekti

Stáhta eiseválddit ja Sámediggi dahke 2005:s "šiehtadusa das makkár bargovuogi mielde stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvnnat galget dáhpáhuvvat". Konsultašuvdnaortnet guoská iešguðegelágan áššiide, nugo lágaide, láhkaásahusaide, ovttaskas mearrádusaide, njuolggadusaide, doaibmabijuide ja mearrádusaide (ovdamearkka dihte stuorradiggediedáhusain). Geatnegasvuhta konsulteret sáhttá guoskat buot ideála ja ávnnašlaš beliide sámi kultuvrras.

Šiehtadus galgá gozihit álgoálbmogiid vuogatvuoda frija ja ovdagihtii dieðiheami vuodul miehtat buot áššiin mat gusket sidjiide (álgoálbmogiid), ja lea jurddašuvvon ahte dat leat mielde ollašuhittimin stáhta álbtotrievttálaš geatnegasvuoda konsultašuvnnaid ektui álgoálbmogiiquin. Šiehtadus lea ILO konvenšuvnna 169 art. 6 implementeren, ja ulbmilin lea buori jáhkus konsulteret, áigumušain joksat ovttamielašvuoda beliid gaskka.

Šiehtadusas leat bargovuogit mat mualit mo galgá frija ja ovdagihtii dieðiheami vuodul miehtat dahje ii miehtat lágaláš ja hálddahuslaš doaibmabijuide mat gusket sápmelaččaide, dahje prošeavtaide mat gusket sápmelaččaid eatnamiidda, guovlluide dahje eará resurssaide. Šiehtadusa sisdoallu geatnegahttá goappašiid beliid. Sámediggi lea ohcalan mekanismma mii bearráigeahčašii gozihuvvo go konsulterengeatnegasvuhta šiehtadusa mielde. Konsultašuvdnašiehtadus ii guoskka ekonomalaš doaibmabijuide dahje bušeahttadoaibmabijuide.

3.4.3 ONa julggaštus álgoálbmotvuogatvuodaaid birra

ON álgoálbmotvuogatvuodaaid 2007 julggaštus mitala ahte álbtotriekti lea ovdánan ja dološ vierut. Álgoálbmotjulggaštusas geardduhuvvojit dáláš ja čadni riikkaidgaskasaš olmmošvuogatvuodat, oppalaš riikkaidgaskasaš láhka ja riikkaidgaskasaš vierroriekti. Dat vuodđuduuvvá dáláš álgo olmmošvuogatvuodaide kultuvrralaš, historjjálaš, sosiála ja ekonomalaš suorggis mat gusket álgoálbmogiid erenoamáš dillái

Álgoálbmotjulggaštus vuodđuduuvvá prinsihpaide rievttalašvuhta, demokratija, olmmošvuogatvuodaaid gudnejahttin, ovttáárvosašvuhta, vealatkeahtesvuhta, buorre stivren ja buorre jáhkku. Dat váikkuha eanet harmonalaš dili ja buoret ovttasbarggu stáhta ja álgoálbmogiid gaskka. Julggaštusa sisdoallu siskkilda buot servodatsurggiid mat gullet Sámedikki bargosurggiide. Julggaštus nanne ahte álgoálbmogii lea riekti oahpahussii iežaset kultuvrra birra ja iežaset gielas. Das leat mearrádusat álgoálbmogiid dearvvašvuðas, mediain, vuoinjalaš ja oskkoldat árbevieruin, ja ahte álgoálbmogat galget sáhttit suodjalit ja ovddidit iežaset kulturárbbi, árbedieðuid ja kulturilbmamiid. Álgoálbmogii lea vuogatvuhta eatnamiidda, guovlluide ja resurssaide maid leat árbevirolaččat oamastan dahje gos leat ássan. Álgoálbmogii lea maiddái vuogatvuhta suodjalit birrasa ja buvttadankapasidehta iežaset guovlluin. Álgoálbmogat galget sáhttit searvat mearrádusproseassaide, ja stáhtat galget konsulteret álgoálbmogiiquin juksan dihtii sin frija ja ovdagihtii dieðihuvvon miehtama, ovdal go lábat ja doaibmabijut mat váikkuhit sidjiide mearriduvvojit. Erenoamážit lea álgoálbmogii iešmearridanvuogatvuhta sin politikhkalaš sajádaga ektui, ja vuogatvuhta frija ovddidit sin ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama.

1.

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta ealáskaahittit, geavahit ja ovddidit sin historjjá, giela, njálmmálaš árbevieruid, filosofijaid, čállinvugiid ja girjjálašvuoda ja sirdit dáid boahttevaš buolvvaide, ja dain lea maid vuoigatvuohta nammadit sin báikkalaš servodagaid, báikkiid ja olmuid ja doalahit daid namahusaid.

(Artihkal 13.1 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

4 Giella

Servodatmihttu:

- Sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat.

Sámedikki váldobargun lea sámegielaid nannet ja ovddidit boahtteáiggis. Sámegielain galgá lunddolaš sadji servodagas, ja buohkat galget beassat gullat, oaidnit ja geavahit sámegielaid buot servodatsurggiin.

Sápmelaččaid vuoigatvuhta oahppat, geavahit ja ovdánaahittit iežaset eatnigela lea vuodđovuoigatvuohta. Buot sámiide galget sihkkarastojuvvot vejolašvuodat oahppat ja hupmat sámegiela. Buot servodatarenaide ferte láhčit dili sámegiela geavaheapmái, ja ferte ásahit buriid rámmaeavttuid mat sihkkarastet vuoigatvuoda geavahit sámegiela.

NAČ 2016: 18 Váibmogiella ovddida ollu doaimmaid ja láhkarievdadusaid mat nannejit ja sihkkarastet sámegielaid boahtteáiggi. Čielggadeami čuovvuleapmi ja doaibmabijuid čáðaheapmi leat dehálaš barggut maiguin Sámediggi lea bargan 2017 rájes, ja ain bargá.

Servodatmihttomeari olaheapmi góibida giellaánjiruššama buot surgiin servodagas. NAČ 2016: 18 Váibmogiella čuovvoleapmái áigu Sámediggi vuoruhit giellaánjiruššama mánáid ja nuoraid giellaarenaide, muhto maiddái eará servodat surgiide gos sámegiella galggašii leat dat lunddolaš giella. Sámediggi lea álgghan ollu doaibmabijuid mat leat evttohuvvon Giellaloktema strategijadokumeanttas ja maid Sámedikki dievasčoahkkin lea juovlamánus 2018 mearridan. Sámegielaid čalmmustahtindoaimmat almmolašvuodas leat biddjon johtui, ja eará proseassat sámegiela ovddideami várás. Dat bargu joatká 2021:s. Mii dárbbašit olles servodaga searvat sámegielaid čalmmustahttimii ja ovddideapmái buot surgiin, sihke almmolaš ja siviila servodagas. Gáibiduvvo viiddis ánjiruššan ja giellavahkkus Sámediggi hástalii buohkaid searvat.

Sámi Giellagáldu ásahuvvo bistevaš organisašuvdhan 2021 rájes, ja lea čadnon Norgga Sámediggái. Dát goblma sámedikki leat 2020:s mearridan njuolggadusaid ja dasto organiserema ja ruhtadeami.

Sámedikki áŋgiruššansuorggit sámegielaid várás:

- Sámegielaid geavaheapmi.
- Sámegielaid ovdánahttin.
- Váibmogiella čuovvoleapmi.

Hálddahusa resurssat - giellaossodat:

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodenlokten leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Ossodagas leat 26 fásta bargi golmma juhkosis:

- Giellahálddahuslaš ja- politihkajuogus.
- Báikenamma ja gielladikšun.
- Terminologija.

Giellaossodagas lea ovddasvástádus čuovvulit politihkalaš proseassaid mat gullet giellapolitihkalaš suorgái. Dása gullá maid giellaovdáneapmi ja giellahálddašeapmi buot sámegielade. Ossodagas lea maid ovddasvástádus čuovvolit báikenamma- ja terminologijaáššid, ja hálldašit Sámedikki doarjjaortnegiid gielladoaimmaide Sámedikki vuoruhemiid ja mearriduvvon njuolggadusaid mielde.

Dasa lassin lea ossodagas ovddasvástádus siskáladas jorgalanbálvalusas sihke lulli-, julev- ja davvisámegillii.

Báikenammaláhka addá válldi Sámedikki báikenammanevvohahkii hálldašit lága sámi báikenámáid várás. Sámedikki giellaossodagas lea ovddasvástádus báikenammanevvohahkii, mat lea leamaš Sámedikki vuolde 2002 rájes. Sámi báikenammanevvohat rávve sámi báikenamaid geavaheami ja čállima birra, vrd. báikenammalága, Sámediggi čuovvula ja lokte nammaáššiid, ja gulahallá earret eará suokaniiguin, fylkaiquin, kártadoaimmahagain, departemeanttaiguin, geaidnodoaimmahagain ja earáiguin. Sámediggi maiddái logaldallá báikenammabargguid birra relevánta lágidemiin ja doppe gosa bovdejuvvo.

4.1 Giella váikkuhangaskaoomit

4.1.1 Sámegielaid áŋgiruššansuorggit

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Sámegielaid geavaheapmi	47 917	43 279	4 638	10,7 %
Sámegielaid ovdánahttin	59 084	53 806	5 278	9,8 %
Váibmogiella	5 550	13 000	-7 450	-57,3 %
Submi	112 551	110 085	2 466	2,2 %

4.2 Sámegielaid geavaheapmi

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Sii geat ásset sámegiela hálldašan guovllus galget beassat geavahit sámegiela go gulahallet almmolaš ásahusaiguin.

Almmolašvuhta galgá sámegiela hálldašanguovllus čuovvut Sámelága 3. kapiittala ja bálvalit álbmoga sámegillii, sihke čálalaččat ja njálmmálaččat. Dat dagaha ahte sámegiella geavahuvvo árjjalaččat dain servodatsurggiin mii guoská suohkaniidda ja fylkkasuohkaniidda.

Sámegiela hálldašanguovlu lea deatalaš sámegielaid geavaheamis. Suohkanat ja fylkkasuohkanat hálldašanguovllus ovddidit Sámediggái ahte guovttegielalašdoarja ii govčča buot olggosgoluid sámegiela bálvalusain ja bargguin suohkaniid ja fylkasuohkaniid dásis.

Sámedikkis lea ovddasvástádus dieđihit Gonagassii mo sámegielaid dilli lea Norggas juohke 4. jagi. Dasa lea dárbu čađahit giellaiskkademiid. Dasa lea dárbu čađahit giellaiskkademiid.

4.2.1 Čoahkketabealla - sámegielaid geavaheapmi

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
Guovttegielatvuodadoarja suohkaniidda - njuolggodoarja	43 673	39 624	4 049	10,2 %
Guovttegielatvuodadoarja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarja	4 244	3 655	589	16,1 %
Submi	47 917	43 279	4 638	10,7 %

4.2.2 Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarajja

	Bušeahhta 2021	Vuoddo- doarja 2021	Bálvalus- doarja 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
10001 Guovdageainnu suohkan	7 501	1 792	5 709	7 057	444	6,3 %
10002 Kárásjoga gielda	6 416	1 792	4 624	6 098	318	5,2 %
10003 Deanu gielda	4 241	1 792	2 449	3 952	289	7,3 %
10004 Porsáŋgu gielda	4 077	1 792	2 285	3 929	148	3,8 %
10005 Unjárgga gielda	3 113	1 792	1 321	2 931	182	6,2 %
10006 Gáivuona suohkan	2 987	1 792	1 195	2 840	147	5,2 %
10007 Dielddanuori suohkan	2 444	1 792	652	0	2 444	-
10008 Snáasen tjetle	2 169	1 792	377	2 082	87	4,2 %
10009 Loabága suohkan	2 054	1 792	262	2 019	35	1,7 %
10010 Raavrjhijke tjetle	1 886	1 792	94	1 847	39	2,1 %
10011 Aarboten tjetle	1 881	1 792	89	1 842	39	2,1 %
10012 Røros suohkan	2 110	1 792	318	2 167	-57	-2,6 %
10013 Hábmera suohkan	2 794	1 792	1 002	2 860	-66	-2,3 %
Submi	43 673	23 296	20 377	39 624	4 049	10,2 %

Bálvalusdoarjaga meroštallat ohppiidlogu mielde geain lei sámegiella vuosttaš- dahje nubbingiellan skuvlavagi 2019/20, ja ássiidlogu mielde geat ledje Sámedikki jienastuslogus 30.06.2019.

4.2.3 Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
10051 Romssa ja Finnmárku fylkkasuohkan	1 717	1 304	413	31,7 %
10052 Nordlándda fylkkasuohkan	1 299	1 291	8	0,6 %
10053 Trøndelága fylkkasuohkan	1 228	1 060	168	15,8 %
Submi	4 244	3 655	589	16,1 %

2020 rájes leat Finnmárku fylkkagielda ja Romssa fylkkasuohkan ovttastahtton oktan fylkan. Sámediggi lea danne rievdadan njuolggodoarjaga rehkenastinvuogi. Vuodđodoarjja juhkojuvvo seamma mađe 60 % juohke fylkkasuohkanii. Bálvalusdoarjja juhkojuvvo 10 % dan mielde gallii sámegillii fylkasuohkanis lea ovddasvástádus, ja 30 % dan mielde galle suohkana fylkas leat sámegiela hálldašanguovllus.

4.3 Sámegielaid ovdánahttin

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Álbumogis lea vejolašvuohta oahppat ja ovddidit sámegiela.

Sámegielain leat iešguđetlágán dárbut ja hástalusat ja Sámediggi oaidná stuorra ovddasvástádusa nannet sámi álbumoga giellaovdánahttinvejolašvuodaid buot guovluuin. Dan bargui bidjá Sámediggi NAČ 2016:18 – Váibmogiela evttohusaid vuodđun, gos ávžžuhuvvo ángiruššat mánáid ja nuoraid várás. Sámediggi lea čuoldán eret suohkaniid ja fylkasuohkaniid giellaovddidanbarggu guovttegielalašvuodadoarjagis, nu ahte vuoruha eanet resurssaid mánáid ja nuoraid giela nannemii.

Doarjja sámi giellaguovddážiidda lea vuoruhuvvon dasa ahte láhčit giellakurssaid ja giellaarenaid báikkálaččat iešguđege dásíide. Sámi álbmot galgá sáhttit searvat doaimmaide ja dakko bokte sihke oahppat ja geavahit sámegiela árjjalaččat buot servodatsurggiin. Maiddái giellaguovddážat galget beassat čohkket ja almmuhit sámi báikenamaid.

Sámegielaid nannema ja ovddideami várás lea dehálaš ahte gávdnojít árjjalaš báikkálaš servodagat. Go báikegottiin leat máŋgalágan gielladoaibmabijut, de šaddet fálaldagat álbumogii báikkálaččat ja leat vuodđun árjjalaš giellabirrasii. Iešguđetge giellaguovluuin lea gielladásis stuora erohus, danne lea dehálaš heivehit gielladoaimmaid iešguđetge guvlui.

Servodagas lea stuorra dárbu sámegielat fágabargiide buot surrgiin. Vai boahtteáiggis nákce rekrutteret eanet sámegielat fágabargiide buot surrgiin. De Sámediggi juolluda stipeandda joatkkaskuvlaohppiide geain lea sámegiella fágan. Oččodan dihte eanet sámegielat fágabargiid lulli-, julev- ja márkosámi guovluide, de Sámediggi juolluda dasa lassin stipeandda studeanttaide geat váldet alitoahpu lullisámegielas ja julevsámegielas, ja márkosámi studeanttaide geat váldet alitoahpu sámegielas.

Riektačállinrávagirji davvisámegillii almmuhuvvui 2016:s. Dát lea ávkkálaš girji sihke girječálliide, jorgaledđiide ja earáide geat čállet davvisámegillii. Dakkár girji galgá maiddái almmuhuvvot julev- ja

lullisámegillii, ja dán lagi bušehtaas Sámediggi vuoruha joatkit julevsámi riektačállingirjji barggu, mii álggahuvvui 2018:s, ja vuolggahit barggu ráhkadit maiddái lullisámegillii riektačállingirjji. Dát lea ovttasbargu Ruota Sámedikkiin.

Sámediggi atná davvirikkalaš giellaovttasbarggu dárbašlažan sámegielaid oktasaš vuodú seailluheami dáfus. Davvirikkalaš giellaovttasbargu lea deatalaš sámegielaid nannema, ovddideami ja giellageavaheami lasiheami dáfus. Sámi Giellagáldu ásahuvvo bisteavaš organisašuvdnan 2021 rájes, ja lea čadnon Norgga Sámediggái. Sámi Giellagáldus lea ovddasvástádus sámegielaid geavaheamis. Sámi Giellagáldu galgá doaibmat ášshedovdi fágaorgánan áššiin mat gusket sámi čállingielaid normeremii. Dát guoská terminologijja normeremii ja čállinnjuolggadusaide.

4.3.1 Čoahkketabealla - sámegielaid ovdánahttin

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
10101 Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarja	14 545	13 130	1 415	10,8 %
10151 Fylkasuhkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarja	1 416	1 360	56	4,1 %
Sámi giellaguovddážat - njuolggodoarja	25 989	21 682	4 307	19,9 %
14501 Giellaguovddážid deaivadeapmi - konferánsa	100	100	0	0,0 %
12001 Giellaprošeavttat - ohcanvuodot doarja	7 434	9 034	-1 600	-17,7 %
12101 Stipeanda joatkaskuvllaohppiide	3 000	3 000	0	0,0 %
12102 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuodot doarja	400	300	100	33,3 %
14701 Giellamovttiidahttinbálkkášupmi	100	0	100	-
13501 Julevsámegiela ja lullisámegiela riektačállingirji - prošeakta	200	200	0	0,0 %
13601 Sámi báikenammabálvalusat - prošeakta	300	0	300	-
13001 Sámi giellagáldu - šiehtadus	5 500	5 000	500	10,0 %
11300 Stipeanda sámegielat digitála sisdoalu buvttadeapmái	100	0	100	0,0 %
Submi	59 084	53 806	5 278	9,8 %

4.3.2 Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarja

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
10101 Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarja	14 545	13 130	1 415	10,8 %
Submi	14 545	13 130	1 415	10,8 %

Doarjaortnega mihttomearri - Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu:

- Álbmogis lea vejolašvuohta oahppat ja ovdánahttit sámegiela.

Sámegiela hálldašanguovllu suohkanat ožžot guovttagielatdoarjaga ja ovdánahttidoarjaga. Ovdánahttidoarja galgá suohkaniid 3-jagi giellaplánaid vuodul geavahuvvot vuosttamúžžan nannet sámegiela dili mánáidgárddiin ja skuvllain. Doarja ii galgga adnot suohkana láhkageatnegahton doaimmaide, muhto liigedoaimmaide suohkana sámi mánáid sámegielaid nannemii ja ovddideapmái.

4.3.3 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
10151 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - njuolggodoarjja	1 416	1 360	56	4,1 %
Submi	1 416	1 360	56	4,1 %

Doarjaortnega mihttomearri - Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu:

- Álbgogis lea vejolašvuohta oahppat ja ovdánahttit sámegiela.

Sámegiela hálldašanguovllu fylkasuohkanat ožžot guovttagielatdoarjaga ja ovdánahtindoarjaga.

Ovdánahtindoarjaga galgá atnit liigedoaimmaide sámegielaid nannemii ja ovddideapmái.

4.3.4 Sámi giellaguovddážat - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
10201 Sámi giella- ja kulturg. Porsáŋgu gielda	1 066	970	96	9,9 %
10202 Giellasiida - Sámi giellaguovddáš - Gáivuona suohkan	1 066	970	96	9,9 %
10203 Árran julesáme guovdásj	1 066	970	96	9,9 %
10204 Várdobáiki sámi guovddáš	1 066	970	96	9,9 %
10205 Isak Saba guovddáš - Unjárgga gielda	1 066	970	96	9,9 %
10206 Deanu giallagáddi - Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddáš (SEG)	1 066	970	96	9,9 %
10207 Gáisi Giellaguovddáš - Romssa suohkan	1 066	970	96	9,9 %
10208 Aajge, Røros - Trøndelága fylkkasuhukan a)	1 216	970	246	25,4 %
10209 Álttá Sámi Giellaguovddás	1 066	970	96	9,9 %
10210 Ástávuona giellagoahtie - Loabága suohkan	1 066	970	96	9,9 %
10211 Gielem nastedh - Snáasen tjetel a)	1 216	970	246	25,4 %
10212 Gielearenie - Raavrjhijke tjetel a)	1 216	970	246	25,4 %
10213 Omasvuona giellaguovddáš - Omasvuona suonkan	1 066	970	96	9,9 %
10214 Giellagiisá - Guovdageainnu suohkan	1 066	970	96	9,9 %
10215 Oslo sámi viessu	1 066	0	1 066	-
10216 Návuona giellaguovddáš - Návuona suohkan	1 066	0	1 066	-
10250 Aktivitehtadoarjja	8 483	8 102	381	4,7 %
Submi	25 989	21 682	4 307	19,9 %

Sámi giellaguovddážiida Gielearenie, Gielem nastedh ja Aajge, Rørosis addojuwo lasáhus ovta jahkái 150 000 ru sámi báikenamaid duoðasteami ja čohkkema

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi giellavuovddážat:

- Sámi giellaguovddážat ovddidit ja čalmmustahattet sámegielaid árjjalaččat iežaset doaibmaguovllus.

Giellaguovddážiin lea giellafágalaš gelbbolašvuohta ja leat báikkálaš giellaguoddit. Sii gaskkustit árbedieđu mii lea oassin giellaguovddáža fálaldagas. Sámi giellaguovddážat lágidit/láhčet aktiviteahttadoarjagiin giellaarenaid ja giellaoahpahusa. Doarjaortnega ulbmiliin lea addit vejolašvuoda čađahit dáid doaimmaid ovttas Sámedikkiin ja lagaš birrasiin buoremus vuogi mielde.

Sámi giellaguovddážat leat Sámedikki deataleamos ovttasbargoaktevrrat barggus giela loktemiin, ja Giellavahku čađaheamis. Danne addá Sámediggi 50 000 ru liige doarjaga guđege giellaguovddážii Giellavahku 2021 čađaheapmái.

Sámediggi áigu vuoruhit báikenammabarggu máttasámi guovluin 2021:s. Sámi giellaguovddážiidda Gielearenie, Gielem nastedh ja Aajege, Rørosis addojuvvo lasáhus ovta jahkái 150 000 ru sámi báikenamaid duođašteami ja čohkkema oktavuođas. Bargu galgá čađahuvvot Sámedikki mearridan njuolggadusaid mielde. Dát doaibmabidju lea čadnojuvvon prošektii Váibmogiella (kap. 4.4).

4.3.5 Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - konferánса

Oktii jagis lágida Sámediggi ovttas giellaguovddážiiguin giellaguovddášdeaivvadeami buot sámi giellaguovddážiid várás. Deaivvadeami mihttomearrin lea lonohallat vásihuaid ja jurdagiid, ja viidáset ovddidit giellaguovddážiid. Giellaguovddášdeaivvadeapmi galgá nannet ovttasbarggu Sámedikki ja giellaguovddážiid gaskka, ja giellaguovddážiid gaskka. Sámediggi ávžuha sámi giellaguovddážiid neahhtaovttasbargui, ovttasdoaibmat digitála doaluid ektui, ja sámegielat ávdnasiid juohkima ektui.

Dán seminárii várrejuvvo 100 000 ru 2021:s.

4.3.6 Giellaprošeavttat - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
12001 Giellaprošeavttat - ohcanvuodot doarja	7 434	9 034	-1 600	-17,7 %
Submi	7 434	9 034	-1 600	-17,7 %

Doarjaortnega mihttomearri - Giellaprošeavttat:

- Álbgoris lea vejolašvuohta oahppat ja ovddidit sámegiela.

Vuoruheamit - Giellaprošeavttat:

- Ráhkadir sámegielat applikašuvnnaid ja spealuid dahje jorgalit dákkárid sámegillii.
- Sámegielkurssat rávisolbmuide.
- Giellaovddidandoibmabijut giellaguovddážiid várás mat leat ásahanmuttus ja mat ovdal leat ožzon doarjaga ásaheapmái.
- Sámi báikenamaid čohkken ja/dahje gaskkusteapmi.
- Ráhkadir digitála sátnegirjiid sámegillii.
- Terminologijaprošeavttat maid mihttomearrin lea ráhkadir odđa tearpmaid dahje ealáskahttit boares tearpmaid.
- Váikkuhit dan ahte sámi mediafálldagaide, mat leat ásahuvvomin, bohtet ovddidanprošeavttat dassážii go šaddet dásseidis doarjaortnegat.
- Sámi giellaarenat.
- Sámegielat digitála arenat mánáide ja nuoraide, nugo ovdamarkka dihtii e-valáštallan ja sosiála mediat.
- Sámi gielladoibmabijut ja sámi gielladoibmabijut sámi giellavahku 2021 oktavuođas.
- Hábmets modeallaid vai ovta regiovnna giellaresurssat ovttasráđiid sáhttet buoridit giellaoahpahusa.
- Váikkuhit Biibbala jorgaleami lulli- ja julevsámegielaid.

4.3.6.1 Sámi gielladoibmabijut mätta-, julev- ja márkasámi guovllus.

- Sámi giellaguovddážat mat ožot njuolggodoarjaga Sámedikkis bušehta bokte eai sáhte ohcat. Dás leat čuovvovaš spiekasteamit:
 - Sámi giellaguovddážat julev, lulli ja márkasámi guovllus sáhttet ohcat doarjaga vuoruheamis: "Sámi giellaarenat" ja "Ovddidit málliid vai giellaresurssat mat leat guovllus oktiibuot sáhttet váikkuhit buoret giellaoahpahusa".

4.3.7 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
12101 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide	3 000	3 000	0	0,0 %
Submi	3 000	3 000	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide:

- Movttiidahttit nuoraid váldit sámegieloahpahusa joatkkaskuvllas.

Movttiidahttin dihtii nuoraid válljet sámegiela fágan joatkkaskuvllas, juolluda Sámediggi stipeandda ohppiide geain lea sámegiella fágasuorggis. Oahppit geat válljejit sámegiela vuosttašgiellan vuoruhuvvojtit bajimussii.

4.3.8 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
12102 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuodot doarjja	400	300	100	33,3 %
Submi	400	300	100	33,3 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Giellastipeanda alit oahpu:

- Movttiidahttit eambbosiid lohkat daid eanemus áitojuvvon sámegielaid.

Vuoruheamit - Giellastipeanda alit oahpu:

- Alit oahppu mâtta- ja julevsámegielain.
- Alit sámi giellaoahppu studeanttaide márkasámi guovllus.

4.3.9 Giellamovttiidahttinbálkkášupmi

Giellamovttiidahttinbálkkášupmi galgá movttiidahttit, suodjalit, nannet ja ovddidit sámegiela.

Sámediggi juohká bálkkásumi juohke njealját jagi olbmui, fitnodahkii, organisašuvdnii, prošektii dahje jovkui mii ollu lea atnán ávviris, nannen ja ovddidan sámegiela.

Jahkái 2021 várrejuvvo 100 000 ru giellamovttiidahttinbálkkášupmái.

4.3.10 Julevsámegiela ja lullisámegiela riektačállingirji - prošeakta

Riektačállinrávvagat leat geabbilis ja buorit reaiddut julevsámi ja lullisámi riektačállimii. Čujuhit gihppaga njuolggadusaide ja geavahit daid ovdamarkkaid lea buorren veahkkin sidjiide geat dárbbašit vástádusaid čállingiella hárrái, ovdamarkka dihte gaskamearkkaid, iešguđetlágán čálamearkkaid ja sátnejuohkima geavaheamis. Girji lea ávkákalaš julevsámegiela ja lullisámegiela ovddideapmái. Julevsámegiela riektačállingirjiin bargagohte 2018 čavčča, ja dasa lea biddjon bargojoavku mas leat Norgga ja Ruota bealde giellabargit. Julevsámegiela girji vurdojuvvo gárvistuvvot 2021:s, ja lullisámegiela girjiin bargagohtet 2021:s.

Daidda prošeavtaide várrejuvvo 200 000 ru 2021:s.

4.3.11 Sámi báikenammabálvalusat - prošeakta

Sámi báikenamat leat suodjaluvvon Báikenammalága bokte, seamma dásis buot eará báikenamaiguin Norggas. Báikenamat leat min oktasaš kulturárbi, ja láhka suodjala norgalaš, sámi ja kvena báikenamaid nationála njuolggadusaide ja riikkaidgaskasaš siehtadusaid ja konvenšuvnnaid mielde.

Sámi báikenammabálvalus hálddaša sámi báikenamaid Báikenammalága ja láhkaásahusa mielde báikenamaid birra, ja meannuda nammaáššiid lága ja láhkaásahusaid vuodul. Sámi báikenammabálvalusas leat fágalaš nammakonsuleanttat sihke davvisámi, julevsámi ja máttasámi báikenamaid várás, geain lea fágalaš ovddsavástdus rávvemis ja evtohusas čállinvuohkin sámi báikenamain mat leat almmolaš geavahusas.

Nammakonsuleanttat leat guokte guđege gillii, nu ahte oktiibuot leat 6 nammakonsuleantta. Sámedikki báikenammabálvalus fágalaš nammakonsuleanttaiguin doallá jeavddalaččat bargočoahkkimiid main báikenammaáššit ja eará áigeguovdilis fágalaš báikenammaáššit meannuduvvujit. Sámedikki

báikenammabálvalus galgá fállat buriid fágalaš arenaid báikenammaáššiid sihkkaris čađaheapmái báikenammalága (Lov om stadnamn) ja dan láhkaásahusa mielde.

Daidda prošeavtaide várrejuvvo 300 000 ru 2021:s.

4.3.12 Sámi Giellagáldu - šiehtadus

Sámediggi lea jahkásacaččat šiehtadallan Suoma ja Ruota beale sámedikkiiguin Sámi Giellagáldu ruhtadeamis Giellagáldu mearrádusaid mielde. Sámi Giellagáldu ruhtadanšiehtadus lea Sámedikki deataleamos gaskaoapmi sámegielaid terminologija ja čállinnjuolggadusaid normeremis. Sámediggi šiehtadii 2020 borgemánus Sámi Giellagáldu doaimma ruhtadeamis jahkái 2021. Šihttojuvvui ahte Sámedikki oassi Sámi Giellagáldu ruhtadeamis 2021:s lea 5 500 000 ru.

Sámi Giellagáldu lea iešheanalis doaibma maid Suoma, Ruota ja Norgga sámedikkit leat ásahan. Geavatlaččat ja hálddahuuslaččat lea Sámi Giellagáldu Norgga sámedikki vuollásaš, muhto dan jođiha sierra stivra mas buot golmma sámedikkis lea seamma váikkuhanfápmu.

Sámi Giellagáldu lea sámi álbuma oktasaš davvirikkalaš fágaorgána sámi giellaáššiin. Sámi Giellagáldus lea ovddasvástádus davvirikkalaš sámi giellaovttasbargu oktiordnemis, nannemis ja ovddideames. Sámi Giellagáldu ulbmilin lea suodjalit ja ovddidit sámi čállingielaid ja hállangielaid kulturárbbi, ja suodjalit, nannet ja ovddidit sámegielaid seammás go válđojuvvoj vuhtii sierra sámegielaid dárbbut, hástalusat ja resurssat.

Sámi Giellagáldu ásaheapmái ja doaimmaheapmái várrejuvvo 5 500 000 ru 2021:s.

4.3.13 Stipeanda sámegielat digitála sisdoalu buvttadeapmái

Stipeandaortnega mihttomearri – Stipeanda sámegielat digitála sisdoalu buvttadeapmái:

- Movttiidahttit sámi mánáid ja nuoraid buvttadit sámegielat digitála sisdoalu.

Sámedikki stipeanda sámegielat digitála sisdoalu buvttadeapmái galgá movttiidahttit sámi mánáid ja nuoraid buvttadit digitála sisdoalu sámegielade. Stipeanda oaivvilduvvo sámegielaid geavaheapmái rávdnjema, YouTube buvttadeami bokte dahje podcast buvttadeapmi. Sámediggi juohká 8 stipeandda jahkásacaččat.

4.4 Váibmogiella čuovvuleapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat.

Sámediggi mearridii Sámedikki strategijaid sámegielaid várás juovlamánu 2018 - Giellalokten (060/18). Dat strategija lea Sámedikki ollislaš čuovvoleapmi NAČ 2016: 18 Váibmogielas. Giellaloktemis leat sihke doaibmaevttohusat mat leat vižon Váibmogielas, ja doaimmat mat lunddolaččat gullet Váibmogielas evttohusaide. Giellalokten lea guhkesáiggi giellaáŋgiruššan, dat lea sektorristideaddji ja guoskkaha buot servodatsurggiid. Strategijaid mihttomearri lea ahte sámegielat ja dárogiella galget leat ovttadássásaš ja ovttárvosaš gielat servodagas. Višuvdnan lea ahte

sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat. Giellaloktema álggaheapmi ja doaimmaid čađaheapmi álggahuvvui 2019:s, ja joatká mánja lagi ovddos. 2019 čavčča Sámediggi čađaheimmet sámi giellavahkku miehtá riikka, mas lei mihttun luktet sámegielaid servodagas. Miehtá riikka serve oallugat sámi giellavahkkui, ja oallugat dadjet ahte dat berre lágiduvvot juohke lagi. Váibmogiella ja Giellalokten leat viidát ja olu dain doaimmain bistet mánja lagi.

4.4.1 Čoahkketabealla - Váibmogiella

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
13701 Giellabálgát – nationála lohkan- ja čállin strategiija - prošeakta	500	0	500	-
13702 Rájárasttideaddji mánáidgárde- ja skuvlaovttasbargu - prošeakta	300	0	300	-
13703 Väidalanortnet, bearraigeancu ja sami giellaaittardeaddji - prošeakta	650	0	650	-
13704 Sámi giellavahkku - prošeakta	800	0	800	-
13705 Sámi giellaguovlu - prošeakta	200	0	200	-
13706 Bihtán- ja ubmisámegiela gielladili čielggadeapmi - prošeakta	100	0	100	-
13707 Ovddidanprogramma sámegielaid várás - prošeakta	300	0	300	-
13708 Nammafágalash arkiiva - prošeakta	400	0	400	-
13709 Rekrutterenstrategijat - prošeakta	500	0	500	-
13710 Sierra rekrutterendoaibmabijut mätta- ja julevsámegielas - prošeakta	1 800	0	1 800	-
13200 Váibmogiella čuovvuleapmi a) b) c) d) e)	0	13 000	-13 000	-100,0 %
Submi	5 550	13 000	-7 450	-57,3 %

a) Poasta vuoliduwui ru 4 290 000 2020 reviderejuwon bušeahdas gokčan dihte bálká- ja haddelassáneami njuolggó doarjagiin.

b) Ru 450 000 lea sírdon Gielearenie, Gielem nastedh ja Aajege giellaguovvdážiida, báikenama dokumenter ja čoaggan olis

c) Ru 400 000 lea sírdon Loga munnej! Les meg! prošektii ja 750 000 prošeaktadoarjia sámi gjirjálašvuhii kulturkapihtalis.

d) Ru 860 000 lea sírdon pilhtamánáidgárddid gelbbolašvuoda lokten prošektii bajásšaddan kapihtalis.

e) Ru 800 000 lea sírdon sámi giellaguovvdážiida, sámi giellavahku bárgguide.

4.4.2 Giellafálaldat mánáide ja nuoraide

Min deataleamos bargun lea fállat mánáide ja nuoraide giellavejolašvuoda. Mánát ohpet giela dan rájes go riegádit, ja vánhemat ja bearas leat máná deataleamos ovttasbargogouimmit giela oahppamis. Vuodđu gillii biddjojuvvo mánnavuođas, goas buorit ja oadjebas doarjaleaddjit ja rávisolbmuid oktavuohta leat deatalaččat mánáid giellaoahppamis. Danne lea eaktun ahte mánát gullet ja geavahit sámegielaid mánáidgárddis, skuvllas ja muđui árgabeavvis. Giellateorijain deattuhuvvo man deatalaš lea ovddidit mánáid doabaáddejumi, sátneriggodaga, cealkkaráhkadeami ja giellageavaheami dan rájes go leat smávvá. Máná giellaoahppan bidjá vuodu olles eallimii, ja buorre giellabiras lea dieinna lágiin áibbas vealtameahttun giellaoahppamis. Deatalaš lea hukset nana ja buriid giellabirrasiid, mat addet vejolašvuoda oahppat ja geavahit giela báikkálaš birras.

4.4.2.1 Giellabálgát – nationála lohkan- ja čállin strategiija - prošeakta

Ráđdehus lea ráhkadan ja čáđahan nationála lohkan ja čállin strategiija – Giellabálgát 2016-2019. Strategiija ulbmilin lea nannet mánáidgárddid giellabirrasa, oktavuođa mánáidgárddi ja skuvlla giellabarggu gaskka, nannet oahpaheddjiid gelbbolašvuoda gielas, lohkamis ja čállimis, johtileappot fuomášit giellaváttisvuodaid, unnidit ohppiid meari geain leat fuones lohkan- ja čállingálggat ja laskadit ohppiid meari geain leat hui buorit lohkan- ja čállingálggat. Dat mii lea erenoamáš dainna strategijain, lea ahte vuosttaš gearddi vuogádatlaččat ja ollislaččat ángiruššat gielain, lohkamiin ja čállimiin sihke

mánáidgárddis ja skuvllas, ja ahte ráhkaduvvojít geavahussii ja máhttui vuodđuduvvon digitála gelbbolašvuodabáhkat maid mánáidgárddit ja skuvllat sáhttet njuolga váldit atnui báikkálaš ovddidanbarggus. Strategijai gullet mánáidgárddiid ja skuvllaaid čalmmustančoagganeamit, neahttavuđot gelbbolašvuodabáhkat ja doarja gielddaid báikkálaš ovddidanbargui.

Doaibmabidju lea álggahuvvon 2020:s ja bistá máŋga lagi. Sámediggi áigu, ovttasbargguin earáiguin, joatkit Giellabálgáid ovddidan- ja heivehanbarggu sámegielalaide.

Jagis 2021 várrejuvvo 500 000 ru ulbmilii.

4.4.2.2 Rájárásttideaddji mánáidgárde- ja skuvlaovttasbargu - prošeakta

Davviríkkalaš skuvlaovttasbarggus ohcaluvvo ovttasbargu sihkkarastin dihtii sámi oahpahusfálaldagaid buori láhcimis mánáidgárddiin ja skuvllain rastá riikarájáid. Sámediggi oaidná ahte lea ávkkálaš ovttasbargat davviríkkalaš dásis oktasaš mánáidgárde- ja skuvlapolitihka ektui sámi giela ja árvvuid vuodđul. Sámedikki áigumuš lea "Rájáhis sámeoahpahus" prošeavta čuovvulit. Čuovvulanbarggus biddjojuvvo prošeaktajoavkku raporta ja sámi filosofijalagaheapmi SáMOS-prošeavttas vuodđun. Miittomearrin lea oktasaš julggaštusa bokte nannet ain sámi mánáid ja nuoraid rivttiid mánáidgárdefálaldaga ja oahpahusa ektui, man oktavuođas sámi árvvut, luondufilosofija, giella, kultuvra, jođihanvuohki ja árbediedđut leat pedagogalaš barggu guoddi elemeantan.

Jagis 2021 várrejuvvo 300 000 ru ulbmilii.

4.4.2.3 Digitála fálaldat mánáide ja nuoraide - prošeakta

Mediafálaldat mánáide ja nuoraide lea rievđamin, ja deatalaš lea ahte sámegielat mediafálaldat čuovvu servodatdárbbuid ja čuovvu teknologalaš ovdáneami. Dárbašuvvo girjás ja buorre fálaldat mas sisdoallu lea seamma dásis go dároigliagiidda, ja ferte fuolahit ahte dát lea geavaheddjiid olámmuttus. Dárbašuvvo sierra portála gosa buot dieđut mat leat relevánta sámi mánáide ja nuoraide leat čohkejuvvon. Bargu 2021:s várrejuvvojít ruđat geavaheddjiid dárbbuide ja sávaldagaiđ oažžut dán fálaldaga. Dárbu lea maiddái ohcalit ovttasbargoguimmiid ja čielggadit sierra čovdosiid boahtteáiggi digitála doaimma várás. Prošeakta bistá máŋga lagi.

4.4.3 Oainnusmahttin ja ovttasbargu

Giela oainnusmahttin lea gullevašvuoda, leahkima ja dohkkeheami symbola. Sámegiella ja dárogiella leat almmolaš gielat Norgga bealde Sámis. Das fuolakeahttá, eai leat sámegiella ja dárogiella ovttá árvvus ja dásseárvvus dáláš servodagas. Das lea stuorra mearkkašupmi sámi álbumogii, sihke sidjiide geain sámegiella lea eatnigiellan ja sidjiide geat háliidit oahppat sámegielaid, ahte sámegielat oidnojít servodagas. Dat sihke lokte giela stáhtusa, ja addá sámi álbumogii dovđdu ahte sin gielat ja kultuvra dohkkehuvvojít.

Giella oainnusmahttojuvvo čielgasepmosít čálliingiela bokte. Giella mii lea oidnosis lea deatalaš veahkkeneavvu giellaoahpahusas, seammás go gillii addojuvvo árvu. Danne lea deatalaš láhčit diliid nu ahte čálliingiella eanet geavahuvvošii.

4.4.3.1 Váiddaortnet, bearráigeahčan ja sámi giellaáittardeaddji – prošeakta

Sámediggi lea konsulteremiin ráđđehusain NAČ 2016:18 Váibmogiella čuovvuleami birra. Bargu doaibmabijuid ja láhkäevttohusa čuovvulemiin sáhttá gáibidit ahte ekonomalaš ja hálldahuuslaš

váikkuhusat fertejít čielggaduvvot vel ain eanet. Sámediggái lea erenoamáš deatalaš váiddavuoigatvuhta, sámelága giellanjuolggadusaid bearráigeahčan ja sámi giellaáittardeaddji ásaheapmi. Dárbu lea čielggadit dáid doaibmabijuid ekonomalaš ja hálldahuslaš váikkuhusaid. 2021:s várrejuvvojut ruđat dákkár čielggademiid dahkamii.

Jagis 2021 várrejuvvo 650 000 ru ulbmilii.

4.4.3.2 Sámi giellavahkku - prošeakta

Sámegielaid oainnusmahttin lea guovddáš oassi Giellaloktemis, ja mii leat oaidnán dárbbu searvvahit ja ovttasbargat iešguđege aktevraiguin sámegielaid oainnusmahttinbarggus servodagas. Sámediggi vuolggahii riikaviidosáš sámi giellavahku. Boađusin šattai vahkku goas sámegielat oidnojut ja gullojut ollu báikkiin riikkas, sosiála mediain ja riikaviidosáš mediain. Sámi giellavahkku bovtii stuorra áŋggirdeami miehtá riikka, ja ollu aktevrat serve sámegielaid oainnusmahttimii servodagas dien vahkus. Lágiduvvojedje sihke báikkálaš doalut ja doalut sosiála mediain. Gonagasiessu, Stuorradiggi, Ráđđehus ja ásahusat nugo Sámi Allaskuvla, Sámi joatkkaskuvllat, Sámi lohkanguovddáš, Finnmárkkuopmodat, FN-sambandet, Redd Barna, NRK Super leat muhtun aktevrat mat čalmmustedje sámi giellavahku. Sámediggi váldá iniciatiiva lágidit sámi giellavahku jahkásacčat.

Jagis 2021 várrejuvvo 800 000 ru ulbmilii.

4.4.3.3 Sámi giellaguovlu - prošeakta

Sámi giellalávdegoddi lea Váibmogielas evttohan ahte dáláš sámegiela hálldašanguovlu rievdaduvvo sámi giellaguovlun. Giellaguovllu ulbmilin lea ortnet mii eanet lea heivehuvvon iešguđege gielladiliide gieldain. Odđa giellaguovlu lea eanet ceahkkálastojuvvon, ja lea evttohuvvon juogaduvvot iešguđege gieldakategorijajaide.

Sámedikki dievasčoahkkin meannudii giellalávdegotti evttohusa odđa giellaguovllu ektui ášsis 053/18. Sámedikki dievasčoahkkin evttoha ahte giellaguovllu gielddat juogaduvvojut viđa kategorijai; sámi giellaresursagielddat, sámi giellaovddidangielddat, sámi giellaéaláskahettingielddat, sámi gávpotgielddat ja vejolaš sámi giellagielddat. Okta váikkuhangaskaomiin mainna buoremus vejolačcat sahttá lähcit diliid nu ahte giellaguovloortnet speadjalastá ovttaskas gieldda duođalaš dili, lea iešguđege gieldakategorijaid bokte. Odđa sámi giellaguovlu addá váikkuhusaid dáláš sámegiela hálldašanguovlu doarjaortnegii gielddaide, ja gielddaiguin ferte lávga gulahallat doarjaortnega rievdadusaid birra.

Jagis 2021 várrejuvvo 200 000 ru ulbmilii.

4.4.3.4 Bihtán- ja ubmisámeđiela gielladili čielggadeapmi - prošeakta

Bihtán- ja ubmisámi nannema ektui ferte vuosttažettiin dahkat muhtun vuodđobargguid, nugo duođaštit ja kártet dáláš gielladili. Gielaid kárten galgá geavahuvvot gielladoaibmabijuid ja bálvalusaid heiveheampái iešguđege guovlluin. Kárten addá midjiide buoret vuodú álggahit gielladoaibmabijuid guoskevaš birrasiin, ja addá geahčastaga dan barggus mii lea dahkojuvvon ja vejolaš geainnuid válljet viidáset bargui ubmi- ja bihtánsámeđiela ealáskahettimis. Bálldalaga kártemiin áigu maiddái Sámediggi váldit álgaga giellaseminára lágideami ektui ubmi- ja bihtánsámi guovllus.

Jagis 2021 várrejuvvo 100 000 ru ulbmilii.

4.4.3.5 Ovddidanprogramma sámegielaid várás - prošeakta

Sámegielaid dilli ii leat ovttalágan buot giellaguovlluin, ja deatalaš lea ahte boahtteáiggi politihka ovddideamis válđojuvvo vuolggasadji guoskevaš giellaguovllu gielladilis giellaovddidandoibmabijuid plánedettiin. Sámediggi áigu ovttasbargguin ásahusaiguin guoskevaš giellaguovllus doallat lagaš ovttasbarggu konkrehta ovddidanprogramma ráhkadeamis sierra gielaid várás. Ovddidanprogrammat leat buorit gaskaoamit Sámedikki bušeahttabarggus ja addet einnostan vejolašvuoda gielladoibmabijuid vuoruhanbarggus. Nana giellabirrasiid hákhanbarggus lea eaktun ahte váldit vuolggasaji dáláš ásahusain ja ortnegiin, seammás go geahčadit leago dárbu ásahit ođđa ásahusaíd.

Jagis 2021 várrejuvvo 300 000 ru ulbmilii.

4.4.3.6 Nammafágalaš arkiiva - prošeakta

Sámi báikenamaid vuogádatlaš registeren ja čohkken, erenoamážit guovlluin gos sámi nammaávdnasiid čohkken lea váilevaš, lea buorre investeren. Dán oktavuođas lea maiddái deatalaš hukset sámi nammafágalaš arkiivva vai nammaávdnasat leat álkidit olámuttus. Dan geažil ferte sámi báikenamaid maiddái almmolaččat dohkkehit geavahussii kártaide ja galbbaide. Sámediggi áigu ovttasbargguin guoskevaš aktevrraiguin álgghahit barggu nammafágalaš arkiivva ásahemiin.

Jagis 2021 várrejuvvo 400 000 ru ulbmilii.

4.4.4 Rekrutteren ja gelbbolašvuoda buorideapmi

Dat go giellagelbbolašvuhta váilu lea stuorra hástalussan buot servodatsurggiin. Go galgá boahtteáaggi dárbbuid duhtadit, de lea vealtameahttun deatalaš ollislaččat ángiruššat sámegielat bargiid rekrutteremiin, ja oahpahusfálaldagaid ektui sámegielas studeanttaide ja fágaolbmuide.

Boahtteáiggis ferte ángiruššat gelbbolašvuoda buoridemiin sámegielain ja sámi kultuvrras buot servodatsurggiin, nuoraid rekrutteremiin oahpahussii sámegielain, ja sámegielagiid rekrutteremiin iešguđege fágaoahpuide. Deatalaš lea ahte álgghahuvvojít rekrutteren- ja gelbbolašvuoda bajidandoibmabijut, vai mii sáhttit dustet hástalusa giellagelbbolašvuoda váiluma ektui boahtteáiggis.

4.4.4.1 Rekrutterenstrategijat - prošeakta

Sámi servodagas leat stuorra hástalusat go guoská sámegielat bargiid rekrutteremii geat máhttet davvi-, julev- ja máttasámeigela. Váilot hui ollu oahppan fágaolbmot geain livččii gelbbolašvuhta sámegielain ja sámi kultuvrras iešguđege servodatsurggiin. Dát guoská olles riikii, ja dovdo erenoamážit oahpahusa ja dearvvasvuoda oktavuođas. Hálldašanguovllu gielldat diedđhit válđosivvan, go eai nagot deavdit geatnegasvuodaideaset sámelága giellanjuolggadusaid ektui fágagelbbolašvuoda váiluma sámegielas. Danne lea dárbu viidát ángiruššat fágaolbmuid rekrutteremiin ja oahpahusain sámi bálvalusfálaldaga ovddideamis. Vai gielldalaš ja almmolaš hálldašeapmi sáhttet ollašuhttit iežaset geatnegasvuodaaid ollu lágaid ektui.

Bargu fágagelbbolašvuoda rekrutteremiin buot servodatsurggiide lea hástaleaddji, ja gáibida ángiruššama iešguđege dásiin. Eará rekrutterendoibmabijut sámi studeanttaide dahje studeanttaide sámi alit oahpuide ja dutkamiidda leat sámi studeantearit profešuvdnaoahpuin, iešguđege lágan stipeanddat ja oahpoloana geahpedeapmi.

Riikarevišuvnna raporttas sámi oahpahusa birra oidno ahte sámegielat oahpahedđiid ja mánáidgárdebargiid rekrutteren lea stuorra hástalussan oahpahusas. Doaibmabijut nugo ollislaš rekrutterenstrategiija ráhkadeapmi álggahuvvui 2020:s ja bargu jotkojuvvo 2021:s.

Jagis 2021 várrejuvvo 500 000 ru ulbmilii.

4.4.4.2 Sierra rekrutterendoaibmabijut mátta- ja julevsámegielas - prošeakta

Váibmogielas deattuhuvvo gielladilli mátta- ja julevsámi guovllus, ja erenoamáš doaibmabidjodárbbut dán guovlluin čuvgejuvvojit. Giellaguovlluiguin deaivvademiin deattuhuvvojit dađistaga dárbbut nugo fierpmádat ásahusaid gaskka guovlluin, oktiordinndoibauma ásahusaid ja fágalaš ráđđeaddima gaskka.

Sámediggi áigu lágidit giella- ja oahpahuskonferánssaid, váikkuhit giellabargiid ja pedagogaid fierpmádaga ásaheami ja váikkuhit gielladoaibmabijuid oktiordinnema.

Biddjojuvvo kr 1 800 000 dán ulbmilii 2021:s.

5 Bajásšaddan, oahpahuus, alitoahppu ja dutkan

Riikkain gos

gávdnojít čearddalaš,
oskkoldatlaš dahje gielalaš
unnitlogut dahje olbmot geat
gullet eamiálbmogii, de
mánás, gií gullá dáidda
unnitloguide dahje
eamiálbmogii, ii galgga
gieldit vuogatvuodá ovttas
eará miellahtuiguin geat
gullet su jovkui, eallit nu ahte
dat dávista sin kultuvrii,
dovddastit gullevašvuodá
iežaset oskkoldahkii, eallit
oskkoldaga mielde dahje
geavahit iežaset giela. .

Servodatmihttu:

- Sámi servodagas lea máhttu, gelbbolašvuohta ja gálggat maiguin suodjala, sihkkarastá ja ovdánahttá sámi giela, kultuvrra ja servodateallima.

Sámediggi áigumuš bargguin lea servodat mas máhttu lea vuodđun, ja gos máhttu, sámegielat ja árvvut leat geađgejuolgin. Sámi servodat mas máhttu lea vuodđun rievđá dađistaga ja ovdána árbediedu ja dutkanvuđot máhtu ovttasdoaibmamis.

Sámi servodaga ovddideapmi min árvvuid vuodđul gielalaččat ja kultuvrralaččat, eaktuda ahte sámi mánáidgárde- ja vuodđoskuvlafálaldagas lea alla kvalitehta.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte našuvnnalaš mánáidgárde-, oahpahuus- ja oahppopolitiikas leat mihtomearit ja strategijat mat sihkkarastet sámi vuogatvuodaid ja kvalitatiivvalaččat buori oahpahuus- ja oahppopolitiikka.

(ON konvenšuvnna artihkal 30
máná vuogatvuodaid birra)

1. Eami-álbmogiin lea riekti vuodđudit ja hálldašit sin oahpahuusuogádaga ja ásahusaid mat fállet oahpahusa sin iežaset gillii, dakkár vuogi mielde mii heive sin kultuvrralaš oahpahuus- ja oahppomálliide.

2. Eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmuin, erenoamázit mánáin, lea vuogatvuohta visot oahpahusa dásiiide ja oahpahuus-hámiide mat stáhtas leat, vealaheami haga.

3. Stáhtat galget, ovttasrádiid eamiálbmogiiguin, álggahit beaktilis doaimmaid nu ahte eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmot, erenoamázit mánát ja sii guđet ásset servodagaset olggobéalde, ožzot vejolašvuodá oažžut oahpahusa iežaset kultuvrras ja iežaset gillii.

Sámedikki ángiruššansuorggit bajásšaddamis, oahpahusas, oahpus ja dutkamis:

- Sámegielat mánát otná servodagas.
- Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis.
- Máhttu ja gelbbolašvuhta huksejít boahtteáiggi mánáidgárddi.
- Skuvlaid sámi sisdollui.
- Oahppobirrasii ja skuvlaovddideapmái.
- Oahpponeavvuide.
- Alit oahpu ja dutkama váldái, ovddasvástadussii ja rollaide.
- Oahppo- ja dutkanfálaldat.
- Rekruteremii sámi alit ohppui ja dutkamii.
- Árbediehtu.
- Sámi perspektiivva alit ohppui ja dutkamii.

Hálddahuslaš resurssat - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodenlokten leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas leat 19 fásta bargi mat leat juogaduvvon golmma juhkosii:

- Mánáidgárddi juogus.
- Vuodđooahpahusa juogus.
- Alit oahpu ja dutkama juogus.

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas (BOA) lea ovddasvástádus sihke politihkkaovdánahttimis ja hálddašanbargguin. Ossodat čuovvula bargqus earret eará gulahallamiin, ovttasbargguin ja konsultašuvnnain eiseválddiigun joksan dihte servodatmihttomeari. Ossodat hálddaša doarjjaruđaid Sámedikki vuoruhemiid ja Sámediggeráđi njuolggadusaid mielde.

Sámedikkis lea oahpahuslága § 6-4 olis váldi revideret ja mearridit oahppoplánaid vuodđo- ja joatkaoahpahussii. Ossodaga ovddasvástádus lea Sámedikki oahpponeavvoguovddáža jođihit. Oahpponeavvoguovddáža hálddašeapmi galgá 2021:s evaluerejuvvot. Ossodat hálddaša SáMOS ovdánahttinprošeavta (Sámi mánát ođđa searvelanjain) 2018 cuonómáanus 2023 cuonómánnui.

5.1 Váikkuhangaskaoamit bajásšaddamii, oahpahussii, ohppui ja dutkamii

5.1.1 Ángiruššansuorggit - bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
Sámegielat mánát otná servodagas	11 197	10 305	892	8,7 %
Árbedieđut ođđa áiggis	7 630	7 430	200	2,7 %
Máhttu ja gelbbolašvuhta leat vuodđun boahtteáiggi mánáidgárddiide	150	200	-50	-25,0 %
Sámi sisdoalu skuvlass	3 200	3 470	-270	-7,8 %
Oahppobiras ja skuvlaovvdeapmi	1 527	1 503	24	1,6 %
Oahppuneavvut	35 250	21 945	13 305	60,6 %
Rekrutteren sámi alit ohppui ja duktamii	2 450	2 450	0	0,0 %
Árbediehtu	0	200	-200	-100,0 %
Submi	61 404	47 503	13 901	29,3 %

5.2 Sámegielat mánát otná servodagas

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáid sámegiella nannejuvvo ja ovdánahttojuvvo.

Mánáidgárdi lea deatalaš giellaarena sámegielaid gáhttemis ja nannemis, ja lea dárbu čielga strategijjaide ja bargovugiid válljemii. Giellabarggu bargovugiid vuolggasadjin galget leat sámi árvvut, ja dat galget leat sihke pedagogalaš barggu ja giellabarggu vuodđun mánáidgárddis. Sámediggi áigu láhčit dili nu ahte mánáidgárddit geavahišgohtet nana giellamodeallaid mat leat heivehuvvon ovttaskas mánáidgárddiid báikkálaš dárbbuide ja gielladássái. Danin ferte mánáidgárddiid giellabargguid systematiseret buorebut ja implementeret pedagogalaš bargui. Mánáin galgá leat vejolašvuhta sirdit sámi skuvlii sámegielagin ja oažžut oahpahusa sámegielas ja sámegillii vuosttašgiellan.

Sámediggi bargá SáMOS ovdánahttinprošeavttain (Sámi mánát ođđa searvelanjain) oažžut sadjái mánáidgárddiid pedagogalaš giellabarggu rámmaid. Lea dárbu defineret makkár struktuvrrat ja bargovuogit dat leat mat ovdánahttet giellabarggu mánáidgárddiin, ja mat dasto sáhttet definerejuvvot nana giellamodeallan sámi mánáidgárddiin. Dat gáibida ahte gelbbolašvuodaovdánahttindoaimmat fertejít heivehuvvot nu ahte sámi mánáidgárddiid bargit ohpet mo nana giellamodeallaiguin mánáidgárddis galgá bargat.

Otná láhka (Lov om barnehager 2006) ii atte buohkaide geat háliidit vuogatvuoda sámi mánáidgárdefálaldaga oažžut. Sámediggi lea bargamin láhkarievdadusain sámi mánáidgárdefálaldaga vuogatvuoda birra.

Váikkuhangaskaoapmi sámegiela ja kultuvrra nannemis lea doarjja mánáidgárddiide. Doarjja lea okta márjga doaibmabijus mainna galgašii mihttomeari joksat mas sámi mánáidgárdefálaldagain lea sámi sisdoallu mii ovddida sámi mánáid ovdáneami, oahppama ja oahpu. Mánáidgárdesuorgi lea dynámalaš ja rievđa dađistaga, ja dat dagaha ahte Sámediggi ferte doarjaortnegiid heivehit nu ahte mánáidgárddit aktiivvalaččat sáhtte nana giellamodeallaid geavahišgoahtit.

5.2.1 Čoahkketabealla - sámegielat mánát otná servodagas

(duhaiid mielde)

		Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17001	Doarjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuodot doarjja	1 845	1 845	0	0,0 %
17010	Doarjagat prošeavtaide ja ovddidanbargguide - ohcanvuodot doarjja	2 705	1 845	860	46,6 %
17020	Doarjja pedagogalaš ávvdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuodot doarjja	1 540	1 540	0	0,0 %
15001	Julevsáme sámástahhte - Vuonak Mánájároj AS - njuolggodoarjja a)	717	685	32	4,7 %
18501	Sámi mánát odđa searvelanjain - prošeakta	3 090	4 390	-1 300	-29,6 %
15101	Pilohtamánáidgárddi gelbbolašvuoda lokten - njuolggodoarjja Sámi allaskuvillí	1 300	0	1 300	-
Submi		11 197	10 305	892	8,7 %

a) Ornet lei 2020:s namuhuvon Julevsáme giellatjehppe.

5.2.2 Doarjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus	
17001	Doarjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuodot doarjja	1 845	1 845	0	0,0 %
Submi	1 845	1 845	0	0,0 %	

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi giellaoahpahus mánáidgárddiin:

- Mánáidgárddit fállet sámi giellaoahpahusa.

Vuoruheamit - sámi giellaoahpahus mánáidgárddiin:

- Doaibmabijut mat láhčet saji sámi giellaoahpahussii.

5.2.3 Doarjagat prošeavtaide ja ovddidanbargguide mánáidgárddin - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus	
17010	Doarjagat prošeavtaide ja ovddidanbargguide - ohcanvuodot doarjja	2 705	1 845	860	46,6 %
Submi	2 705	1 845	860	46,6 %	

Doarjaortnega mihttomearri - Prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddis:

- Buorre kvalitehta mánáidgárddiid sámi gielas ja kulturbarggus.

Vuoruheamit - Prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddis:

- Giellaovdánahttinprošeavttat (nugo sámástahtte).
- Báikkálaš ovdánahttinprošeavttat main sámi árbevirolaš bargu deattuhuvvo.
- Ođđa sámegiel mánáidgárdefálaldagaid ásaheapmi.
- Pilohtamánáidgárddiid ovdánahttin.

5.2.4 Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17020 Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja	1 540	1 540	0	0,0 %
Submi	1 540	1 540	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide:

- Mánáidgárddiide, mánáidgárdeoahpahedjiide ja oahppoásahusaide lea álkí fidnet pedagogalaš ávdnasiid main lea sámi sisdoallu.

Vuoruheamit - Pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide:

- Giellaarvvosmahti ávdnasat mat heivejit mánáidgárddiide.
- Mánáidgárdepedagogalaš ávdnasat mat heivejit sámi mánáidgárdeoahppaheaddjiide ja mánáidgárdeoaphaheaddjestudeanttaide.

5.2.5 Julevsáme sámástahtte - njuolggodoarjja Vuonak mánájåroj

Sámediggi addá njuolggodoarjaga Vuonak Mánájåroj - sámástahtte nannen dihtii giellaovddidanbarggu mánáidgárddis.

Várrejuvvo 717 000 ru njuolggodoarjjan Vuonak mánájåroj.

5.2.6 SáMOS (Sámi mánát odđa searvelanjain) - ovddidanprošeakta 2018-2022

SáMOS (Sámi mánát odđa searvelanjain) lea 5-jagi ovdánahttinprošeakta. Prošeavta mihttomearri lea ovdánahttit sámi mánáidgárdefilosofija ja sámi mánáidgárdepedagogihka, ja ovdánahttit nana giellamodeallaid sámi mánáidgárddiid geavaheapmái.

Prošeakta galgá odđa bargovuogi ovddidit, mii heive sámi jurddašanvuohkái iešguđet guovluin Sámis, gos sámi árvvut leat pedagogalaš barggu vuodđun. Dáinna vuolggasajjiin galgá sámi árbemáhttu, sámegielat, sámi eallinvuohki, jurddašeapmi ja áddejupmi bargo- ja oahppanvugiin leat sámi mánáidgárddiid sisdoalu vuodđun. Dat gáibida gelbbolašvuodenloktema sámi mánáidgárdebargiin.

SáMOS galgá váikkuhit dasa ahte ovdánahttinbargu mánáidgárddiin álgghahuvvo. SáMOS lea válljen pilohtamánáidgárddiid gos ovdánahttinbargu galgá dáhpáhuvvat. Dát ovdánahttinbargu lea Sámi allaskuvlii čadnojuvvon, mii áigu gelbbolašvuodenloktema sámi mánáidgárdebargiin fállat.

Pilohtamánáidgárddiid ovdánahttinbargui galgá maiddái dutkan čadnojuvvot. Dutkan galgá čilget mii sámi mánáidgárdefilosofija ja -pedagogihkka lea, ja mánáidgárddiide ovdánahttit nana giellamodeallaid.

SáMOS galgá ovttas Sámi allaskuvllain lágidit sámi oahpuskonferánssa gos fáddá lea pedagogalaš eamiálbmotilosofija mánáidgárddis, skuvllas ja alit oahpus. Ulbmil konferánssain lea

eamiálbmotmáilmmi vásihuusaid lonohallat. Vásihuusaid lonohallan eamiálbmogiid gaskka sáhttá pedagogaid ja oahpaheddiid barggu doarjut oahpu implementeremis mas kultuvra lea vuodđun.

Biddjojuvvo kr 3 090 000 prošektii 2021:s.

5.2.6.1 Pilohtamánáidgárddiid gelbbolašvuoda lokten - njuolggadoarjja Sámi allaskuvlii

Sámediggi áigu sihkkarastit ahte mánáidgárdebargit ožžot eanet máhtu ja gelbbolašvuoda das mo mánáidgárddiid beaivválaš bargus mánáid sámegiela sáhttet ovdánahttit. Sámedikkis ja Sámi allaskuvllas lea ovttasbargoprošeakta mii guoská dasa ahte pilohtamánáidgárddiide addit gelbbolašvuoda mánáidgárdepedagogikhkas ja giellabarggus mas lea sámi sisdoallu, árvvut ja jurddašeapmi. Lea earenoamáš dárbu sadjái oažžut čielga bargovugiid maiguin mánát njuovžileappot oahpašedje giela, ja maiguin mánáid movttiidahttá giela nannet ja geavahit árgabeaivvis. Mánáidgárdebargit dárbbasit buori oaivadeapmi das mo gielain sáhttá bargat ja das mo ođđa bargovuogi ja nana giellamodeallaid sadjái oažžu.

Álggos galgá SÁMOS-prošeavtta pilohtamánáidgárdebargiide fállat gelbbolašvuodenloktema, muhito dallánaga go rámmat leat sajis, de galget eará mánáidgárdebargit maid oažžut dán vejolašvuoda.

Biddjojuvvo kr 1 300 000 dán ulbmilii 2021:s.

5.3 Árbediedut ođđa áiggis

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáidgárddi vuodđu lea árbevirolaš máhttu.

Sámi mánáidgárdi ferte leat gearggus dárbuid dustet mat sámi servodagas áiggis áigái leat. Sámediggi áigu sámi mánáidgárddi saji nannet guovddáš sámi kulturguoddin. Sámi árbevirolaš máhtus lea otne deatalaš sadji sámi mánáidgárddiin. Sámi mánáidgárddit plánejít barguideaset sámi jahkekaleandara mielde. Dat mearkkaša ahte mánáidgárddit čatnet pedagogalaš barggu jagi mannui ja rievdadusaide luondu jahkodagas. SÁMOS áigu SÁMOS-prošeavttaian bargat dan ala ahte nannet mánáidgárddiid barggu sámi árbevirolaš máhtuin, nu ahte mánáidgárddit ožžot eanet máhtu ja gelbbolašvuoda sámi árbevirolaš oahppan- ja bargovugiid birra.

5.3.1 Čoahkketabealla - Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17030 Doarjagat sámi mánáidgarddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat - ohcanvuodot doarja	7 630	7 430	200	2,7 %
Submi	7 630	7 430	200	2,7 %

5.3.2 Doarjagat sámi mánáidgarddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17030 Doarjagat sámi mánáidgarddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat - ohcanvuodot doarjja	7 630	7 430	200	2,7 %
Submi	7 630	7 430	200	2,7 %

Doarjajortnega mihttomearri - Sámi mánáidgárddit ja ossodagat:

- Sámi mánáidgárddiin ja sámi ossodagat dárogiel mánáidgárddiin lea fáladat mas vuodđun lea sámi giella ja kultuvra.

Vuoruheamit - Sámi mánáidgárddit ja ossodagat:

- Doaibmabijut main sámi árvvut, giella, kultuvra ja árbevirolaš máhttu lea vuodđun.

5.4 Máhttu ja gelbbolašvuohta leat vuodđun boahtteággi mánáidgárddiide

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Lassi máhttu ja gelbbolašvuohta mánáidgárdesuorggis.

Máhttu ja gelbbolašvuohta sámi mánáid vuogatvuodaid, sámegiela, kultuvrra ja servodateallima birra lea guovddážis sámi mánáidgárdesuorggi ovdánahttima sihkkarastimis. Sámediggi áigu bargat danala ahte máhttovuođu loktet buot sámi mánáidgárdesuorggi aktevrrain. Sámediggi áigu ráhkadit diehtojuohkinávdnasiid earret eará sámi mánáid vuogatvuodaid birra.

Kvalitehta ovdánahttin sámi mánáidgárddiin lea bargiid vejolašvuoda duohken beassat gelbbolašvuoda loktet individuálalačcat ja fágalaš searvevuodas. Sámediggi hálliida váikkuhit dasaahte gelbbolašvuodałoktendoaibmabijut láhčojuvvoyit buot bargiide sámi mánáidgárddiin.

5.4.1 Čoahkketabealla - máhttu ja gelbbolašvuohta hukse boahttevaš mánáidgárddiid

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
18601 Diehtojuohkin sámi mánáid vuogatvuodaid birra sámegiel mánáidgárdefálaldahkii - prošeakta	150	0	150	-
22503 Mánáidgárddiid doarjajortnega evalueren	0	200	-200	-100,0 %
Submi	150	200	-50	-25,0 %

5.4.2 Diehtojuohkin sámi mánáid vuogatvuodaid birra sámegiel mánáidgárdefálaldahkii

Máhttu sámi mánáid vuogatvuodaid birra sámegiel mánáidgárdefálaldahkii lea deatalaš bealli go sámegiel mánáidgárdefálaldaga galgá ásahit, láhčit ja bisuhit. Mánáidgárddiid sisdoalu ja bargguid rámmaplána (2017) mielde lea Norggas, eamiálbmogiid earenoamáš vuogatvuodaid olis,

earenoamáš geatnegasvuhta sámi mánáid ja vánhemiid beroštumiid gozihit, vrd. Vuodđolága § 108, mánáidkonvenšvnna art. 30 ja ILO-konvenšvnna. Sámi mánáidgárdemánát galget oažžut doarjaga bisuhit ja ovdánahttit gielaset, máhtuset ja kultuvraset beroškeahttá das gos riikkas orrot. Sámediggi atná dárbun diehtojuohkinávdnsiid ráhkadir sámi mánáid vuogatvuodaid birra sámegiel mánáidgárdefálaldahkii.

Biddjojuvvo kr 150 000 dán bargui.

5.5 Sámi sisdoallu skuvllas

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiin ja ohppiin geain lea sámegiel oahpahus ožžot oahpahusa sámegielas ja sámegillim lea buorre kvalitehta.

Buorre kvalitehta oahpahusas lea buriid rámmaeavttuid duohken. Sámi oahppit ja vánhemat vásihit ahte sámi oahppit eai oaččo oahpahusa maid lága mielde lea vuogatvuhta oažžut. Sivvan dasa sáhttá leat ahte skuvlaeaiggádiin ja skuvlajodihedjiiin eai leat doarvái dieđut ohppiid vuogatvuodaid birra oahpahussii sámegielas ja sámegillii. Oahpahus sámegielas ja sámegillii sáhttá maid lea resursahástalus gielddaide/fylkkagielddaide ja skuvlaeaiggáidda. Sámediggi áigu gulahallamiin guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválldiiguin oččodan dihte buriid rámmaeavttuid sámegiel oahpahussii. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte vuogatvuodaid nannet ođđa oahpahuslágain ja friijaskuvlalágain. Ohppiid vuogatvuodaid goziheapmi ja ollašuhttin ferte šaddat seammaláganin, beroškeahttá das gos oahppi skuvlla vázzá. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte giellačoagganeamit šaddet lunndolaš oassin sámegiel oahpahusas.

Ohppiide geat dárbašit earenoamáš heiveheami lea hui deatalaš ahte ožžot oahpahusa iežaset gillii ja kultuvrras. Dat ii leat diehtelas ášši. Sámedikki mielas lea earenoamáš deatalaš bargat dan ala ahte gozihit dáid ohppiid ollislaš oahpahusfálaldaga.

Árbeviolaš máhttu lea min máhttoárbbi oassin, ja lea deatalaš sámi árbeviolaš máhtu implementeret skuvlla oahppoplánaide. Fágaodasmahttimis lea čiekŋalisoahppan ja fágaidrasttideaddji fáttát deattuhuvvon. Ja bargu árbemáhtuin galgá leat suorgi maid skuvllat fáddán sáhttet geavahit ja masa čiekŋudit sáhttet. Doarjaortnegiin "Árbeviolaš máhttu vuodđooahpahusas" Sámediggi movttiidahtta skuvllaaid prošeavtaid čađahit mat leat čadnojuvvon sámi kulturárvvuide ja árbvieruide.

Davviríkkalaš skuvlaovttasbargui gullá sámi oahpahusa láhčin riikkarájiid rastá. Sámediggi oaidná ahte lea ávkáláš ovttasbargat davviríkkalaš dásis oktasaš mánáidgárde- ja skuvlapolitika ektui sámi giela ja árvvuid vuodđul. Sámedikki áigumuš lea "Rájáhis sámeoahpahus" prošeavta čuovvulit. Čuovvolanbarggus galgá prošeaktajoavkku raporta ja SÁMOS-prošeavta sámi filosofija leat vuodđun. Mihttomearin lea oktasašjulggaštusain sámi mánáid ja nuoraid vuogatvuodaid nannema joatkit mánáidgárdefálaldahkii ja oahpahussii, main sámi árvvut, luonddufilosofija, giella, kultuvra, jođiheapmi ja árbemáhttu leat pedagogalaš barggu guovddáš bealit. Ovttasbargguin riikkarájiid rastá Sámediggi áigu árvvoštallat vejolašvuoda oktasaš oahpponeavvuid ráhkadir, earret eará historjáfágas.

Joatkaoahpahus lea lassin fágaodasmahttimii manjimuš jagiid struktuvrarievadusaid muosáhan. Earret eará Liedutvalget čuovvoleamis boahttevaš joatkaoahpahusa struktuvrra, organiserema ja

fágačoahkkádusa ektui, lea ráđđehus mearridan stuorradiggedieđáhusa ráhkadir joatkaoahpahusa sisdoalu ja struktuvrra birra. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte rievdadusat vuhtiiváldet ja nannejit oahpahusfálaldaga sámi ohppiide ja ohppiide geain lea sámegiel oahpahus.

Sámediggi lea 2017:s vuolláičállán Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017-2021.

Máhttodepartemeanta lea beliuguin oktii ráđiid mearridan strategijabarggu guhkidiit. Sámediggái lea deatalaš sámi servodaga ja bargoeallima gelbbolašvuodárbbu kártet ja doaibmabijuid álggahit.

5.5.1 Čoahkketabealla - sámi sisdoallu skuvillas

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
18701 Oahppoplánaid revideren - prošeakta	2 500	2 850	-350	-12,3 %
17101 Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuodot doarjia	700	500	200	40,0 %
22402 Pedagogalaš fágabeaivvit a)	0	120	-120	-100,0 %
Submi	3 200	3 470	-270	-7,8 %

a) 120 000 ru leat sirdojuvvon postii 21000 Doarjia dábálaš oahpponeawuide.

5.5.2 Oahppoplánaid revideren - prošeakta

Oahppoplánaid sisdoallu lea deatalaš váikkuhangaskaoapmi go áigu sihkarastit buori sisdoalu sámi oahpahusas. Sámedikkis lea válđi mearridit vuodđoskuvlla sámegielfága oahppoplánaid, joatkaoahpu earenoamáš sámi fágaid ja sámi sisdoalu sámi parallealla ovttáárvosaš oahppoplánaid ja dábálaš oahppoplánaid.

Vuođđooahpahussii leat buot oahppoplánat mearriduvvon, ja joatkaoahpahussii leat čađačuovvu fágaid oahppoplánat, Jo1 fidnofágade ja 19 studerenspesialisererema válljenprográmmafágade leat oahppoplánat mearriduvvon ja atnui válđojuvvon 2020 čavčča. Marjimuš oahppaplánat, mat lea Jo2 ja Jo3 fidnofágade ja eará studerenspesialisererema válljenprográmmafágade gárvistuvvojtit 2021 čavčča ja 2022 čavčča.

Doarjun dihte oahpaheddjiid oahppoplánaid sisdoaluin galget doarjaávdnasat ráhkaduvvot mat galget leat veahkkin sisdoaluin bures bargat, ja doarjaávdnasat galget leat mielde ođđa oahppoplánaid miittomeriid ja geavaheami doarjumin. Sámediggi galgá doarjaávdnasiid ráhkadir oahppoplánaide maidda Sámedikkis oahpahuslága mielde lea ovddasvástádus.

Sámi parallealla ovttáárvosaš oahppoplánabuktosis váilot oahppoplánat earret eará fágade eaŋgalsgiella, matematikhka, lášmmohallan ja sámegiella guluhemiide. Sámediggi áigu 2021:s joatkit dánna oahppoplánabargguin.

Dát šaddá leat stuorra ja deatalaš bargu maid Sámediggi áigu 2021:s vuoruhit, ja šaddá gáibidit nana bargoealju boahtteáiggis.

Dán bargui biddjojuvvo 2021:s 2 500 000 ru.

5.5.3 Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuodot doarja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17101 Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuodot doarja	700	500	200	40,0 %
Submi	700	500	200	40,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Árbediehtu vuodđooahpahusas

- Oahppoplánaide lea sámi sisdoallu implementerejuvvon.

Doarjaortnega vuoruheamit - Árbediehtu vuodđooahpahusas:

- Doaibmabijut mat leat mielde konkretiseremin sámi sisdoalu oahppoplánain.
- Doaibmabijut/prošeavttat mat dagahivčče ahte sámi árbediehtu geavahuvvošii eambbo skuvllas ja main máhtu seailluheapmi dáhpáhuvvá boarrásat buolvvas nuorat bulvii, ja mas birgen, duodji ja sámi giellaoahppu leat guovddážis.
- Prošeavttat main oahppit ožžot sámi giellaoahpu geavatlaš barggu bokte.
- Oahppoprošeavttat mat dagahit ahte njálmmaš mualanárbevierru, luohti ja duodji eambbo geavahuvvo.
- Doaibmabijut meahcásteamis ja bivddus/guolásteamis main guovddážis lea sámi giellaoahppu geavatlaš barggu bokte.
- Verddestallan/Rádnastallat/Vienestalleme.
- Boazodoallu.

5.6 Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buorit ja oadjebas oahppobirrasat.

Buorit ja oadjebas oahppobirrasat ovddidit oahppama, ohppiid oadjebasvuoda ja hutkáivuoda. Sihke váhnemat/ovddasteaddjit oahpaheddjiin, skuvlajodiheddjiin ja skuvlaeaggádiin lea ovddasvástádus duddjot buriid ja oadjebas oahppobirrasiid. Sámediggái lea deatalaš ahte ohppiin lea oadjebas ja buorre fysalaš ja psykososiála oahppobiras, mii movttiidahttá oahppat ja mas ii gávdno givssideapmi ja vealaheapmi.

2019 ohppiidiskkadeapmi čájeha ahte 4,6 proseantta buot ohppiin Norggas givssiduvvojít guovtte-golmma geardde mánui dahje dávjjit. Givssideapmi lea váttisvuohtan sámi servodagain ja dat lea Sámedikki mielas hui duoðalaš ášši, ja Sámediggi lea bidjan johtui eastadeaddji doaibmabijuid. Sámedikkis lea viiddis ovttasbargu iešguđet relevánta ásahusaiguin mas mihttomearrin lea olahit buori ja oadjebas oahppanbirrasa mii lea buorrin ohppiid oahppamii.

5.6.1 Čoahkketabealla - oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
15201 Fierpmádat sámegieloahpahussii - Sámi allaskuvla - njuolggodoarja	527	503	24	4,8 %
18801 Bargu eastadit givssideami - prošeakta	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	1 527	1 503	24	1,6 %

5.6.2 Sámegieloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Sámegieloahpahusa fierpmádaga/NetSam mihttomearri lea fierpmádat mii bures doaibmá oahpaheddiide, skuvlajodiheddiide, studeanttaide ja ásahusaide mat barget sámegieloahpahusain. NetSam áigumuš lea ovddidit buori ovttasbarggu ja lonohallat máhtu sámi oahpahusa birra áigges áigái gustovaš oahppoplánaid ja sámegieloahppoplánaid mielde Norggas. Dasto galget sámegieloahpahusa ovddidit diehtojuohkimiin, gealboovddidemiin, vásihuuslonchallamiin ja fierpmádathuksemiin.

Biddjojuvvo 527 000 ru. njuolggodoarjjan NetSam:ii 2021:s.

5.6.3 Bargu eastadit givssideami - prošeakta

Sámediggi bargá dan ala ahte sámi mánát ja nuorat mánáidgárddis ja skuvillas dovdet ahte sis lea buorre ja oadjebas juohkebeaivi. Okta váikkuhangaskaomiin dán barggu čuovvoleamis 2020:s lei konferánssa lágidit mas fokus lei sámi mánáid ja nuoraid psykososiála dearvvašvuoda. Covid-19 geažil ii lean dán konferánssa vejolaš čáðahit, ja dat lea marjiduvvo 2021 rádjái. Mihttomearri konferánssain lea máhttovođu, vásáhuslonohallama ja dutkama oažut fáttá birra. Dán konferánssa oktavuođas Sámediggi hálidii mánáidfágalaš foruma (sámi mánáidráđi) parallealla sešuvnnas lágidit sámi mánáide ja nuoraide givssidaneastadeami birra. Mihttomearin lea sámi mánáid ja nuoraid gelbbolašvuoda loktet givssidaneastadeami birra, dan birra mii givssideapmi ja eará loavkašuhttin lea, ja dan birra mo galgá láhettet jus ieš dahje earát givssideami vásihit.

Dán bargui biddjojuvvo 2021:s 1 000 000 ru.

5.7 Oahpponeavvut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi oahppit ja oahppit geat ožot sámegiel oahpahusa fidnejit sámi oahpponeavvuid buot golmma sámegillii. buot fágain ja vuodđoskuvlla oahppoplánaid mielde.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi oahpponeavvuid ovddideames. Sámediggi lea 2019:s mearridan odđa njeallja jagi doaibmaplana sámi oahpponeavvuid ovddideapmái. Fágaodasmahttimá dihte dárbbašuvvojtit oahpponeavvut mat čuvvot odđa oahppoplánaid. Digitaliseren lea guovddážis fágaodasmahttimis ja oppalaččat servodatovdáneamis, ja Sámediggi čuovvula dan sámi digitála oahpponeavvuid čielgaseabbo vuoruhemiin, main lea buorre kvalitehta. Sámediggi áigu digitaliserenstrategiija čuovvulit. Danne lea Sámedikkis dárbu juhkosa fágagelbbolašvuoda nannet ja

fágaodasmahtima vuordámušaid ollašuhttit, ja ráhkadahttit digitála oahpponeavvut main kvalitehta gáibiduvvo.

5.7.1 Čoahkketabealla - oahpponeavvut

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17201 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuodot doarjia	27 660	17 590	10 070	57,2 %
18901 Rámmašiehtadusat sámi lágádusain	6 000	3 000	3 000	100,0 %
15301 Ovttas Aktan Aktasne - Sámi allaskuvla - njuolggodoarjia	790	755	35	4,6 %
19501 Movttiidahttindoaibmabidju oahpponeawoovdidreddjiide - prošeakta	300	100	200	200,0 %
19001 Rádjeraastildeadjji sámi oahpahus - prošeakta	500	0	500	0,0 %
22801 Oahpponeavvuid ovddideami doarjaga evalueren - evalueren	0	500	-500	-100,0 %
Submi	35 250	21 945	13 305	60,6 %

5.7.2 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuodot doarjia

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17201 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuodot doarjia a) b) c) d)	27 660	17 590	10 070	57,2 %
Submi	27 660	17 590	10 070	57,2 %

- a) 120 000 ru leat sirdojuwon eret poasttas 22402 pedagogalaš fágabeaiwit.
- b) 850 000 ru lea sirdojuwon postii Hálldahusa doaibmagolut. Dat guoska 1 virgái.
- c) 3 000 000 ru lea sirdojuwon postii 22700 rámmašiehtadusat oahppaneawobuvttadeddiide.
- d) 500 000 ru leat sirdojuwon postii 22820 Rájáraasttideaddjji sámi oahpahus, oahpponeawut.

Doarjaortnega mihttomearri - oahpponeavvuid ovddideapmi:

- Sámediggi ovddida buot fágain sámegiel oahpponeavvuid mat heivejít vuodđooahpahusa oahppoplánaide.

Sámediggi addá doarjaga sámi oahpponeavvuid ráhkadeapmái mat gozihit oahppoplánadahkosa LK20S ja fágaid LK20 áigumušaid main eai leat parallealla sámi oahppoplánat.

Vuoruheamit:

- Digitála oahpponeavvut.
- Oahpponeavvut maid johtilit duohtan dahkat.
- Dáláš oahpponeavvuid odasteapmi, lassikomponeanttat dahje oahpponeavvu dievasmahttin.
- Jorgaleamit, jorgaleamit heivehemiin.
- Odđa oahpponeavvuid ráhkadeapmi, parallealla ja odđa deaddileamit.
- Doarjia oahpponeavvuide maid lea dárbu heivehit LKS20:i.

Sámedikki mearridan doaibmaplásas oahpponeavvuid ráhkadeapmái 2020-2023 meroštallojuvvojít fokussuorgin plánaáigodagas. Dát lea fágaid vuoruheapmi gokko lea dárbu ráhkadahttit oahpponeavvuid plánaáigodagas.

Jagi 2021 fokussuorggit:

Oahpponeavvut máttasámegillii:

- Sámeigiella vuosttašgiellan 5.-7. jahkeehkiin.
- Sámeigiella vuosttašgiellan 8. jahkeehkiin.
- Sámeigiella nubbingiellan, sámeigiella 2 5.-7. jahkeehkiin.
- Sámeigiella nubbingiellan 8.-10. jahkeehkiin.

Oahpponeavvut julevsámegillii:

- Sámeigiella vuosttašgiellan 5.-7. jahkeehkiin.
- Sámeigiella vuosttašgiellan 8.-10. jahkeehkiin.
- Sámeigiella nubbingiellan, sámeigiella 3 dássi 1-3.
- Sámeigiella nubbingiellan, 8.-10. jahkeehkiin.

Oahpponeavvut davvisámegillii:

- Sámeigiella nubbingiellan, sámeigiella 3 dássi 1-3.

Oahpponeavvut fágaidrasttideaddji fáttáin davvi-, julev- ja máttasámegillii:

- Álbmotdearvašvuhta ja eallimis birgen.
- Demokratija ja mielborgárvuhta, ja earenoamážit vuortnuheami, loavkašuhtima ja vealaheami eastadeapmi.

Fágaidrasttideaddji oahpponeavvui galgá leat okta dahje eanet komponeanttat mat ohppiide heivejít geat earenoamáš láhčima dárbašit.

Earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvut (lassin dábálaš heiveheapmái) davvi- julev- ja máttasámegillii

- Jietnagirjjit ohppiide gaskadásis vuodđoskuvillas joatkkadássái, fágain sámeigiella, servodatfága ja servodatmáhttu.
- Oahpaheaddjiráva ja/dahje geavaheaddjiráva mii čájeha mo oahpaheaddji fátmasteaddji oahpahusbirrasis sáhttá oahpponeavvu geavahit ovttas mánáiguin ja nuoraiguin geain leat earenoamáš dárbbut. Fága: sámeigiella, servodatfága ja servodatmáhttu.
- Konkretiserenávdnasat.

Jos ohccojuvvo doarjja prošeavtaide mat eai leat mielde dán lagi vuoruheamis, de ferte bidjat mielde ákkastallama ja duoðaštit dárbbu.

5.7.3 Oahpponeavvuid rámmašiehtadus

Sámediggi lea 2020:s almmolaš gilvfálaldagas rámmašiehtadusa dahkan sámi oahpponeavvuid oastimis vuodđooahpahussii.

Odđa rámmašiehtadusgilvu galgá almmuhuvvot. Fágaid vuoruheapmi maid oahpponeavvut galget gokčat, vuolgá fokussurggiin Sámedikki doaibmaplánas oahpponeavvoráhkadeapmái 2020-2023 ja ferte árvvoštaljojuvvot Sámedikki jahkásaš ohcanvuđot doarjagiid ektui oahpponeavvoráhkadeapmái ja gustovaš rámmašiehtadusa ektui.

Biddjojuvvo kr 3 000 000 dálá šiehtadusa čuovvoleapmái ja kr 3 000 000 ođđa rámmašiehtadusa dahkamii, ja buohkanassii biddjojuvvo kr 6 000 000 rámmašiehtadusaide 2021:s.

5.7.4 Ovttas|Aktan|Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Mihttomearri: Neahttabáiki gos ollugat leat fitnan ja masa leat dieđuid čohkken sámi oahpponeavvuid birra oahppanávdnasiid aktiivvalaš juogademiin ja digitála oahpponeavvuid buvttadanreaidduid aktiivvalaš geavahemiin.

Ovttas|Aktan|Aktesne lea neahttabáiki gosa dieđut sámi oahpponeavvuid birra leat čohkkejuvpon, ja gos lea vejolaš oahpponeavvuid luoikkahit ja lea juogadanarena iešráhkadan oahppanresurssaide/oahpponeavvuide. Neahttabáikkis leat maid buvttadanreaidduid digitála oahppanresurssaid/oahpponeavvuid ráhkadeapmái. Portála lea golmma sámegillii ja dárogillii. Doarja galgá sihkkarastit ahte doaibma joatká ja ahte neahttaportála viidásat ovdána.

Biddjojuvvo kr 790 000 Ovttas|Aktan|Aktesne neahttabáikái njuolggadoarjjan 2021:s.

5.7.5 Movttiidahttindoaibmabijut oahpponeavvoráhkadeamis - prošeakta

Lea dárbu eanet oahpponeavvoráhkadeddjiide ja alla gelbbolašvuhtii digitála oahpponeavvuid ráhkadeamis. Otne eai leat doarvái sámi oahpponeavvoráhkadeaddjit, ja earenoamážit váilot dat main lea gelbbolašvuhta mätta- ja julevsámegielas. Prošeakta galgá ovttasbarggu initieret guoskevaš beliigun gos mihttomearrin lea oahpponeavvoráhkadeddjiid rekruteret ja gelbbolašvuoda oahpponeavvoráhkadeamis loktet.

Biddjojuvvo kr 300 000 prošektii 2021:s.

5.7.6 Rádjerašttildeaddji sámi oahpahus - prošeakta

"Rájáhis sámeoahpahusa" rapporta vuodul lea mihttomearrin ovttasbarggu Sápmái ásahit oktasaš oahpponeavvuid ektui, nannen dihte sámi mánáid ja nuoraid vuigatvuoda oahpahussii mas sámi árvvit, luonddufilosofija, giella, kultuvra, jođiheapmi ja árbemáhttu leat pedagogalaš barggu guovddáš bealit. Ovttasbargguin riikkarájjid rastá Sámediggi áigu árvvoštallat vejolašvuoda oktasaš oahpponeavvuid ráhkadir, earret eará historjáfágas.

Dán prošektii várrejuvvo 500 000 ru 2021:s.

5.8 Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea duohtha váldi sámi alit oahpus ja dutkamis lágaid ja láhkaásahusaid bokte, ja konsultašuvnnaid bokte.

Sámedikki váldi alit oahpus ja dutkamis lea deatalaš dasa mainna lágiin dát suorgi goziha sámi servodaga máhttoovddidandárbbu. Earret válddi guokte stivraáirasa ja ovta várreáirasa nammadit

Sámi allaskuvlla stivrii, ii leat Sámedikkis makkárge formálalaš válđi suorggis. Dán válđdi lea Aune-utvalget NOU:s 2020:3 Forslag til ny lov om universiteter og høyskoler evttohan jávkadit.

Nannen dihte sámi sisdoalu alit oahpus ja dutkamis Sámediggi áigu 2021:s joatkit barggus gulahallamiin ja konsultašuvnnaiguin guoskevaš aktevrraiguin, ja NOU 2020:3 čuovvoleapmái bidjat earenoamáš fokusa.

5.9 Oahppo- ja dutkanfálaldat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Fálaldat ja aktívitehta sámi alit oahpu ja dutkama siskkobealde mii dálvista gelbbolašvuoda ja máhttodárbi sámi servodagas.

Sámi servodat rievdá nugo muđui ge servodat oppa áiggi. Ulbmilin lea ahte oahppofálaldagat ja dutkandoaimmat dálvistit dárbui mii sámi servodagas lea áiggis áigái.

Danne áigu Sámediggi gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guoskevaš aktevrraiguin, bargat danala ahte oahppo- ja dutkanásahusat láhčet ja heivehit iežaset fálaldagaid ja dutkama, dárbbuide dálvistettiin.

5.10 Rekrutteren sámi alit ohppui ja duktamii

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjít geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuhta.

Sámegielat oahpahedđiid vailun mánáidgárddiin ja vuodđoskuvllain lea hui duodalaš, ja dat guoská earenoamážit julev- ja máttasámi giellaguovlluide. Sámediggi vuoruha danne 2021:s rekrutterema mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaohppui, ja áigu gulahallat guoskevaš aktevrraiguin nannen dihtii rekrutterema dáidda oahpuide.

5.10.1 Stipeanda alit ohppui - ohcanvuodđot doarjja

	(duhaiid mielede)			
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17301 Stipeanda alit ohppui	2 450	2 450	0	0,0 %
Submi	2 450	2 450	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - stipeanda alit ohppui:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjít geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuhta.

Vuoruheamit - Stipeanda alit ohppui:

- Mánáidgárdeoahpaheaddji oahppu.
- Vuodđoskuvlaoahpaheaddji oahppu 5-jagi master 1-7 ja 5-10, sámegielain fágasuorggis.
- Eará oahpaheaddjioahppu (PPU j.s.).
- Viidáset oahppu sámegielas.
Gelbbolašvuodagáibádus sámegielas vuodđoskuvlaoahpahedđiide 1-7, 30 oahppočuoggá.
Gelbbolašvuodagáibádus sámegielas vuodđoskuvlaoahpahedđiide 5-10, 60 oahppočuoggá.

5.11 Árbediehtu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Árbediehtu deattuhuvvo máhttovuogádahkan eará máhtu lassin.

Sámediggi lea okta mángga aktevrra gaskkas mas lea ovddasvástádus Árbedieđuin, ja das lea ovddasvástádus sámi eiseváldin. Čájeha go Sámediggi lea bargin Árbedieđuiguin ahte lea dárbu čilget movt Árbediehtu galgá hálldašuvvot.

Sámedikki aerpiemaahoe-árbbediehto-árbediehtu bargojoavku buktá rapportas 2021 njukčamánu. Sámedikki dievasčoahkkin giedžahallá rapportta 2021:s. Sámedikki dievasčoahkkin giedžahallá rapportta 2021:s.

5.12 Sámi perspektiivva implementeren alit ohppui ja dutkamii

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi perspektiiva lea implementerejuvvon buot relevánta oahpuide ja dutkamiidda

Sámediggi bargá dan ala ahte relevánta oahput láhkaásahusa bokte ožžot sámi sisdoalu. Sámediggi geavaha konsultašuvdnašiehtadusa aktiivvalaččat konsultašuvnnain ráđđehusain oahppo- ja dutkanásahusaid stivrendokumeanttaid birra. Sámediggi gulahallá ásahusaiguin sámi sisdoalu implementerema birra.

6 Areálat, biras ja dálkkádat

Servodatmihttu:

- Árbevirolaš sámi guovlluid areálat ja luondduresurssat hálldašuvvojtit dainna jurdagiin ahte sihkkarastojuvvo boahttevaš sohkabuolvvaide eallinvođđu ja vejolašvuhta bisuhit ja ovddidit sámi kultuvra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima.

Sámediggediedžáhus areála ja birrasa birra lea vuodđun Sámedikki vuoruhemiide areála- ja biraspolitiikas boahttevaš jagiin. Sámiin lea go lea nubbi Norgga stáhtavuođđudeaddji álbgomiin ja go lea álgoálbmot iešmearridanvuoigatvuhta. Dán rievtti olis lea maiddái riekti mielde leat mearrideamen areálaid ja luondduresurssaid badjel ja oažžut rievttalaš oasi ekonomalaš ahtanuššamis. Dát galgá čađahuvvot sámi searvama sihkkarastimiin luondduresurssaid geavaheames, hálldašeames ja suodjaleames sámi guovlluin. Ferte suodjalit árbevirolaš eallinvugiid ja vuogatvuodđaid mat leat gártaduvvon guovlluid guhkes áiggi geavaheami bokte. Areála- ja resursahálldašeapmi mii lea vuodđuduuvvon sámi geavahussii ja máhttui lea buorre biras- ja dálkkádatpolitiikkka, go árbevirolaš geavaheapmi lea leamaš dássedeattus areálaid ja resurssaid ektui. Sámediggi bargá dan ovdii ahte sihkkarastit dan ahte álgoálbgomiid máhttua luondu ja rievdadusaid birra deattuhuvvo nationála ja riikkaidgaskasaš dálkkádatpolitiikas. Sámediggi eaktuda ahte sámi geavaheapmi nugo boazodoallu, eanadoallu, guolástus ja meahcásteapmi deattuhuvvojtit ođđa suodjalanguovlluid hálldašeamis, gielldaid meannudeamis ja konsešuvnnaid oktavuođas energijiarusttegiidda, rukvedoibmii, akvakultuvrii e.e.

Eallinfámolaš sámi báikegottit leat eaktun sámi kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima nannemii ja ovddideapmá. Dássedetolaš ássanovdáneami sihkkarastin lea guovddáš hástalus maiddái areála- ja resursahálldašeames.

Sámi meahcásteapmi lea deatalaš oassi ávnناسلاš kulturvođus. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte sámi meahcásteapmi čielgaseappot dohkkehuvvo lága bokte, sihke doaluid ealáhusvuodđun, kulturguoddin ja sámi identitehta dovdomearkan. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte giliid vuogatvuodđat ođasmuvvi resurssaise sin lagaš guovlluin.

1.

*Álgoálbmogiin lea riekti
eaiggáduššat, geavahit,
ovdánahttit ja leat
bajilgeahčít
eananguovlluide, territoriaide
ja resurssaide maid sii
háldejtit árbevirolaš
eaiggátvuoda bokte dehe eará
árbevirolaš hálđdu dehe
geavaheami bokte, ja maid
eananguovlluide, territoriaide
ja resurssaide maid sii leat
hákkan eará láhkái.*

*2. Álgoálbmogiin lea riekti
eaiggáduššat, geavahit,
ovdánahttit ja leat bajilgeahčít
eananguovlluide, territoriaide ja
resurssaide maid sii háldejtit
árbevirolaš eaiggátvuoda bokte
dehe eará árbevirolaš hálđdu dehe
geavaheami bokte, ja maid
eananguovlluide, territoriaide ja
resurssaide maid sii leat hákkan
eará láhkái.*

*3. Stáhtat galget addit daidda
eananguovlluide, territoriaide ja
resurssaise rievttalaš dohkkehreami
ja gáhttema. Dakkár ohkkehreamis
galgá leat dohkálaš áktejupmi
guoskevaš álgoálbgomiid vieruide,
árbevieruide ja
eananvuogatvuodđavuogádat.*

*(Artihkal 26 ON julggaštus
álgoálbgomiid vuogatvuodđaid
birra)*

Sámedikki areálíi, birrasii ja dálkkádahkii guoski ángiruššansuorggit:

- Areálaid hálldašeapmi.
- Luondduresurssat,
- Luondušláddjivuohta.

Hálddahuslaš resurssat - areála- ja birasjuogus:

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodaloften leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Areála- ja birasjuogus gullá kulturmuito-, areála- ja birasossodahkii (KAB). Ossodagas leat 20 fásta bargi golmma juhkosis:

- Kulturmuitojuogus.
- Areála- ja birasjuogus.
- Vistesuodjalus- ja kultureananadatjuogus.

Areála- ja birasjuhkosis lea ovddasvástádus Sámedikki plána- ja huksenlága § 3-1 hálddašeamis ja dan vuodul dat addá gulaskuddancealkámušaid gielddaplánaide ja muddenplánaide ja bagada gielddaid plánejeddjiid Sámedikki plánaveahki geavaheami oktavuođas. Dasa lassin bagada Sámediggi gielddaid plánejeddjiid Sámedikki plánaveahki geavaheami oktavuođas. Areálaáššiid geografalaš hálddašanguvlui gullet Romssa ja Finnmárku, Nordlánda fylkkat ja 36 gieldda Trøndelága fylkkas, 6 gieldda Innlandet fylkkas ja 3 gieldda Møre ja Romsdal fylkkas, sullii 40 proseanta Norgga eanaareálas. Juhkosis lea ovddasvástádus buot energiija-, areála- ja birasááššiid konsultašuvnnain.

6.1 Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski váikkuhangaskaoomit

6.1.1 Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski ángiruššansuorggit

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahitta 2021	Bušeahitta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Árbeviolaš máhttu areálaid hálddašeamis	3 025	2 217	808	36,4 %
Luonduvalljodat	350	350	0	0,0 %
Submi	3 375	2 567	808	31,5 %

6.2 Areálahálddašeapmi

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luonduvuođus lea sihkkarastojuvvon buot plánemiin, ja Sámediggi lea deatalaš eavttuidbiddji ja konsultašuvdnabealli areálahálddašeamis.

Odđaággi servodaga ovddidandárbbut mielddisbuktet eanet ja eanet sisabahkkiid areálaide. Árbeviolaš sámi ealáhusat, boazodoallu, guolásteapmi, eanadoallu ja meahcásteapmi vásihit dáid hástalusaid iešguđege láhkai. Areálat hálddašuvvojtit eanaš báikkálaččat gielldain, plána- ja huksenlága vuodul mii lea deataleamos stivrenreaidu. Buot plánain galgá lága vuodul sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luonduvuuđosa. Areálahálddašeddjiid

bealis ii čađahuvvo dát dál doarvái bureš. Sámediggi galgá váikkuhit dan ahte šattašii buoret áddejupmi sámi luonddugeavaheapmái ja árvovuđđui.

Stáhta lea álbmotrievttálačcat geatnegahettojuvvon sihkkarastit sámi kultuvrra ávnnašlaš vuđđosa ja sihkkarastit sámi oassálastima sámi guovlluid luondduresurssaid geavaheamis, hálldašeams ja gáhttemis. Konsultašuvdnašiehtadus stáhta eiseválddiiguin ja geatnegahtti ovttasbargošiehtadusaiguin mat Sámedikkis leat earát ossodagaiguin, galgá váikkuhit dan ahte álbmotrievttálaš geatnegasvuodat čuovvuluvvojít.

6.2.1 Čoahkketabealla - árbevirolaš máhttú areálaid hálldašeams

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
20001 Protect Sápmi vuodđdudus - njuolggodoarjja	916	617	299	48,5 %
22001 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodat - ohcanvuodot doarjja	1 900	1 450	450	31,0 %
23501 Geahčaleapmi mohtorjohtalus meahcis - prošeakta	209	150	59	39,3 %
Submi	3 025	2 217	808	36,4 %

6.2.2 Protect Sápmi vuodđdudus - nuolggodoarjja

Protect Sápmi vuodđdudus galgá bargat dan ala ahte sámi vuogatvuodaoamasteaddjít sáhttet friija mieđihit huksenáššiin ovddalgihtii addojuvvon dieđuid vuodul.

Jahkái 2021 várrejuvvo 916 000 ru njuolggodoarjjan.

6.2.3 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodat - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
22001 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodat - ohcanvuodot doarjja	1 900	1 450	450	31,0 %
Submi	1 900	1 450	450	31,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi areála- ja resursavuoigatvuodat:

- Sámi berošteddjiiin ja vuogatvuodaoamasteddjiiin lea duohta vejolašvuohta beassat konsultašuvnnaide vai besset ovdagihit dieđuid vuodul addit friija mieđiheami plánaide ja doaibmabijuide areála- ja resursahálldašeami oktavuodás.

Vuoruheamit - Sámi areála- ja resursavuoigatvuodat:

- Prošeavttat ja doaibmabijut maid ulbmil lea addit juridikhalaš veahki sámi vuogatvuodaoamasteddjide dakkár áššiin maid ferte loktet duopmostuoluide ja main lea prinsihpalaš mihtilmasuohda das mii guoská eana- ja resursavuoigatvuodaid fuolaheapmái.
- Prošeavttat ja doaibmabijut mat čatnasit bagadeapmái ja ovdaiskkademiide dan oktavuodás go áigot rievttálačcat gáibidit oktasaš vuogatvuodaid Finnmárkkukommišuvnna ektui, dás maiddái vuogatvuodat mearra- ja vuotnaguovlluid bivdosajiide.
- Fierpmádagat ja organisašuvnnat mat barget eana- ja resursavuoigatvuodaid dohkkehemiin olggobealde Finnmárkku (Sámi vuogatvuodalávdegoddi).

6.2.4 Geahččaleapmi mohtorjohtalusas meahcis - prošeakta

Meahcásteami oktavuođas lea sáhka eanet go dušše ealáhusas. Kultuvrralaš perspektiiva meahcásteami ja mehciiń ávkkástallama oktavuođas lea deatalaš oassi sámi servodagas. Beassan guovlluide maid min máttut leat geavahan áiggiid čađa hástalit njuolggadusaid man oktavuođas sáhttá geavahit mohtorfievrruid guoskevaš gielddain.

Dáláš njuolggadusat adnojuvvojít gággadin ja mat eai vuhtii válde sámi kultuvrralaš árbevieruid ja dárbbu. Danne ávžžuha Sámediggi sámi gielddaid čájehit beroštumi searvat geahččaleapmái.

Dán barggu čuovvuleapmái várrejuvvo 209 000 ru 2021:s.

6.3 Luondduresurssat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ávkkástallan sámi guovluid luondduresurssaiguin dáhpáhuvvá dakkár vugiin mii fuolaha sámi vuogatvuodaoamasteddjjid ja báikegottiid beroštusaid ja vuogatvuodaid, ja dávista riikkaidgaskasaš álbmotriktái.

Dálá servodatovddideapmi mielddisbuktá dárbbu buvttadit eanet energija ja váldit atnui eanet resurssaid mat eai ođasmuva. Sámedikki vuolggasadjin lea sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodatovddideami luondduvuđđosa. Dat guoská maid ohcangieđahallamii ja konsultašuvnnaide huksenohcamiid birra energija- dahje minerálaávkkástallama oktavuođas. Dát mielddisbuktet dávjá stuorra sisabahkkemiid daidda guovluide gosa ovdal eai leat leamaš sisabahkkemat. Sámediggi oaivvilda ahte dat ii galgga leat hehtehussan sámiid árbevirolaš ealáhusguovlluide, ja dan láhkai hedjonahttit sámi kultuvrra ovdánanvejolašvuođaid.

Sámediggi vuordá ahte báikkálaš ja guovddáš eiseválddit láhčet sámi vuogatvuodaoamasteddjjide ja báikegottiide buori ja duohta mielváikkuheami luondduresurssaiguin ávkkástallama oktavuođas sámi guovlluin, ja ahte mearrádusat dakkár ávkkástallama oktavuođas leat álbmotrievttalaš rámmaid siskkobealde.

Sámediggi galgá ovddidit bagadanrolla láhčin dihtii dan ahte njuolga guoskevaš sámi beroštumit duođas sáhttet váikkuhit. Sámediggi áigu ovddidit bagadeaddjirolla ja váikkuhit ahte njuolga guoskevaš sámi beroštumit besset buorebut duohtavuođas leat mielde váikkuheamen. Dasto oaidná Sámediggi ahte lea dárbu ođastit energijjalága nu ahte dat bidjá čielgaset gáibádusaid ollislaš plánemii sihkkarastin dihtii sámi kultuvrra luondduvuđđosa ja ealáhusbarggu.

6.4 Luondduvalljodat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Luondduvalljodaga suodjaleapmi bidjá nana vuodú sámi kultvrii ja ealáhusdoaimmaheapmái. Suodjalanguovlluid hálldašeapmi váldá vuodú suodjaluvvon guovlluid árbevirolaš geavaheamis ja dahká vejolažan joatkit dakkár geavaheami.

6.4.1 Čoahkketabealla - luondduvalljodat

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
24501 Suodjalanstivrat - seminára	350	350	0	0,0 %
Submi	350	350	0	0,0 %

Sámiin lea nana oktilašvuhta meahcásteamis doloža rájes otnážii. Ođđaíggi servodagain šaddá deataleappo ja deataleappo bisuhit máhtu iežas kultvrras ja historjjás. Sámediggi hálida ahte báikegottiid olbmot galget ain sáhttit geavahit iežaset resursaguovlluid suodjalanguovlluin. Suodjalanguovlluid hálldašeapmi galgá váldit vuolggasaji suodjaluvvon guovlluid árbevirolaš geavaheames.

Biologalašvalljodaga konvenšuvdna dohkkeha álgóálbmogiid árbedieđu ja nanne ahte stáhtat leat geatnegahttojuvvon dakkár máhtu árvvusatnit, gáhttet ja viidáseappot fievridit. Sámedikki mihttomearrin lea ahte árbediehtu ja báikkálaš máhttu, dás maiddái sámi nissoniid máhttu ja ád dejupmi, dohkkehuvvojit ja váldojuvvojit atnui areálaid ja luondduresurssaid hálldašeamis seamma dásis go dutkanvuđot máhtu.

6.4.2 Suodjalanstivrat - seminára

Gelbbolašvuhta sámi luonddudoalu birra, maiddái boazodoalu birra, ja oppalaš sámi kulturgelbbolašvuhta, ferte deattuhuvvot nannosit suodjalanguovlluid hálldašeamis. Sámediggi lea nammadan 42 lahtu oktiibuođ 21 álbmotmeahcce- ja suodjalanguovlostivrii gozihit sámi beroštumiid ollislaš vuogi mielde.

Álbmotmeahccekónferánsa 2020 maŋiduvvui koronadávdda. Áigumuššan lea ahte Álbmotmeahccekónferánsa galgá lágiduvvot guovvamánus 2021 ja álbmotmehciid sámi geavaheapmi galgá leat okta váldofáttáin. Mähcahandieđuid vuodul ovđđit jagiin oaidná Sámediggi ahte dárbbašuvvo sierra čoagganeapmi suodjalanguovlostivraid sámi ovddasteddjide Álbmotmeahccekónferánsa oktavuođas. Vásihusaid lonohallan ja máhttu nannejit sámi ovddastedjiid vejolašvuoda gozihit sámi beroštumiid stivrabarggu oktavuođas.

Dán seminárii várrejuvvo 350 000 ru 2021:s.

7 Ealáhusat

Servodatmihttu:

- Sámi guovlluin galget leat nana ealáhusat mat ovddidit ja bisuhit eallinfámolaš sámi servodaga.

Koronadávda lea buktán hástalusaid sámi ealáhuseallimii, maid ii lean vejolaš einnositit jagi ovdal. Ollu fitnodagat rahčet go unnán leat leamaš kundarat, ovdamearkka dihtii mätkeeláhusain, dárjjodansuoggis, duodjeealáhusas, hutkás ealáhusain ja sullasaš surggiin. Ollu fitnodagain lea leamaš váttis plánet aktivitehtaid ja doaibmabijuid dán dávdda geažil. Sámediggi áigu čuovvut dárkilet ahtanuššama min ealáhusaid oktavuođas ja lea ráhkkanan leat dávggas ja heivehit ortnegiid nu ahte ealáhuseallin min guovlluin ii dárbbäivčče gillát nu ollu dávdda geažil.

Sámediggi ráhkadii 2019:s diedáhusa ealáhusovddideami birra - Šattolaš Sápmi. Sámediggi galgá láhčit eavttuid sámi kultuvrra ja giela positiiva ahtanuššamii, ja dan bokte sihkkarastit ássama ja barggolašvuoda sámi guovlluin. Diedáhus addá vuodu árjjalaš ealáhusovddideapmái Sámedikki olis ovddas guvli. Sámediggi háliaida hukset nana mearkagálvvu sámi giela, kultuvrra ja ealáhusaid vuodul ja geavahit dan gilvoovdamunnin márkanis.

Sámi vuodđoealáhusat leat deatalaččat sámi báikegottiin. Dat leat mielde váikuheamen stabiila álbmotahtanuššama, bargosajiid ja ealáhusovddideami. Vuodđoealáhusat leat deatalaččat sámi gillii, kultuvrii ja árbedieđuide báikegottiin ja muđui sámi servodagas. Sámediggi háliaida nannet vuodđoealáhusaid, nu ahte dat maiddái boahtteáiggis gozihit guovddáš rolla mii dain lea sámi servodagas. Sámi boazodoallu lea ealáhus ja eallinvuohki ollugiidda Sámis. Boazodoallu lea leamaš gievra heivehallat ja lea čuđiid jagiid addán birgejumi ollu sámiide. Sámediggi háliaida nannet boazodoalu riektevuodu, ja áigu váikkuhit dan ahte boazodoallu ovddiduvvo ja bisuhuvvo árbedieđuid guoddin. Sámediggi galgá leat guovddáš aktevra boazodoallopoltihkas ja áigu geavahit konsultašuvdnaortnega árjjalaččat sihkkarastin dihtii Sámediggái váikkuhanfámu guovddáš proseassain, diedáhusain ja láhkaásahusain, ja cealkámuša addimis boazodoallošiehtadussii. Sámediggi áigu doalahit ja ovddidit buori gulahallama boazodoaluin, Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaservviin ja orohagaiguin/siiddaiguin, ja dasto searvat regionála gulahallanforaide ja čuovvulit Sámedikki nammadan boazodoallostivrra, ja doallat lávga gulahallama eará boazodoalloeiseválddiiguin.

1.

Eamiálbmogiin lea riekti doalahit ja ovddidit sin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiálalaš vuogádagaid ja ásahusaid vai leat oadjebasat ahte bessel eallit iežaset birgejumi ja ovdáneami mielde, ja friddja doaibmat iežaset árbevirolaš dahje eará ekonomalaš doaimmain.

(Artihkal 20 ON julggaštus álgoálbmogiid vuogatvuodaid birra)

1. Duodji, giliide ja báikegottiide gullevaš doaimmat, luondduruovttudoallu ja dan álbmoga árbevirolaš doaimmat, nugo bivdu, guolástus- ja čoagginealáhusat, galget dovddastuvvot dehálaš oassin dáid álbmogiid kultuvrra seailluheamis ja maiddái ekonomalaš iešbirgenláchkin ja ovdánahttimin. Álo go lea áigeguovdil, de galget ráddhehusat veahkkálagaid dáid álbmogiiquin nannet ja ovddidit dáid doaimmaid.

(Artihkal 23 ILO konvenšuvdna nr. 169 eamiálbmogiid ja čearddalaš álbgogiid hárrái iešmearrideaddji riikkain)

Sámedikki ruđat galget vuosttažettiin vuoruhuvvot árbevirolaš sámi guovlluin, dalle go lea mihttun nannet báikegottiid main lea heajut ealáhusvuodđu. Doarjjadárbu lea ollu stuorát sámi guovlluin go gávpogiin ja stuorát čoahkkebáikkiin. Aktevrrain gávpogiin lea stuorát márkan ja dieinna lágiin eanet vejolašvuodat olahit kommersialiserema ja gánnáhahttivuođa ja dien geažil lea doarjjadárbu unnit.

Sámedikki árvoháhkanpolitikhka vuodđuduvvá máhttovuđot ealáhusovddideapmái, mas eanet máhttu ja ođđa diedđa, ovttas árbedieđuiguin leat vuodđun boahtteáiggi ealáhuseallimii. Sámediggi hálida nana ja juohkelágan ealáhusaid mat vuodđuduvvet sámi kultuvrii, lundai ja birrasii ja vuhtii váldet daid. Dieinna lágiin sihkkarastit ahte árbevirolaš ja ođđa ealáhusaid sáhttá ovdánahttit bálddalagaid.

Sihkkarastin dihtii ahte sámi eallinvođđu, ássan, kultuvra ja giella ovdánit bures, de ferte deattuhit luondu, birrasa ja ođasmuvvi ealáhusaid. Sámediggi áigu vuoruhit ođasmuvvi ealáhusovddideami ovdabeallái ealáhusovddideami mii ii leat ođasmuvvi, ja bidjat mánđga buolvva perspektiivva vuodđun.

Sámedikki ángiruššansuorggit ealáhusaid siskkobealde:

- Vuodđoealáhusat.
- Juohkelágan ealáhusat.
- Hutkás ealáhusat.
- Duodji.

Hálddahusdási resurssat - ealáhusjuogus:

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodđalokten leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Ealáhusjuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodđaossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat 31 fásta bargi njeallje juhkosis:

- Ealáhusjuogus.
- Kulturjuogus.
- Dearvvašvuodđajuogus.
- Girjerájusjuogus.

Ealáhusjuhkosis lea ovddasvástádus politikhalaš proseassaid mat gullet ealáhuspolitikhalaš suorgái čuovvuleames. Dasa gullet vuodđoealáhusat ja meahcástan/lotnolasealáhusat, ja oppalaš ealáhusovddideapmi vuodđun barggolašvuhtii ja ássamii. Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái Sámedikki doarjaruđaid hálddašeamsi Sámedikki vuoruhemiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

7.1 Ealáhusaid váikkuhangaskaoamit

7.1.1 Ángiruššansuorggit - ealáhusat

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Vuođđoealáhusat	11 000	11 700	-700	-6,0 %
Juohkelágan ealáhusat	6 696	6 465	231	3,6 %
Hutkás ealáhusat	2 655	2 750	-95	-3,5 %
Duodji	14 553	13 980	573	4,1 %
Submi	34 904	34 895	9	0,0 %

Ekonomalaš váikkuhangaskaomiide mat addojuvvojit ealáhuskapiittala bokte gusto ealáhusovddidan doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu). Kapihtalis 7.6 sahtát oaidnit guđe geográfalaš guovllut gullet SED-guvlui.

7.2 Vuodđoealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Vuodđoealáhusat seailudit sámi kultuvrra, giela ja eallinvuogi.

Sámi guovlluin leat vuodđoealáhusat stuorámus barggolašvuoda addit, mas ollislaš barggolašvuhta 2019:s lei 1798. 2019:s lea barggolašvuhta njiedjan, muhto lagi 2000 rájes lea bargosajid lohku njiedjan ollásit 639 bargosaji (Telemarksforskning 2020).

Vuodđoealáhusain lea leamaš hui deatalaš sadji ollu sámi guovlluin, ja lea deatalaš oassi barggolašvuoda ja ássama vuodus dán guovlluin. Muđui leat vuodđoealáhusat hui deatalaččat giella-ja kulturguoddin. Vuodđoealáhusaid rikkis sámegiella čájeha čielgasit man deatalaččat daid ealáhusaid leat leamaš ovddeš áiggiin. Lotnolasealáhusat eanandoalo-guolástus leat leamaš deatalaš oassin ávnnaslaš ja kultuvrralaš vuodus mearrasámi ássamii, kultuvrii ja eallinvuohkái.

Guolástusain lea njiedjan bisánan ja barggolašvuhta lea lassáneamen. Buoremus strategiija dasa movt ovddidit mearrasámi servodaga, lea sihkkarastit sámiide vuogatvuodaid guolásteapmái ja ahte mariidnaresurssat hálddašuvvojit buori vuogi mielde. Guovddážis árvohákamis dáhpáhuvvá báikkálaččat, ja lea dieinna lágiin vuodđun stáđis ássamii ja ealli mearrasámi kultuvrii. Sámediggi olaha dán guolástuspolitihkii váikkuheami bokte konsultašuvdnaortnega árjjalaš geavaheami bokte, go searvá guolástusreguleremiidda ja čuovvula vuotnaguolástuslávdegotti barggu, ja doallá oktavuođa guolástusealáhusa organisašuvnnaiguin ja gulahallá daiguin.

Sámediggi áigu 2021:s ráhkadit ja loahpahit barggu sámediggediedáhusain luossabivdohálddašeami birra. Diedáhusas válddahuvvo luossabivddu hálddašeapmi sihke mearas ja jogain. Diedáhusas áigu Sámediggi fokuseret earret eará hálddašeamei, politihka ja vuogatvuodaid.

Sámediggi áigu politihkalaš váikkuheami bokte, ja dasto doarjaga bokte, válikkuhit biebmobuvttadeami buorideami ja rekrutterema buorideami vuodđoealáhusain ja lotnolasealáhusain Sámis. Vaikko doalut eanadoalus geahppánit, de ii unno árvohákkan vásttolaččat. Dán sahttá čilget nu ahte šaddet sihke

stuorát ovttadagat eanadoalus ja buvttadeapmi ovttadaga nammii stuorru. Sámediggi áigu váikkuhit dán ovdáneami gulahallama ja konsultašuvnna bokte guovddáš eanadoalloeiseválddiiguin, addit cealkámuša eanadoallošehtadussii, ovttasbargat ja gulahallat eanadoalloorganisašuvnnaiguin ja oktiiordnet, ja dasto sihkkarastit áigeguovdilis máhtu ja oktiiordnejuvvon politihka ealáhusas.

Sámediggi áigu maiddái bargat geahčcalit movttiidahttit nuoraid áŋgiruššat eanadoaluin.

Boazodoallu lea ovdánan eará láhkai muđui vuodđoealáhusaid ektui. Dolliid lohku lea sturron ja unnán guđđet ealáhusa. Dasto lea hástaleaddji nuoraide ásahit boazodoalus, váttis rámmaeavttuid geažil earret eará siidaoasi, boazologu ja areála oktavuodas. Guohtonareálat gáržžidit ahtanuššanvejolašvuoda boazodoalus, man oktavuodas guohtoneatnamiid massin lea áittan ahtanuššamii ealáhusas. Lea maiddái hui stuorra dárbu sihkkarastit daid guohtonareálaid mat leat vel báhcán boazodollui bisuhan dihtii ceavzilis ealáhusa.

Boazodoalus lea stuorra mearkkašupmi ealáhusovddideapmái sámi servodagas, ja sullii 3300 olbmos lea oktavuohta boazodollui (boazodoalu resursarehketoallu 2017/2018).

Boazodoallu čatnasa lávga sámi árbedieđuide, earret eará bargojuvvo ealáhusas ain dološ siidavuogádagaid mielde. Dalle leage sámi boazodoallu seaguhus árbevirolaččat gártaduvvon máhtus sohkabuolvvas nubbái, ja ođđaháhkama ja innovašuvnna gaskka. Sámediggi háliida searvat ovttaskas boazodoalli ja bearrašiid doaimma ovddideapmái ja nannemii. Vuodđun boazodollui lea ahte dat lea bearášvuđot ealáhus ja eallinvuohki, man oktavuodas kulturbargu ja sámegielaid suodjaleapmi lea seamma deatalaš go biergobuvttadeapmi. Danne lea deatalaš vuhtii váldit buot beliid boazodoalus, sihke báikedoalu ja siidadoalu ja resurssaide beassama, sihke areálaid ja bargofámu ektui, mearrádusain ja láhkabargguin. Boazodoallit buot agiin ja dearvvašvuodas beroškeahttá leat seamma deatalaččat ealáhussii ja sidjiide galgá sihkkarastojuvvot sin bargu ja gullevašvuhta. Boazodoalu nissonolbmuin lea árbevirolaččat guovddáš sadji siiddas, ja ollu gerddiid lea daddjojuvvon ahte nissonolbmuid haga boazodoalus bisána ealáhus. Danne lea deatalaš ovddidit ja nannet nissonolbmuid saji boazodoalus buot dásii. Go doarju prošeavttaid ja doaibmabijuid mat nannejit árbedieđuid, de loktejuvvo doarjaga bokte boazodoallu bearášvuđot ealáhussan. Go juo ahtanuššanvejolašvuđat leat gáržžit, de lea dárbu geahčadit bohccobiergomárkana buvtaovddideami ja ovddideami, ja báikedoalu ja siidadoalu. Dát ovdáneapmi ferte doarjut boazodoalu bearášvuđot ealáhussan, gos láhčit diliid nu ahte olles bearáš sáhttá searvat beaivválaš doaimmas, ja dieinna lágiin sihkkarastit árbevirolaš máhtofievrrideami sohkabuolvaid gaskka, mii lea áibbas dárbašlaš vejolašvuđaid goziheapmái geavahit olles ealli buvtaovddideamis, ja bearášvuđot ealáhussan ollislaččat. Sámediggi galgá ovddiduvvot guovddáš aktevran boazodoallopolitihkas Sámedikki boazodoallodieđáhusa čuovvuleami bokte. Sámediggi galgá geavahit konsultašuvdnaortnega árjjalaččat sihkkarastin dihtii Sámedikki váikkuhanfámu guovddáš proseassain, dieđáhusain ja láhkaásahusain, ja addit cealkámuša boazodoallošehtadussii. Sámediggi áigu doalahit ja ovddidit buori gulahallama boazodoaluin, Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaservviin ja orohagaiguin/siiddaiguin, ja dasto searvat regionála gulahallanforaide ja čuovvulit Sámedikki nammadan boazodoallostivrra, ja doallat lávga gulahallama eará boazodoalloeiseválddiiguin.

Boraspirepolitihkas lea stuorra váikkuhanfápmu mihttomearrái vuodđoealáhusaid siskkobealde. Sámedikki mihttomearrin lea ahte boraspirehálddašeapmi lea dakkár dásis ahte dat ii áitte sámi guohtonealáhusaid ceavzilvuoda. Vásihušvuđot ja árbediehtu guohtonealáhusaid ja boraspíriid birra lea oassi máhttovuođus go mearrádusat boraspirepolitihkas ja -hálddašeamis dahkkojuvvojt.

Dat go vuodđoealáhusat leat sámi gielaid ja kultuvrra deatalaš bisuheaddjít, dakhá ah te dáin ealáhusain lea deatalaš doaibma sámi servodagas. Politikhalaš proseassaid ja doarjaortnegiid bokte galgá Sámediggi leat mielede ealáskahttimin ealáhusdoaimma vuodđoealáhusain.

7.2.1 Čoahkketabealla - vuodđoealáhusaide

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
27001 Doarja vuodđoealáhusaide - ohcanvuodđot doarja	9 900	9 900	0	0,0 %
Boazodoalloláhka ja boazodoallohálddašeapmi 28501 guorahallama mas čielggaduvvo dárbu rievdadit boazodoallolágaid - prošeakta	1 000	1 800	-800	-44,4 %
40060 Seminára dásseárvvu birra boazodoalus - konferánsa	100	0	100	-
Submi	11 000	11 700	-700	-6,0 %

7.2.2 Doarja vuodđoealáhusaide - ohcanvuodđot doarja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
27001 Doarja vuodđoealáhusaide - ohcanvuodđot doarja	9 900	9 900	0	0,0 %
Submi	9 900	9 900	0	0,0 %

Doarjaortnega miittomearri - Vuodđoealáhusat:

- Eanet bargosajit vuodđoealáhusain ovdal jagi 2025.

Vuoruheamit - doarja mariidnaealáhusaide:

- Láhčči doaibmabijut ja prošeavttat mat váikkuhit buoret árvohákama ja viidáset nállašuhttima mariidnavarasávdnasiid ektui, erenoamážit dainna áigumušain ah te bisuhit ja nannet guollevuostáiváldinrusttegiid.
- Bivdofathnasiid, reaidduid ja dávviriid vuosttaš gearddi investeren.
- Nuoraidguolástusprošeavttat.

Vuoruheamit - doarja eanadollui, šaddogárdedollui ja meahccedollui:

- Ođđa visttit ja doaibmavisttiid viidát divvun.
- Doaibmabijut ja prošeavttat mat váikkuhit duođaštit boraspire vahágiid.
- Láhčči doaibmabijut ja prošeavttat mat váikkuhit rekrutterema, buoret árvohákama ja ovdáneami ealáhusas.

Vuoruheamit - doarja boazodollui:

- Investeremat mat váikkuhit ollu ođđa háhkama ja ovdáneami boazodoalus.
- Prošeavttat ja doaibmabijut mat nannejit árbedieđuid bearasuđot boazodoalus.
- Doaibmabijut ja prošeavttat maid bokte sáhttá duođaštit dan ah te boraspiret goddet bohccuid.
- Doaibmabijut maid ulbmilin lea oahppat árbedieđuid birra/oahpahit daid birra.
- Doaibmabijut mat váikkuhit stuorát beroštumi, ángiruššama ja boraspire liseansa- ja bivdoearerebivddu beavttálmahttima.

7.2.3 Guorahallan boazodoalloága ja boazodoallohálddašeami geahčadeamis - prošeakta

Sámediggi lea sámediggedieđáhusas boazodoalu birra (2016) gávnahan ahte boazodoalloágas ja -hálddašeams leat máŋga beali mat leat čuolbmái go geahčá Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid ektui. Manjimus jagiid leat boahtán máŋga rievadusa boazodoalloágas ja almmolaš boazodoallohálddašeams, almmá Sámedikki ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikasearvvi (NBR) miediheami haga. Sámediggi ja NBR leaba nammadan lávdegotti, mii galgá veardidit makkár rievadusat boazodoalloágas leat dárbašlaččat nannet ja ovdánahttit boazodoalu bearásvuodut ealáhussan ja eallin vuohkin. Nannet kultuvralaš guoddevašvuoda, boazodoalu giela ja muđui ovdáneapmi boazodoalu álgoálbmot ealáhussan, mas ekonomalaš sisaboahttu ferte sihkkarastojuvvot lágain ja njuolggadusain.

2019:s biddjojuvvui bušeahdas 850 000 ru lávdegoddái, dát ruđat leat geavahuvvon viđa čoagganeapmái golmma rabas čoahkkimiiguin. 2020:s galgá cealkámuš boazodoalu beales ja eará máhcahandieđut maid lávdegoddi lea ožon heivehuvvot láhkarievadusevttohussii. Láhkalávdegoddi lea bargamin rievadusevttohusaiguin dáláš boazodoallohákii, ja galgá lagi 2021 loahpas leat geargan bargguinis. Áigumuššan lea doallat gitta guhtha čoahkkima 2021:s, seammás go leat guokte vuollelávdegotti mat galget bargat čoahkkimiid gaskka. Vuollelávdegottit galget sihkkarastit raporttaid sisdoalu, nu ahte boazodoallohákálávdegoddi dávista mandáhtii ja goziha boazodoalu máhcahusdieđuid dain rievadusevttohusain mat bohtet loahpas. Lávdegoddái lea virgáduvvon čálli, guhtha galgá gozihit raportta ollislaš hábmema, ja soaitá leat vel dárbu viežžat ovta olbmo geas lea gelbbolašvuhta láhkateakstahábmemis.

Dán prošektii várrejuvvo 1 000 000 ru 2021:s.

7.2.4 Seminára dásseárvvu birra boazodoalus

Čađahuvvo seminára vuosttaš jahkebealis 2021 oainnusmahttin dihtii beliid mat čatnasit dásseárvui nissonolbmuid ektui boazodoalus. Dát gehčojuvvo fárrolaga Sámedikki dásseárvodieđáhusa čuovvulemiin ja boazodoalloága geahčademiin.

7.3 Juohkelágan ealáhusat

Postii gullet juohkelágan ealáhusat, sámimátkeealáhusat, lotnolas- ja meahcceealáhusat, árvoháhkan, báikkálaš biebmu ja ealáhushutkan. Dát ealáhusat ja oalgeealáhusat ovddastit ođasmuvvi resurssaid mat váikkuhit buori ealáhus- ja servodatovdáneami sámi guovlluin boahtteáiggis. Danne áigu Sámediggi deattuhit ovddidanproseassaid ja -prošeavtaid mat guoskkahit potensiála dáin ealáhusain.

Árvoháhkama nannen viidáseappot ráhkadeami, borramušbuvttadeami ja báikkálaš borramušain. Vuodđoealáhusat ja meahcástemiin leat vuodđu sámi kultuvrii ja ássamii. Vuodđoealáhusain lea guhkes árbevierru lotnolasealáhusaiguin ja dát ealáhusheiveheapmi galgá bisuhuvvot. Davvi Norgga biebmo- ja mátkeealáhusprošeakta álggahuvvui 2019:s. Dainna galgá loktejuvvet báikkálaš biepmuin ja árktaš biepmuin ángiruššan ovttas mátkeealáhusaiguin. Innovašuvdna Norggas lea ovddasvástádus programmas ja Sámediggi lea mielde ruhtadeamen. Doaimmat boazodoalus, eanadoalus, mariidnaealáhusain ja mátkeealáhusain searvvahuvvvoj. Sámi borramušvieruin ja sámi

kultuvrras lea stuorra ovdu dán ángiruššamis. Meahccebuktagat leat maid deatalaš lasáhus ruovttudollui ollu sámi guovlluin.

Sámediggi áigu ángiruššat ceavzilis ovdánemiin, ođasmuvvi resurssaignin ja áigu ain vuoruhit luondduvuđot ealáhusaid ovddideami.

Ealáhushutkan, innovašuvdna ja ođđaháhkan leat dehálaččat sámi servodaga ođasmahttimii ja ovdáneapmái. Innovašuvnnat leat guovddážis jus galgá olahit eanet gánnáhahttivuđa ja dan bokte ásahit eanet ođđa bargosajid. Ealáhussiida Sápmi lea mielde nationála ealáhussiidaprográmmas ja dan fierpmádaga bokte nationálalaččat (SIVA) ja regionála (fylkkasuohkanat, eará ealáhussiiddat ja máhttguovddážat) leat dat aktiivvalaččat mielde váikkuheamen ahte bohtet ođđa fitnodagat ja innovašuvnnat ealáhusaide sámi guovlluin. Sámediggi áigu danin láhčit dili nu ahte Sápmi ealáhussiida ovdánahttojuvvo ja oažju rámmaid vai sáhttá leat guovddáš reaidun fitnodagaid ovddideames min guovlluin.

Sihke našonála ja regionála dasis lea fokus mátkeealáhusovdáneapmái. Ángiruššan sámi mátkeealáhussii galgá huksejuvvot albma ja jáhkehahtti sámi mátkeealáhus buvttagiidda. Sámediggi hálíida ahte sámi mátkeealáhusat ovddidit nana mearkagálvvuid main lea čielga sámi faggi, mas etihkka sámi kultuvra kommersialiseremis lea mielde. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte mátkeealáhusovddideapmi ollslaččat go geahččá, nanne sámi giela, kultuvra ja eallinvuogi buori ja etihkalaččat dohkálaš vuogi mielde. Sámit ieža fertejít bidjat eavttuid dan ealáhuspolitikhalaš mátkeealáhusovddideapmái mii geavvá.

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ásahandávjodat lea lagabuidda gaskameari Norggas ollslaččat ja 2 % ahtanuššan fitnodagaid logus.

7.3.1 Čoahkketabealla - juohkelágan ealáhusat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
27101 Doarjja mánggabeiatal ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	3 600	3 600	0	0,0 %
25001 Sápmi Ealáhussiida - njuolggodoarja	831	412	419	101,7 %
25101 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarja	265	253	12	4,7 %
28610 Sámi mátkeealáhusat - prošeakta	1 000	1 000	0	0,0 %
27201 Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuđot doarjja	1 000	1 000	0	0,0 %
41013 Vacha - prošeakta	0	200	-200	-100,0 %
Submi	6 696	6 465	231	3,6 %

7.3.2 Doarjja mánngabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
27101 Doarjja mánngabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	3 600	3 600	0	0,0 %
Submi	3 600	3 600	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Mánngabealat ealáhus

- Fitnodatahtanuššan lahkana 2 % sámi guovlluin.

Vuoruheamit - Mánngabealat ealáhus:

- Doaibmabijut mat mearkkašahti láhkai váikkuhit hutkáivuođa ja fitnodatovddideami.
- Doaibmabijut mat nannejit ealáhusaid main lea stuorrun potensiála ja alla barggahus dagahan dihte olmmošlogu lassáneami / sirddolašvuoda.
- Doaibmabijut mat lasihit sámi guovlluid lagasborramuša ja eará borramušbuktagiid vuovdima.
- Doaibmabijut mat váikkuhit gánnáhahti álggaheemiid meahcásteamis ja lotnolasdoaimmain.
- Davvi-Norgga biepmo- jamátkealáhusprošeavttaid.

7.3.3 Sápmi Ealáhussiida - njuolggodoarjja

Sápmi Ealáhussiida lea oassi nationála ealáhussiidaprográmmas ja mas Sis-Finnmárku lea doaibmaguovlun. Ealáhussiidii gullet Unjárgga, Deanu, Porsáŋgu, Kárášjoga gielldat ja Guovdageainnu suohkan. Ealáhuseallimis sámi guovlluin leat ollu smávva fitnodagat main lea stuorra vejolašvuota ahtanuššat ja ovdánit. Ovttasbargu, fierpmádathuksen, gelbbolašvuoda lokten ja árijalaš doarjjaapparáhta lea deatalaš buori ovdáneapmái ealáhuseallimis. Sápmi Ealáhussiida goziha dán doaimma.

Várrejuvvo 831 000 ru njuolggodoarjjan Sápmi Ealáhussiidii 2021:s.

7.3.4 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja

Odđaásahaemit leat vealtameahttun deatalaččat ahtanuššamii ja odđasmaittimii ealáhuseallimis ja dan bokte eanet bargosajiide. Jos galggaš lihkostuvvat eanet ealáhushutkamiin ja eanet odđaásahemiliuin, de lea dárbu álgit juo vuodđoskuvillas ja joatkkaskuvillas. Nuorra Ealáhushutkan bargá sierra oaippoágumušaiguin konkrehta bargo- ja prošeaktabargamušaiguin mat earret eará loahpahuvvojtit gilvvuiguin. Doarjaga bokte áigu Nuorra Ealáhushutkan erenoamážit deattuhit sámi guovlluid.

Várrejuvvo 265 000 ru njuolggodoarjjan Nuorra Ealáhushutkamii 2021:s.

7.3.5 Sámi mátkealáhusat - prošeakta

Sámi mátkealáhus lea meroštallojuvvon mátkealáhussan mas sámi kulturoasit leat doaimma guovddážis.

Sámediggi háliida ollu birrajagi mátkealáhusfitnodagaid mat gaskkustit sámi kultuvrra dakkár vuogi mielde, man bokte sámit ieža dovdet iežaset. Sámi mátkealáhusain leat ollu smávva fitnodagat, dávjá ovtaolbmofitnodagat, maid eaiggádat barget vel lassin eará barggu. Ollugat sis geat barget

sámi mátkealáhusaiguin áasset distrivttain, guhkkin eret girdišiljuin ja hurtigrute gádjain. Dat buktá muhtun erenoamáš hástalusaid. Go galgá lihkostuvvat birrajagi, geasuheaddji, ceavzilis vásihusbuktagiid ja konseapttaid ovddideamis, fertejít fitnodagat ja destinašuvnnat ceahkkálastojuvvot ja vásihušvuđot mátkealáhusat profesionaliserejuvvot. Dát guoská beroškeahttá das geahčá go Norgga, Davvi-Norgga dahje sámi servodaga erenoamážit.

Sámi kultuvra lea áidnalunddot. Mátkealáhusoktavuođas lea das stuorra gilvoovdamunni sámi guovlluide Davvi- ja Gaska-Norggas. Danne lea árvoháhkanvejolašvuhta mätkealáhusaid fállamis sámi kultuvrra vuoden stuurát publikummii olggobealde sámi servodaga. Dan ferte dattetge dahkat jähkehahtti ja eakti vugiin, nu ahte sámi kultuvra čalmmustuvvo dainna lágiin ahte sámi servodat dovdá das iežas.

Sámediggi hálida váikkuhit dan ahte sihke viidáset ovddiduvvojít dáláš mätkealáhusfitnodagat ja oažžut eanet sámi mätkealáhusaktevrraid. Johtit sámi mätkealáhusprošeavttas, man čađaheamis lea Nordnorsk Reiseliv AS:s ovddasvástádus, lea váldomihttomearrin ahte sámi kultuvra ja historjá galgá sahttit doaibmat deataleamos ággan mätkoštít Davvi-Norgii lupmui. Okta deataleamos oasseemihttomeriin lea buktit sámi mätkealáhusbuktagiid álkibut olámuddui márkanis. Prošeavta jođiha stivrenjoavku.

Dán prošektii várrejuvvo 1 000 000 ru 2021:s.

7.3.6 Sámi mätkealáhusat - ohcanvuodot doarja

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
27201 Sámi mätkealáhusat - ohcanvuodot doarja	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	1 000	1 000	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi mätkealáhusat:

- Eanet sámi mätkealáhusaktevrrat main lea birrajagi doaimma.

Vuoruheamit - Sámi mätkealáhusat:

- Mátkealáhusaktevrrat mat gaskkustit ja ovdan buktet sámi kultuvrra innovatiivvalaš vugiin.
- Doaibmabijut ovddidit nana mearkagálvvuid čielga sámi fakkiin, man oktavuođas maiddái etihkka sámi kultuvrra gávppálašvuoda oktavuođas lea oassi.
- Ovddidan- ja investerenprošeavttat mat addet birrajagi barggolašvuoda fitnodagas.
- Mátkealáhusaktevrrat mat ángiruššet mearrasámi kultuvrra ovddidemiin.
- Doaibmabijut mat nannejit fitnodaga gelbbolašvuoda ekonomiijas.

7.4 Hutkás ealáhusat

Hutkás ealáhusaide gullet mánjgalágan doaimmat, main sámi kultuvra ja kulturčájeheapmi leat guovddážis doaimmas. Sámediggi meroštallá hutkás ealáhusa dakkár ealáhussan mas sámi kulturelemeanttat leat váldooassin doaimmas.

Hástalussan sámi hutkás ealáhussii lea ahte dasa gullet ollu mikrofitnodagat main lea heajos gánnáhahttivuhta ja vejolaš márkan lea guhkkin eret Davvi-Norggas. Vejolašvuodat leat ollu danne

go eanet ja eanet olbmot leat čalbmagoahtán sámi kultuvrra ja sámi design. Go lea positiiva ovdáneapmi ealáhusas, de lea deatalaš ahte Sámediggi čuovvula dan, vai ovdáneapmi dáhpáhuvvá sámi fitnodagaid eavttuid mielde.

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

7.4.1 Čoahkketabealla - hutkás ealáhusat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
27301 Hutkás ealáhusat - ohcanvuodot doarja	750	750	0	0,0 %
28701 Gelbbolašvuodavuđot hutkás ealáhusat - prošeakta	1 700	1 900	-200	-10,5 %
25201 Dáiddadállu - njuolggodoarja	205	100	105	105,0 %
Submi	2 655	2 750	-95	-3,5 %

7.4.2 Hutkás ealáhusat - ohcanvuodot doarja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
27301 Hutkás ealáhusat - ohcanvuodot doarja	750	750	0	0,0 %
Submi	750	750	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Hutkás ealáhusat:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

Vuoruheamit - Hutkás ealáhusat:

- Aktevrrat sámi kultur- ja hutkás ealáhusaid siskkobeaalde mat álggahit ovddidanprošeavtaid mat buvttihit ođđa buktagiid/bálvalusaid dahje ođđa/innovatiiva buvttadanvugiid.
- Prošeavttat/doaibmabijut mat váikuhit dan ahte buktagat ja bálvalusat sámi kulturdovdomearkkaid vuodul jukset ođđa ja stuorát márkaniid.
- Investeremat mat nannejit dietnasa ja leat dárbašlaččat hákhan dihtii stuorát gánnáhahttivuođa kultur- ja hutkás ealáhusaktevraide.
- Doaibmabijut mat leat mielde nannemin fitnodaga mearkagálvvu.
- Doaibmabijut mat nannejit fitnodaga gelbbolašvuoda ekonomijas.

7.4.3 Gelbbolašvuodavuđot hutkás ealáhusat - prošeakta

Oppalaččat lea sáhka mikrofitnodagaid birra main leat issoras ollu vejolašvuodat. Sámi hutkás ealáhussii gullet ollu smávva fitnodagat, dávjá ovtaolbmofitnodagat, main ollugiin lea dat oalgebargun. Sámediggi háliida ahte leat eanet gánnáhahti fitnodagat dán ealáhusas, danne go dán ealáhusas lea stuorra vejolašvuhta. Sámedikkis lea fokusis gávppálaš oassi fitnodagas; mainna lágiin fitnodat galgá dinet ruđaid ja mainna lágiin dat galgá šaddat nanus ja birgenvejolaš. Dát lea válđofokus, ja lea duogážin dasa go Sámediggi lea álggahan fitnodatovddidanprógrámma Faamoe

(givrodat/válđi). Prográmma galgá leat mielde nannemin fitnodagaid gávpegálggaid mearkagálvvus ja ekonomijastivremis.

Ealáhusa stuorámus hástalusat leat ahte stuorra márkan (kundarat) leat olggobeadle Davvi-Norgga. Okta Sámedikki doaibmabijuin lea Šoop Šoop - Sámi design days, mii lea sámi designeriid ja ostiid gaskasaš meassu. Šoop Šoop lea okta stuorámus ángiruššansurggiin dán suorggis boahttevaš jagiin.

Dán prošektii várrejuvvo 1 700 000 ru 2021:s.

7.4.4 Dáiddadállu - njuolggodoarjja

Dáiddadállu lea sámi dáiddárotkuuohta Guovdageainnus. Dán oktavuođas leat dál 19 dáiddára mat gullet iešguđege šanjeriidda nugo ovdamearkka dihtii filbma, dásna, visuála dáidda, ja girjjálašvuohta. Dáiddadállu lea organiserejuvvo searvin, ja lea dan rájes go ásahuvvui 2014:s ožžon prošeaktadoarjaga ollu doarjaaddiin. Sámi dáiddabuktagat main lea alla kvalitehta leat jerrojuvvo sihke riikkaidgaskasaš ja nationála aktevraaid beales. Dáiddadállu lea aktevra riikkaidgaskasaš dásis mas leat fierpmádagat miehtá máilmomi.

Dáiddadállui várrejuvvo 205 000 ru njuolggaa doarjan 2021:s

7.5 Duodji

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet duojárat geain duodji lea ealáhussan.

Sámedikkis lea áigumuš ovddidit duoji boahtteágiggeguvlot ja geasuheaddji ealáhussan. Iežas dujíid eanet vuovdin stuorát márkanidda lea guovddážis Sámedikki ángiruššamis. Dainna oaivvilduvvo ahte duodjeealáhus nagoda heivehit rievdadusaide ja hástalusaide ealáhusas, ja ahte ámmátlášvuohta, sisaboantu ja gánnáhahttivuohta ealáhusas buorránit.

Duoji ealáhussiehtadus lea Sámedikki deataleamos gaskaoapmi dán ealáhusa ovddideamis. Ealáhussiehtadusas leat earret eará doaibmadoarjiaortnet duojáriidda, investeren- ja ovddidandoarjja, ásahandoarjja, čálgoortnegat, vuovdima ovddideaddji doaibmabijut ja doarjja organisašuvnnaide.

7.5.1 Čoahkketabealla - duodji

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
25301 Doarjja Duodjeinstiuhhttii - njuolggodoarjja	5 443	5 199	244	4,7 %
25401 Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvra - njuolggodoarjja	1 760	1 681	79	4,7 %
Duoji ealáhussiehtadus	7 350	7 100	250	3,5 %
Submi	14 553	13 980	573	4,1 %

7.5.2 Duodjeinstituhtta - njuolggodoarja

Duodjeinstituhtta lea guvddáš aktevra duoji siskkobealde ja dan doaibman lea ovddidit ja veahkehit fágagelbbolašvuodain duoji siskkobealde, addit veahki buvtaovddideapmái ja buvttadanbagadusa, vuolggahit geahčalan- ja ovddidanbargui searvama. Bagadeaddjivirggit gullet doarjagii.

Njuolggodoarjan Duodjeinstituhttií várrejuvvo 5 443 000 ru 2021:s.

7.5.3 Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii

Oahpahuskantuvrra ulbmilin lea addit oahpu nuoraide šaddat čeahpes fágabargin, ja fállat viidáset oahpu boazodoalu ja duodjebargiide dainna áigumušain ahte váldit fágareivve fágaoahpahuslága mielde. Oahpahuskantuvra bargá árjjalačcat fitnoohppiid rekrutteremiin boazodoalus ja duojis, ja movttiidahttá boazodoalu ja duodjebargiid váldit fitnoohppiid. Kantuvra lea mielde buorideamen fágaid gelbbolašvuoda ja renommé. Sámedikki doarja manná duoji fidnooahppiortnegii ja kantuvrra bargui duoji siskkobealde.

Njuolggodoarjan boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii várrejuvvo 1 760 000 ru 2021:s.

7.5.4 Duoji ealáhusšiehtadus

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
28001 Doaibmadoarja - ohcanvuodot doarja	2 500	2 100	400	19,0 %
28002 Investeren- ja ovddidandoarja, konsuleantaveahki, álggahandoarja ja prošeavttat - ohcanvuodot doarja	1 150	1 500	-350	-23,3 %
28003 Duodjestipeanda - ohcanvuodot doarja	150	150	0	0,0 %
28004 Čálgoortnegat - ohcanvuodot doarja	20	50	-30	-60,0 %
28005 Gelbbolašvuhta, oahpahus, kurssat	80	400	-320	-80,0 %
28006 Márkanheiveheapmi	600	700	-100	-14,3 %
28007 Koronadoarjaga	810	0	810	-
28030 Duojáriid Ealáhus Searvi - njuolggodoarjagat	630	613	17	2,8 %
28031 Sámiid Duodji - njuolggodoarja	1 310	1 277	33	2,6 %
28040 Faga- ja ekonomijjalávdegoddí	100	100	0	0,0 %
41066 Váldošiehtadusa rievdaapeapmi	0	60	-60	-100,0 %
41067 Duoji organiseren	0	150	-150	-100,0 %
Submi	7 350	7 100	250	3,5 %

Doarjaortnega mihttomearri - Doaibmadoarja:

- Buoridit iežas duddjon árbevirolaš buktagiid gávpejođu.

Vuoruheamit - Doaibmadoarja:

- Duojárat, geat leat dohkkehuvvon duodjeregistarís ja geain gávpejohtu lea badjel 50 000 ruvnno (brutto).
- Dohkkehuvvon duojárat geain lea fápmuduvvon rehketdoalli.

Doarjaortnega mihttomearri - Investeren- ja ovddidandoarja:

- Duodjefitnodagaid ámmátlášvuhta ja sisaboahtu buorránit.

Vuoruheamit - Investeren- ja ovddidandoarja:

- Fitnodagat main fitnodatovddideapmi deattuhuvvo.

Doarjaortnega mihttomearri - Duodjestipeanda:

- Eanet olbmot geain lea formála gelbbolašvuhta duoji siskkobealde.

Vuoruheamit - Duodjestipeanda:

- Joatkkaskuvlla oahppit geat olles áigge lohket Jo1 Design ja giehtaduodji dahje Jo2 Design ja giehtaduodji.
- Norgga studeanttat geat olles áigge lohket duoji Sámij áhpadusguovdásjis dahje duoji bachelor- ja masterdásis.

Doarjaortnega mihttomearri - Čálgoortnegat:

- Buorit čálgoortnegat daid duojáriidda geat leat dohkkehuvvon duodjeregistarais.

Vuoruheamit - Čálgoortnegat:

- Váhnenruđat.
- Buohcciruhtaortnet.

7.6 Ealáhusovddideami doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu)

Dan botta go vuordit ovttasbargošiehtadusaid dahkama Sámedikki ja válljejuvvon gielddaid gaskka bisuhit ovddeš doaibmaguovllu rievddatkeahttá.

5430 Guovdageaidnu, olles suohkan	5438 Davvesiida, čuovvovaš vuodđobiirret:
5403 Áltá, čuovvovaš vuodđobiirret:	0103 Dáigevuotna
0101 Stierdná	0104 Gihppovuotna
0102 Sievju	0105 Dorskkášvuotna/Beahkkervuotna
0103 Uhcca Liidnevuotna	0106 Davvesiida
0104 Stuora Liidnevuotna	0107 Idjavuotna
0105 Gámavuotna	0108 Irgevuotna/Áttamvuotna
0106 Fielvuotna	0109 Lagesvuonbahta/Gussanjárga
0107 Nyvoll	0110 Šeste (Čiesti)/Godviknes
0108 (Stuora) Girenjárga	0111 Váttesbákt-seaibbuš
0110 Latni	0112 Gappatvarri
0201 Lákkonjárgeahči	0113 Eretoait
0202 Dáhpeluoakta/Vuojatluokta (Rivargohppi)	0114 Vuonjalráššá
0203 Lákkovounbahta	5439 Gángaviika, olles gielda
0204 Dálbmeluokta	5441 Deatnu, olles gielda
0205 Vasbotnelv	5442 Unjárga, olles gielda
5432 Láhppi, olles suohkan	5444 Mátta-Várjjat, čuovvovaš vuodđobiirret:
2017 Ovdalaš Fálesnuori suohkan	0101 Buodgáibeaski
5434 Muosát, čuovvovaš vuodđobiirret:	0102 Reais(a)vuonna
0119 Muorral(vuotna)	0103 Spurvnes /Sállam
0120 Vuotkevuotna (Uhcca-vuonaš)	0104 Njávdám
0121 Muotki	0402 Lávvonjárga
0122 Gunnarnes	0403 Juranjohka
0123 Tufjord	0404 Ruovdevuonna
0124 Fávle-Ižzát	0405 Vuorjám(johka)
5435 Davvinjárga, čuovvovaš vuodđobiirret:	0503 Čoalbméjávri
0101 Skarsvág	0504 Máiddet/Skrotnes
0102 Kamøyvær	0505 Bajit Báhcceveadjí
0113 Oarjábealli-Vuotnabáđaguovlu	5401 Roma, čuovvovaš vuodđobiirret:
0114 Nuortaváhkgeguovlu	3301 Čie(k)ŋalluokta
0115 Goaskinvákke - Ráktonjár-guovlu	3302 Leaibedievvá
0117 Skuotanjargga	3303 Moskaluokta
0118 Mannskarvík-Reapváhki (Ráiváhki)	3304 Moskavuovdi
0119 Spiertanjárga (Spierta)	3305 Rivnnje/Vuotnasiiida
0200 Geaissavearra	3306 Suortu (davit/siskit)
0201 Geaissavearra	3307 Várpenjárga
0202 Kniskkárnjárga	3308 Su(o)rgomohkki
0203 Duvavuotna (Irivuotna)	3309 Guohcavuopmi
0204 Magerøystua	3310 Ullsfjordmoane
0205 Finnvík	1913 Ovdalaš Skánit suohkan
0206 Váttavuotna (Váttavuonaneret)	5412 Rivttát, olles suohkan
Sarnes gili	5415 Loabát, olles suohkan
5436 Porsáŋgu, olles gielda	
5437 Kárášjohka, olles gielda	

5417 Siellat, olles suohkan

5419 Ráisavuotna, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0101 Gumpedallá
- 0102 Øvre Bakkejord
- 0103 Skuoddovuovdi
- 0104 Smørsgård
- 0201 Lurrusaorda/Ráb-oassa
- 0207 Boazojohka
- 0208 Áisajávri

5422 Báhccavuotna, olles suohkan

5423 Gálsá, olles suohkan

5424 Ivgu, olles suohkan

5425 Omasvuotna, olles suohkan

5426 Gáivuotna, olles suohkan

5427 Skiervá, olles suohkan

5428 Ráisa, olles suohkan

5429 Návuotna, olles suohkan

1805 Áhkánjárga, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0102 Hearjjak
- 0109 Áravuopmi
- 0110 Jogasiida/Eanosienda
- 0111 Luodnegohpie

1875 Hábmer, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0116 Strávnjunnie
- 0117 Vædtja (Veaggovárri)
- 0118 Jávresoalge
- 0119 Grensefjellene – Rádjevárit

1850 Ovdalaš Divtasvuona suohkan

1853 Evenášši, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0109 Evenáššmárku
- 0110 Gállogieddi
- 0111 Leairusáide/Osmárku
- 0114 Leangávíika/ Duorgga (Snubba)
- 0117 Veaggo

Lassin geografalaš doaibmaguvlui sáhttá doarjia addojuvvot ealáhusovdáneapmái dáidda:

- Duodji miehtá riikka
- Sámi kultuvrralaš ealáhusaide miehtá riikka
- Sámi mátkeealáhusaide miehta riikka
- Lassiealáhusaide boazodoalus

1.

Álgoálbmogiuñ lea riekti seailluhit, hovdet, suodjalit ja ovddidit iežas kulturárbbi ja árbevirolaš máhtu ja iežas-kulturilbmanemiid, ja maiddái ilbmanemiid iežaset diehtagis, tek-nologiijas ja kultuvrras, dása gullet maid olmmošlaš ja genehtalaš resurssat, gilvagat, dálkasat, máhttu elliid ja šattuid iešvuodaid birra, njálmmálaš viidásetfievrrideapmi, girjjálašvuohta, minstarat, valáštallandoaimmat ja árbevirolaš stohkosat, govat ja doaibmi dáidda. Sis lea maid riekti seailluhit hovdet, suddjet ja ovddidit immateriála vuogatvuodaid dakkár kulturárbbái ja árbevirolaš máhttui, ja dakkár kulturilbmanemiide.

2. Ovttas álgoálbmogiiguñ galget stáhtat gávdnat beaktilis doai-bmabijuid dohkkehan dihte ja suddjema dihte dáid vuogat-vuodaid doaimmaheamis.

*(Artihkal 31 ON
Álgoálbmotvuogatvuodaid julgaštusas)*

8 Kultuvra

Servodatmihttu:

- Ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta.

Guhkes áiggi lea čájehan ahte sámi dáidagis ja kultuvrras lea riikkaidgaskasaš fápmu, ja lea manjimuš jagiin nannosit ovdánan iešguđege riikkaidgaskasaš arenain. Dás sáhttit namuhit Documenta 14 2017:s, riikkaidgaskasaš girjemeassuid Frankfurtas 2019:s ja manjimusat sámi dáiddáriid lanseren Veneziabienales 2022:s. Lassánan beroštupmi sámi dáidagii ja kultuvrii sihke nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat, man Sámediggi áigu bisuhit ja doarjut, ja láhčit nu ahte dat vuoruhuvvo dán bušeahdas. Sámedikkis lea maiddái beroštupmi sámi dáidaga ja sámi dáiddáriid rollii ođđa áiggis ja min lagaš historjjás, ja háliida láhčit oktavuođaid dán ja nationála ja riikkaidgaskasaš fierpmádathuksema gaskka.

Sámedikki váldobargamuš kulturpolitihkas lea láhčit diliid nu ahte sámi dáidda- ja kultуроaimmat ovddiduvvojxit. Sámediggi galgá leat okta deataleamos eavttuid biddjin sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis. Buriid rámmaeavttuid bokte sámi dáiddáriidda, sámi kulturásahusaide, ja valáštallamii galgá Sámediggi iešguđege váikuhangaskaomiid bokte nannet ja viidáset ovddidit sámi kultuvrra. Nationála, regionála ja báikkálaš eiseválddiin lea maiddái ovddasvástádus das ahte sámi dáidagis ja kultuvrras leat seamma ovdánanvejolašvuodat go muđui dáidda- ja kultureallimis Norggas.

Sámedikkis lea buorre ovttasbargu dáiddárorganisašuvnnaiguin ja ovttasbargošiehtadus lea njealji jahkái háválassii jahkášaš dáiddáršiehtadusain, mii lea Sámedikki ja Sámi dáiddárrádi gaskka guovddáš gaskaoapmi. Šiehtadus lea ráhkaduvvon vai sáhttit ovttas dáiddáriiguin nannet sámi dáidaga vuoruhemiid.

Sámi dáidda ja kultuvra leat guhkes áiggi badjel ožzon saji riikkaidgaskasaš márkanii, ja lea manjimuš jagiin nannosit ovdánan sierra riikkaidgaskasaš arenain. Dás sáhttit namuhit Documenta 14 2017:s, riikkaidgaskasaš girjemeassu 2019:s Frankfurtas ja dál manjimuš sámi dáiddáriid lanserema Veneziabienalenas 2022:s. Sámi dáidagii ja kultuvrii lassána beroštupmi sihke nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat ja Sámediggi háliida dan viidáset doalvut ja doarjut, ja láhčit diliid nu ahte dat vuoruhuvvo dán bušeahdas.

Sámediggái lea deatalaš háhkat fágalaččat nana sámi ásahusaid dan bokte ahte gulahallat ja váikkuhit ekonomalaš rámmaiguin. Sámedikki rámm Maeavttut ja váikkuhangaskaoamit addet sámi ásahusaide ovddidan ja ođđasis jurddašan vejolašvuoda vai dain šattašedje buorit arenat sámi dáidaga ja kultuvrra várás.

Sámediggi lea manjimuš jagiin bidjan nana fokusa sámi girjjálašvuhtii ja lea ollu rievadan ortnegiid girjjálašvuoda buvttadeapmái ja gaskkusteapmái. Dát bušeahtha čájeha ahte ángirušsan sámi girjjálašvuoda buvttadeapmái ja gaskkusteapmái ii goassige ovdal leat leamaš stuorát go bušeahdas 2021.

Dasto leat várrejuvvon ruđat lohkankampánjaide ja ođđa gaskkustanvirggiide máttasámi ja julevsámi guovllus nu ahte dat leat doaimmas árrat 2021:s.

Dát buohkanassii addá eanet sámi girjjiid gaskkusteapmái eanet lohkkide.

Sámedikki ángirušsansuorggit kultuvrra siskkobealde:

- Buorit rámm Maeavttut sámi dáiddáriidda.
- Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan.
- Sámi girjjálašvuhta ja mediat.
- Sámi valáštallan.

Hálddahusdási resurssat - kulturjuogus:

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodenlokten leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Kulturjuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodaossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat 31 fásta bargi njeallje juhkosis:

- Ealáhusjuogus.
- Kulturjuogus.
- Dearvvašvuodajuogus.
- Girjerájusjuogus.

Kulturjuogus lea sámediggerádi politikhalaš čállingoddi, ja das lea ovddasvástádus mihttomeriid čuovvuleamis fágasuoggis kultuvra. Juhkosis lea hálldašanovddasvástádus surgiide nugo njuolggodoarja sámi kulturviesuide, festiválaide, valáštallamii, teáhterii, museaide, publikašuvnnaide ja mediaide, ohcanvuđot doarjagis kulturprošeavtaide, dasa gullá maiddái doarja sámi lágádusaide ja dáidda- ja kulturgaskkustanarenaide, ja dáiddáršiehtadus.

8.1 Kultuvrra váikkuhangaskaoomit

8.1.1 Ángiruššansuorggit - kulturvra

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	21 829	16 377	5 452	33,3 %
Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan	95 751	92 065	3 686	4,0 %
Sámi girjjálašvuoda ja mediat	24 450	22 275	2 175	9,8 %
Sámi valáštallan	3 366	3 219	147	4,6 %
Submi	145 396	133 936	11 460	8,6 %

8.2 Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi dáiddárat ovdánahttet sin dáidaga, ja hástalit sin gehččiid ja sámi servodaga.

Sámi dáidda- ja kulturdovdomearkkaid girjáivuohta lea deatalaš. Dasto lea seamma deatalaš ahte dáidda hástala ja ovddida sámi kultuvrra ja servodaga. Seammás go girjás sámi dáidda- ja kulturilmamat leat guovddážis, de lea maid deatalaš ahte dáidda hástala ja ovddida sámi kultuvrra. Sámi dáiddárat leat álohiibuvttihán ságastallama deatalaš servodatáššiid birra sámi servodagas. Danne fertejít sámi dáiddáriin leat rámmat iežaset dáidaga háhkamii ja bargamii. Sámedikki deataleamos gaskaoomit dán oktavuođas leat min ekonomalaš váikkuhangaskaoomit, muhto maiddái váikkuhanvejolašvuoha mii mis lea konsultašuvnnaid, gulahallama, oktavuođa ja ovttasbarggu bokte eará almmolaš eiseválddiiguin.

Sámediggi oaidná ahte lea lunddolaš politihka hábmémis árjjalaččat gulahallat sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin politihka ja strategijaovddideami oktavuođas. Sámi dáiddárráđđi iežas lahttoorganisašuvnnaiguin ovddasta viidát sámi dáiddáriid ja dáiddasurgjiid. Sámedikki ulbmilin lea sihke viidáset ovddidit Sámi dáiddárráđi ja ovttasbarggu singuin. Dáiddáršiehtadus lea deataleamos gaskaoapmi mihttomeari juksamii, ja lea šaddan sihke deatalaš strategalaš arena ja váikkuhangaskaoapmi dáidda- ja kulturpolitihka čađaheamis.

8.2.1 Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sám dáiddáriidda

Akt.	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
33001 Sámi dáirddářsiehtadus - šiehtadus	8 877	8 570	307	3,6 %
32001 Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi - ohcanvuođas	2 500	2 500	0	0,0 %
32101 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuođot doarjja	3 400	3 550	-150	-4,2 %
30001 Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtti - njuolggodoarjja	1 840	1 757	83	4,7 %
30101 Sámi dáiddaguovddáš - njuolggodoarjja a)	5 212	0	5 212	0,0 %
Submi	21 829	16 377	5 452	33,3 %

a) Sámi Dáiddaguovddáš lei 2020:s tabeallas Sámi kultuvriesut ja kulturgaskkustanásahusat.

8.2.2 Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
33001 Sámi dáirddáršiehtadus - njuolggodoarja Sámi dáiddárráddái	8 877	8 570	307	3,6 %
Submi	8 877	8 570	307	3,6 %

Dáiddáršiehtadusa mihttomearri:

- Sámi kulturorganisašuvnnain ja sámi dáiddáriin leat buorit ja einnostanvejolaš rámmameavttut doaibmaseaset.

Ovttasbargošiehtadusas Sámi dáiddárrádi ja Sámedikki gaskka leat mihttomearit sámi dáiddapolitiikkii ja háldeinlinnjáide movt šiehtadusat sámi dáiddáršiehtadusa birra galget dakhkojuvvot beliid gaskka. Dán dáiddáršiehtadusas lea ekonomalaš rámma ortnega várás maid bealit leat soahpan. Ekonomalaš rámma máksojuvvo jahkásacchat njuolggodoarjian Sámi dáiddárráddái.

Jahkái 2021 lea rámma 8 877 000 ru.

8.2.2.1 Sámi dáiddáršiehtadas - šiehtadus

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Dáiddafoanda	900	800	100	12,5 %
Stipeanda sámi dáiddáriidda	3 530	3 430	100	2,9 %
Doaibmadoarja dáiddárg. ja Sámi dáiddárráddái	4 397	4 290	107	2,5 %
Čájáhusbuhtadus	50	50	0	0,0 %
Submi	8 877	8 570	307	3,6 %

8.2.3 Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
32001 Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi - ohcanvuodot doarjja	2 500	2 500	0	0,0 %
Submi	2 500	2 500	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi:

- Sámi musihka ja luđiid buvttadeapmi.
- Sámi musihka ja luđiid buvttadeami oainnusmahttin riikkas ja olgoriikkas, maiddái árbevirolaš ja ođđaágásaš sámi musihka.

Vuoruheamit - Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi:

- Sámi musihkkáriid ja artisttaid promoteren, maiddái gierdomátkedoarjja, musihkkavideo, internašunališeren ja management.
- Luohti ja musihkkabuvttadeamit iešguđege oktavuođain.

8.2.4 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuodot doarjja

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
32101 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuodot doarjja	3 400	3 550	-150	-4,2 %
Submi	3 400	3 550	-150	-4,2 %

Doarjaortnega mihttomearri - Doarjja kulturdoibmabijuide

- Geahčit besset oassálastit buori sámi dáiddaprodukšuvnnaide ja kulturvásáhusaide.

Vuoruheamit - Doarjja kulturdoibmabijuide:

- Kulturdoalut main deattuhuvvo sámi dáidda, kultuvra ja servodatdigaštallan.
- Prošeavttat ja buvttadeamit main lea kultuvrralaš ja dáiddalaš bealli.
- Dáiddalaš ja kultuvrralaš doaibmabijut mánáiguin ja nuoraiguin.
- Gaskkusteapmi digitála lávddiin.
- Prošeavttat mat gozihit árbedieðuid ja ávnnaskeahtes kulturárbbi.
- Sámi filbmabuvttadeami ja filmmaid dubben mánáide ja nuoraide.
- Prošeavttat mat váikkuhit sámi dáidaga ja kultuvrra buktima riikaviidosaš oktavuhtii.
- Prošeavttat árbedieðuid duoðašteapmái ja gaskkusteapmái johkasámi kultuvrra oktavuoðas.

8.2.5 Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri - Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii:

- Sámi filbmainstituhtta galgá ovddidit ja ovdánahttit sámi filmmaid nationála dásis ja riikkaidgaskasačcat.

Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta (ISFI) ásahuvvui 2007:s ja 2014:s dohkkehuvvui dat riikkaidgaskasaš sámi filbmainstituhttan. Instituhtta galgá nannet sámi filbmabuvttadeami ja loktet sihke gelbbolašvuoda ja ekonomalaš vejolašvuoda id buvttadit sámi filmmaid. Dasa lassin galgá ISFI ovddidit ja nannet ovttasbarggu álgoálbmot filbmaseservviid gaskka riikkaidgaskasačcat.

Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta lea ásahan Duottar studio vai sáhttá dubbet filmmaid sámegielaise, ja geavahit dan filbmabuvttademiid oktavuoðas. Sámediggi vuoruha filmmaid ja TV-ráidduid dubbenbarggu sámegielaise sámi mánáid ja nuoraid várás.

Árkalaš riikkaidgaskasaš filbmafoanda ásahuvvui 2018:s man duogábealde ledje Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta, Canada Media Fund, Nunavut Film Corporation Kanádas, Sundance Institute USA:s, Film Greenland Ruonáeatnamis ja Sahka-Film Ruoša bealde. Foandda mihttomearrin lea nannet riikkaidgaskasaš dáiddalaš ja kulturovttasbarggu eará sirkumpolára álgoálbmogiiguin.

Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhttií várrejuvvo 1 840 000 ru njuolgadoarjjan 2021:s.

8.2.6 Sámi Dáiddaguovddáš - nuolggodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi Dáiddaguovddáš:

- Sámi Dáiddaguovddáš gaskkusta dáidaga viiddis nationála ja riikkaidgaskasaš publikummii earret eará ovttasbarggu bokte sámi ja norgalaš ásahusaiguin kuraterema ja gaskkusteami birra.

Vuođđudus Sámi Dáiddaguovddáš ásahuvvui 1986:s ja galgá leat njunuš riikkaidgaskasaš guovddáš sámi odđaáiggi dáiddáriid várás. Guovddáža ulbmilin lea doaibmat deatalaš čajáhusarenan, mas guovddážis lea riikkaidgaskasaš sámi odđaáiggi dáidda, mas ruohttasat leat Sámis, dasto lea dat deatalaš deaivvadanbáiki buot dáiddáriidda ja dáidagis berošteddjiide. Áigumuššan lea doaibmat deatalaš, áigeguovdilis deaivvadanbáikin gasku Sámi, seammás go lea deatalaš kulturguoddi ja kulturgaskkusteaddji sihke sámi servodagas ja dan olggobealde. Ásahusa ulbmilin lea doarjut, gaskkustit ja oainnusmahttit sámi odđaáiggi dáidaga Eurohpás, álgoálbmotguovlluide ja máilmimi stuorámus dáiddaarenaide. Deatalaš ulbmil lea gaskkustit ja háhkat beroštumi ja áddejumi odđaáiggi dáidagii ja seammás addit saji odđa ja geahččaleaddji dáiddalaš geavahusaide ja váikkuhit dáiddalaš cealkinfrijavuhtii. Sámi Dáiddaguovddáža áigumuššan lea ovddidit ja viiddidit sámi odđaáiggi dáidaga deaivvadeami publikummain.

Biddjojuvvo 5 212 000 ru. njuolggodoarjjan 2021:s.

8.3 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Nana sámi ásahusat mat hálldašit, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga, kultuvrra ja historjjá.

Sámi kultur- ja kulturgaskkustanarenat leat deatalaš arenat sámi dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi goziheapmái, ovddideapmái ja čalmmusteapmái oppalaččat iešguđege vuogi mielde. Sámi kulturásahusat ja festiválat leat guovddážis sámi servodaga ovddideamis. Ásahusat leat servodatoraniserema oasit. Deatalaš lea ahte resurssaiguin ávkkástallojuvvo árjjalaččat, ja ahte bargqus mii dahkojuvvo lea alla kvalitehta.

Sámi kulturásahusat fertejít leat ovta árvvus buohtastan vejolaš dáža ásahusaiguin, maiddái ahte dain leat ekonomalaš rámmat ja visttit/lokálat vai sáhttet hálldašit, gaskkustit, dutkat ja ovddidit. Dieinna lágiin ii leat dál.

Sámediggi áigu maiddái 2021:s bargat dan ovdii ahte vuoruhuvvon huksenprošeavttat duohtan dahkojuvvoj. Ođđa vistti Beaivvážii ja Sámi joatkka- ja boazodoalloskuvlii prošekterenbargu lea čadahuvvon 2019:s ja čakčat 2019 loahpahuvvui čielggadanmuddu. Prošeavtta nubbi muddu lea ovaprošeaktamuddu maid Sámediggi vuordá ráđđehus čuovvula 2021:s.

Ođđa dáiddamusea ja musea divvuma čađahaniskamuš Kárášjogas loahpahuvvui čakčat 2019. Sámediggi vuordá ahte dát čuovvuluvvo konseaptaválljennotáhtain 2021:s ja ahte ráđđehus ruhtada dán barggu Kulturdepartemeantta bokte.

8.3.1 Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Festiválat - njuolggodoarja	6 516	5 889	627	10,6 %
Teáhterat - njuolggodoarja	26 289	24 535	1 754	7,1 %
Museat - njuolggodoarja	46 503	41 306	5 197	12,6 %
Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njołggodoarja	15 443	19 335	-3 892	-20,1 %
32201 Ásahusovddideapmi - ohcanvuodot doarjia	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	95 751	92 065	3 686	4,0 %

8.3.2 Festiválat - nuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
30201 Riddu Riđđu Festivála	1 427	1 220	207	17,0 %
30202 Sámi beassáš márkanat Guovdageainnus	1 602	1 530	72	4,7 %
30203 Márkomeannu	1 218	972	246	25,3 %
30204 Kárášjoga festiválat / Festivaler Karasjok	883	843	40	4,7 %
30205 Raasten Rastah	530	506	24	4,7 %
30206 Julevsáme vahkko - Doajmmasiebrre Julevsábme (DSJ)	243	232	11	4,7 %
30207 Romssa sámi vahkku - Stiftelsen Midnight Sun Marathon	207	198	9	4,5 %
30208 Sámi musihkkafeastavahkku Álttas - Audioland AS	165	158	7	4,4 %
30209 Beaskán Luossarock	133	127	6	4,7 %
30210 Tjaktjen Tjåanghkoe - Saemien Sijte	108	103	5	4,9 %
Submi	6 516	5 889	627	10,6 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Festiválat:

- Festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga ja kultuvrra.

Márkomeannu lea leamaš ovttasbargooasálaš ollu aktevraide nugó earret eará Davvi-Norgga riemuin ja SALT:s. Lasáhus galgá addit vejolašvuođa birrajagi doibmii ja nannet erenoamážit festivála mánáidja nuoraid oasi. Nannen galgá maiddái váikkuhit dan ahte Márkomeannu sáhttá šaddat okta deatalaš doarjaledđjiin oažžut Bådåddjo eurohpalaš kulturoaivegávpogin.

Lasáhus Riddu Riđđu-festiválii manná ollu jagiid bargui nuorra sámi dáiddáriid ektui ja jagi nuorra dáiddára nammadeapmái, buot namahusa Riddu Sessions vuolle. Riddu Sessions addá nuorra dáiddáriidda vejolašvuođa háhkät iežas dáiddaprošeavta ja čájehit dan stuorát publikummi.

Sámi festiválat leat juohkeláganat ja čájeha man govdadit dáidda ja kultuvra čalmmustuvvo ja gaskkustuvvo. Dat leat dasto deatalaš arenat erenoamážit sámi musihka ja luodi ovddideapmái, ođđa háhkamii ja profileremii, muhto maiddái sámi dáidagii ja kultuvrii muđui. Raasten Rastah ja Tjaktjen Tjåanghkoe lágiduvvojut juohke nuppi jagi ja jorret Sámedikki bušeahdas ráhkaduvvon juogadančoavdaga mielde.

8.3.3 Teáhterat - nuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
30301 Beaivvás Sámi Našunáláteáhter	23 384	21 761	1 623	7,5 %
30302 Áarjelhsaemien Teatere	2 381	2 274	107	4,7 %
30303 Sámi mánáidteáhter - Deanu gielda	524	500	24	4,8 %
Submi	26 289	24 535	1 754	7,1 %

Doarjaortnega mihttomearri - Teáhter:

- Ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat, buvtadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet johttit lávdedáidagiin mii addá kulturvásihusaid ja oainnusmahttá sámegielaid.

Sámediggái lea deatalaš ahte sámi teáhteriin leat rámmat neaktit ja gaskkustit sámi dáidaga alla dásis ja ollu olbmuide. Beaivvás Sámi Našunáláteáhteris eai leat dál lokálat nu ahte sahtáshedje doaimmahit iežaset barggu dahje iežaset mandáhta nationáláteáhterin sámi álbgmoga várás. Sámediggi áigu 2021:s čuovvulit odđa teáhtervistti plánema. Odđa vistti proškererema oktavuođas lea servodatmihtun Sámi Našunáláteáhter Beaivvás huksema oktavuođas ahte nannet sámi identitehta, giela ja kultuvrra dan bokte ahte ovddidit sámi muiṭalan- ja lávdedáidaga. Odđa vistti realiserenbarggu oktavuođas lea Sámediggi signaliseren ahte doaibmadoarjja teáhterii lasihuvvošii. 2021:s juolluduvvo 600 000 ru odđa nuorra neavttáriid rekrutterema nannemii teáhterii.

Deanu Sámi mánáidteáhter lea jagi 2014 rájes ožžon njuolggodoarjaga Sámedikkis. Teáhter lea deatalaš arena odđa taleanttaid fuomášeapmái, ja lea bargan ollu oainnusmahttin dihtii sámegiela lávdegiellan mánáide ja nuoraide. Deanu gielda ovttas Sámedikkiin ruhtadit teáhtera doaimma. Eaktun Sámedikki juolludussii lea dat ahte Deanu gielda bisuha iežas oasi juolludusas teáhterii.

8.3.4 Museat

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
30401 Árran julevsáme guovdásj/ Árran lulesamisk senter - njuolggodoarjja	7 221	6 897	324	4,7 %
30402 Saemien Sijte - njuolggodoarjja	8 455	5 755	2 700	46,9 %
30403 RiddoDuottarMuseat - njuolggodoarjja a)	12 692	11 645	1 047	9,0 %
30404 Deanu ja Várjat museasiida/Tana og Varanger museumssiida - njuolggodoarjja b) c)	10 463	9 516	947	10,0 %
30405 Várdobáiki Sámi guovddáš/ Várdobáiki samisk senter - njuolggodoarjja	3 626	3 463	163	4,7 %
30406 Davvi álbmogiid guovddáš/Senter for nordlige folk - njuolggodoarjja	2 695	2 574	121	4,7 %
30407 Sámi museasearvi - njuolggodoarjja	817	446	371	83,2 %
30408 Bååstede - Norsk Folkemuseum - njuolggodoarjja	534	510	24	4,7 %
15530 Guovdageainnu/Álaheaju-ášši duođaštanguovddáš - prošeakta	0	500	-500	-100,0 %
Submi	46 503	41 306	5 197	12,6 %

a) 500 000 ru várrejuvo ovttasbargošiehtadusaid čuovvuleapmái Sámedikki ja RDM gaskkaGuovdageainnu/Álttá ášši duodaštanguovddáža ásaheami ektui.

b) Ru. 250 000 čatno Bååstede bargguid čuovvoleapmái.

c) 250 000 ru várrejuvo Savio musea ovdaprošekti.

Doarjaortnega mihttomearri - Museat:

- Sámi kulturárbbi eaiggádušset ja hálddašit fágalaččat nana sámi museat sámi servodaga beales.

Sámedikki dievasčoahkkin lea 2020:s mearridan Prinsihpaid Sámedikki museadoaimma várás. Das nannejuvvo ahte sámi servodat galgá eaiggádit ja hálddašit sámi kultuvrra. Muhtun váldosárgosiid mielde áššis lea museaid rolla dán barggus ja sámi servodagas muđui guovddážis. Dasto lea deatalaš nannet museaid rolla servodat relevánta ja árjjalaš fágaásahussan, ságastallan- ja demokratijaarenan, seammás go gaskkustuvvo viidát iešguđege publikumma joavkkuide.

Prošeavttain Bååstede – sámi kulturárbbi máhcaheapmi jotkojuvvo, man oktavuođas Sámediggi veahkeha sihkkarastit ahte dávvirat máhcahuvvojít fysalaččat sámi museaide. Dasto geahččaluvvo oažžut maiddái eanet dávviriid máhcahuvvot olgoriikkas, erenoamážit seremoniealla dávviriid.

Saemien Sijte ođđa visti gárvána čakčat 2021. Oassin fágalaš kapasitehta nannemis museas, earret eará bargui ođđa fásta čajáhusain, ja viessoláiggú lassáneami geažil go fárre ođđa vistái, nanne Sámediggi juolludusa museai 2 700 000 ruvnnuin 2021:s.

Deanu ja Várjat museasiida lea okta museain mii galgá oažžut ruovttuluotta dávviriid Bååstede-prošeavta bokte. Sámediggi nanne jahkásaš juolludusa 250 000 ruvnnuin vai musea sáhttá vurkkodit ja čájehit dávviriid.

Sámediggi nanne juolludusa Sámi museasearvái 350 000 ruvnnuin 2021:s. Danne vai searvi sáhttá doaibmat fágalaš ja hálddahuslaš resursan.

Sámi dáiddačoahkkádusat sturrot, ja sámi dáidaga hálddašeapmi iešguđege sámi museain šaddá eanet fokusii. Dárbu lea nannet dán barggu dáiddafágalaš ja infrastruktuvrralaš beali, ja dasto nannet gaskkustandoaimma museain.

Sámi parlamentáralaš Ráđi bokte bargojuvvo sámi ávnaskeahtes kulturárbbi ja árbedieđuid hálddašeami guoski oktasaš sámi strategiija dahkamiin.

Sámediggi áigu sihkkarastit ahte sámi museat ovddiduvvojít nana ásahussan mat galget hálddašit, dutkat, ođasmahttit ja gaskkustit sámi kulturárbbi boahttevaš sohkabuolvvaide.

Nationála ja regionála hálddašandásis lea ovddasvástádus ekonomalaš rámmaid sihkkarastimis vai sámi museain leat seamma rámmaeavttut go museain Nationála museafierpmádagas. Dát ferte maiddái sihkkarastojuvvot go vejolaš nationála musealáhka váldojuvvo atnui.

8.3.5 Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
30501 Árran julevsáme guovdásj/ Árran lulesamisk senter	2 390	2 283	107	4,7 %
30502 Davvi álbmogiid guovddáš/Senter for nordlige folk	1 750	1 671	79	4,7 %
30503 Mearrasiida	1 160	821	339	41,3 %
30504 Sijti Jarnge	1 714	1 637	77	4,7 %
30505 Várdobáiki Sámi guovddáš/ Várdobáiki samisk senter a)	2 481	2 370	111	4,7 %
30506 Duoddara ráfe	920	879	41	4,7 %
30507 Sámi viessu Oslo/Samisk hus Oslo	1 529	1 460	69	4,7 %
30508 Lásságámmi	335	320	15	4,7 %
30509 Dållágádden, Tolládal	75	72	3	4,2 %
30510 Saemien Sijte	1 292	1 234	58	4,7 %
30511 Áltta siida	488	466	22	4,7 %
30512 Sjeltie - Sámi kulturpárka	298	178	120	67,4 %
30513 Deanu ja Várjat museasiida/Tana og Varanger museumssiida	514	491	23	4,7 %
30514 Mearrasámi tun	181	173	8	4,6 %
30515 Aajgege Saemien gjiele & maahtoejarnge	316	302	14	4,6 %
30101 Sámi dáiddaguovddáš a)	0	4 978	-4 978	-100,0 %
Submi	15 443	19 335	-3 892	-20,1 %

a) Das lea 200 000 ru Vilgesvári musea hálldašeapmái mii jagis 2019 sirdojuvvui Várdobáikai.

b) Sámi Dáiddaguovddáš lea 2021:s sirdojuwon čoahkketabellii - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat:

- Sámi kulturviesut ja kulturásahusat geasuhit deaivvadanbáikin ja sámi dáidda- ja kulturgaskkustanarenan.

Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat leat iešguđege sturrodagas, ja dain leat molsašuddi dásis aktivitehtat ja fágalaš doaibma. Dat galget dattetge bargat servodatdoaimma mielde nugo lea hábmejuvvon sin mearrádusain. Dain galgá leat mánggalágan fálaldat sámi kultuvrras ja kulturhistorjjás báikkálaš ja regionála perspektiivvas. Dain galget leat jeavddalaš rabasáiggit ja galget lágidit sierra doaluid, kurssaid ja prošeavttaid, ja dain galgá leat gulahallan álbmogiin aktivitehtafálaldagaid birra.

8.3.6 Ásahusovddideapmi - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
32201 Ásahusovddideapmi - ohcanvuodot doarjja	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	1 000	1 000	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Ásahusovddideapmi:

- Sámi kulturásahusat mat ovdánit fágalaččat ja institušuvnnalaččat.

Vuoruheamit - Ásahusovddideapmi:

- Prošeavttat maid ulbmilin lea ovddidit ásahusa fágalaččat.
- Prošeavttat mat váikkuhit dáidaga ja kultuvrra gaskkusteami odđa vugiid mielde.
- Ovttasbargoprošeavttat ásahusaid gaskka mat sáhttet rahpat odđa márkanii sámi dáidaga ja kultuvrra várás.
- Ovttasbargu eará álgoálbmotásahusaiguin mii váikkuha fágalaš ovdáneami ja márkanfievrrideami stuorát ja eanet arenaide.

8.4 Sámi girjjálašvuohta ja mediat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kvalitatiiva girjjálašvuoda almmuhuvvo, gaskkustuvvo aktiivvalaččat ja buktojuvvo olámuddui.

Sámediggi lea 2018:s girjjálašvuodačilgehusa bokte ja ášši sámi girjjálašvuoda gaskkusteami bokte bidjan fokusa sámi girjjálašvuoda ollislaš geahčadeapmái, maiddái geahčadit maid galgashii bargat sierra elemeanttaid siskkobealde girjjálašvuoda suoggis oažjun dihtii positiivvalaš ovdáneami.

8.4.1 Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuohta ja mediat

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
33501 Čális fal - prošeakta	900	900	0	0,0 %
Doarja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarja	11 344	10 548	796	7,5 %
32301 Doarja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagi - ohcanvuodot doarja	3 600	2 850	750	26,3 %
Girjjálašvuoda gaskkustepmi girjebussiin - njuolggodoarja	2 330	2 330	0	0,0 %
34501 Sámi girjjálašvuoda beaiwit - konferánsa	300	300	0	0,0 %
33601 Nannet gaskkusteami dawvisámi guovllus - prošeakta	300	300	0	0,0 %
33701 Loga munne! Les meg! - prošeakta a)	600	200	400	200,0 %
Sámi mediat - njuolggodoarja	5 076	4 847	229	4,7 %
Submi	24 450	22 275	2 175	9,8 %

a) Prošeakta loga munne! Les meg! lei 2020:s namuhuvon Lohkankampánjan.

8.4.2 Čális fal - prošeakta

Oassin girjjálašvuoda ángiruššamis leat Sámedikkis strategijat dan ektui movt oččodit eanet girječálliid, oažžut almmuhuvvot eanet sámegielat girjjiid ja oažžut eambbogiid lohkat sámegielat girjjiid. Sámediggi álggahii 2015:s girječállinprošeavta ovttasrádiid Sámi dáiddárrádiin (SDR) ja Sámi girječállinservviin (SGS). Dán rádjai lea dat lihkostuvvan bureas, ja Sámediggi joatká viidáset prošeavta 2021:s.

Prošektii várrejuvvo 900 000 ru 2021:s.

8.4.3 Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - nuolggodoarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
30601 Davvi Girji AS	4 544	4 340	204	4,7 %
30602 ČálliidLágádus AS	3 440	3 286	154	4,7 %
30603 Idut AS	1 786	1 706	80	4,7 %
30604 ABC-Company E-skuvla AS	637	608	29	4,8 %
30605 DATAS	637	608	29	4,8 %
30606 Samisk litteratursenter AS	300	0	300	-
Submi	11 344	10 548	796	7,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Doarjja sámi girjjálašvuoda ovddideapmái:

- Sámi girjjálašvuhta ovddiduvvo, bувttaduvvo ja gaskkustuvvo.

Njuolggadoarjjaortnet viða sámi lágadussii válđojuvvui atnui 2018:s golmma jagáš geahččalanortnegin. Mihttomearrin lea addit lágadusaide stuorát ovddasvástádusa, ja einnstan vejolašvuoda sámi čappa- ja fágagirjjálašvuoda almmuhanbarggus. Vuordámuššan lea ahte lágadusat almmuhanpolitihkas válđet ovddasvástádusa almmuhemiin buot áigeguovdilis sámegielain, ja ahte sámegielat almmuheamit galget bukojuvvot olámuuddui maiddái e-girjin ja jietnagirjin. Ortnet galgá evaluerejuvvot, ja dát evalueren galgá bidjat vuodú Sámedikki viidáset ángiruššamii dán áššesuorggis.

Sámi girjjálašvuodaguovddážis lea deatalaš doaibma sámi girjjálašvuoda gaskkusteamis dainna ulbmilin ahte sámegielat ja sámi girjjit gávnnašedje geavaheddiid. Girjjálašvuodaguovddáž galgá árjjalaččat gaskkustit sámi girjjálašvuoda, erenoamážit deattuhemiin doaimmaid ja erenoamážit mánáid ja nuoraid olahusjoavkun. Gaskkusteapmi ja promoteren galgá dáhpáhuvvat ovttasbargguin girječálliiguin, lágadusaiguin, girječálliidorganisašunnaiguin, bibliotehkaiquin, giellaguovddážiiguin, skuvllaiguin ja earáiguin. Sámi girjjálašvuodaguovddáž leat leamaš ollu jagiid čoagganeamit, sáhkavuorut, hearvaságat j.s. sihke guovddáž Kárášjogas ja eará báikkiin Sámis. Aktivitehtat maid Sámediggi lea ruhtadan prošeaktan. Dát njuolggaa doarjja boahtá dan prošeaktaruhtadeami sadjái maid Sámediggi ovdal lea addán.

8.4.4 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
32301 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuodot doarjja	3 600	2 850	750	26,3 %
Submi	3 600	2 850	750	26,3 %

Deatalaš lea movttiidahttit juohkelágan sámi almmuhemiid sámi girjjálašvuoda ohcanvuodot ortnegis daid lágadusaid ektui maidda njuolggadoarjjaortnet ii guoskka. Girjjálašvuodastrategijias fokuserejuvvo ahte sámi girjjálašvuhta galgá almmuhuvvot márgga formáhtas ja eanet sajiin. Digitála almmuheamit nugo e-girjjit ja jietnagirjjit leat deatalaš doaibmabijut sihke girjjálašvuoda politihkkii ja

giellapolitiikkii. Dasa lassin lea deatalaš ahte gávdno fálaldat olbmuide geain lea oainnus vihki ja earáide geat eai máhte lohkat sámegiela, erenoamážit čáppagirjjálašvuhta. Dasa lassin vuoruhuvvojit girjjálašvuoda strategijas almmuheamit julev- ja máttasámegillii.

Doarjaortnega mihttomearri - Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja:

- Buorre girjjálašvuhta olámuttus sámegillii.

Vuoruheamit - Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - ohcanvuđot doarjja:

- Čáppagirjjálašvuhta mas vuodđománus lea sámegielaise.
- Fágagirjjálašvuhta mas vuodđománus lea sámegielaise.
- Digitála girjjálašvuhta mánáide ja nuoraide.

8.4.5 Girjjálašvuoda gaskkusteapmi girjebussiin - njuolggodoarjja

(duhaiid mielede)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
30701 Guovdageaidnu - Guovdageainnu suohkan	330	330	0	0,0 %
30702 Deatnu/Unjárga - Unjárgga gielda	500	500	0	0,0 %
30703 Gáivuotna - Gáivuona suohkan	500	500	0	0,0 %
30704 Lulli-Romsa - Romssa fylkkasuohka	500	500	0	0,0 %
30705 Lulli-Trøndelaga - Trøndelága fylkkasuohkan	500	500	0	0,0 %
Submi	2 330	2 330	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Girjjálašvuoda gaskkusteapmi girjebussiin.

- Sámi girjjálašvuhta lea geavaheddjiid olámuttus ja dovddus.

Deatalaš lea bargat eanet ulbmillaččat buoridan dihtii gelbbolašvuoda ja beroštumi sámi girjjálašvuhtii sámi guovlluin. Sámi girjebusset galget fállat lágidemiid maiguin oainnusmahttit sámi girjjálašvuoda. Dain galgá leat buorre fálaldat sámegielat girjjálašvuodas, ja árjjalaččat galget váikkuhit dan ahte geavaheaddjít dihtet fálaldaga birra.

Sámedikki doarjja ii sáhte leat badjel 500.000 ru busse nammii gč. mearrádusa ášsis SP 49/18 Sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi.

8.4.6 Sámi girjjálašvuoda beaivvit - konferánsa

Sámediggi lágida juohke lagi sámi girjjálašvuoda beivviid Kárášjogas. Sámi girjjálašvuoda beaivvit leat bures ásahuvvon lágideapmi sámi girjjálašvuodas ja girječállibbirras, masa servet ollugat. Sámi girjjálašvuoda beaivvit lea deatalaš arena gosa sámi girječállit ja lohkit deaivvadit ságastallat sámi girjjálašvuoda birra.

Sámediggi háliidat eanet doaibmamuni ovddidit ja viiddidit prográmma sámi girjjálašvuoda beivviide, ja sirdit lágideami eará báikkiide Sámis vai olahit sámi publikumma viidát.

Sámi girjjálašvuoda beivviide várrejuvvo 300 000 ru 2021:s.

8.4.7 Nannet gaskkusteami davvisámi guovllus - prošeakta

Romssa ja Finnmark fylkkagielldat ja Sámediggi ásahit ovttasbarggu sámi girjjálašvuoda gaskkusteames davvisámi guovllus. Ovttasbargosurggiin lea oktavuohta sierra ovttasbargošiehtadussi. Ovttasbargu sáhttá ovdamearkka dihtii leat doalut mat ovddidit sámi girjjálašvuoda davvisámi giellaguovllus, ovttasbargu riikarájáid rastá davvisámegielat girjjálašvuodas dahje sullasačča gaskkusteames.

Dán gaskkustanbargui várrejuvvo 300 000 ru.

8.4.8 Loga munnje! Les meg! - prošeakta

Dutkan čájeha ahte lohkan ruovttus lea vealtameahttun deatalaš mánáid lohkangálgaide. Go mánná čohkká rávis olbmuin gii lohká girjjiid, de oahpásmuvvá son dasa mat bustávat ja sánit leat, ja mánnái šaddá álkit lohkat ieš. Dát sáhttá áiggi mielde buoridit sámegiela geavaheami ja beroštumi sámi girjjálašvuhtii maŋŋá. Sámediggi vuolggaha ovddasmani prošeavta movttiidahttin dihtii lohkanmiela ja nannen dihtii beroštumi girjjálašvuhtii. Go lea ovttasbargu bibliotehkaiguin, de sáhttá dat váikkuhit dan ahte bibliotehkain šaddá buoret sámegielat fálaldaga ja soitet šaddat eanet ođđa geavaheaddjit/luoikkaheaddjit bibliotehkain.

Dán prošektii várrejuvvo 600 000 ru 2021:s.

8.4.9 Sámi mediat - njuolggodoarjja

		Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
30801	Nuorttanaste	1 245	1 189	56	4,7 %
30802	Š Nuoraidmagasiidna - lđut AS	1 708	1 631	77	4,7 %
30803	Sámis - Čálliidlágádus AS	403	385	18	4,7 %
30804	Daerpies Dierie/sørsamisk kirkeblad - Den norske kirke	260	248	12	4,8 %
30805	Bárjás - Árran julesáme guovdásj	137	131	6	4,6 %
30806	Guovdageainnu Lagasradio (GLR)	353	337	16	4,7 %
30807	NuorajTV	601	574	27	4,7 %
30808	Bamsebláđđi - ABC-Company E-skuvla AS	369	352	17	4,8 %
Submi		5 076	4 847	229	4,7 %

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi mediat:

- Sámi mediat mat buvttihit servodatáŋgirdeami.

Mediat leat dehálaš oassin servodagas ja servodatdigaštallamis. Sámediggái lea deatalaš ahte sámi giella, dáidda ja kultuvra leat olámmuttus iešguđege mediain, sierra sajiin ja ahte buvttadeames ja gaskkusteames lea alla kvalitehta.

8.5 Sámi valáštallan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Juohkelágan valáštallandoaimmat.

Sámediggái lea deatalaš ahte sámi valáštallanorganisašuvnnas, sierra lihtuigin, ja báikkálaš servviigui leat resurssat ja gelbbolašvuhta láhčit valáštallanaktivitehtaid báikkálaččat, ja ahte seammás sáhttet searvat arenaide oppasámi oktavuođas ja ovdánahttit daid, ja maiddái ovddidit ovttasbarggu eará álgoálbmogiiiguin ja álbumogiiiguin eará árktaš guovlluin. Valáštallanaktivitehtaid láhčin lea deatalaš maiddái álbmotdearvvašvuoda perspektiivvas.

8.5.1 Čoahkketabealla - sámi valáštallan

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Sámi valáštallan - njuolggodoarja	3 266	3 119	147	4,7 %
34701 Kultur- ja valáštallanstipeanda	100	100	0	0,0 %
Submi	3 366	3 219	147	4,6 %

8.5.2 Sámi valáštallan - nuolggodoarjja

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
30901 Sámiid Válaštallan Lihttu - Norga (SVL-N)	3 266	3 119	147	4,7 %
Submi	3 266	3 119	147	4,7 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi valáštallan

- Sámi valáštallama leat juohkelágan valáštallandoaimmat.

8.5.3 Kultur- ja valáštallanstipeanda - stipeanda

Sámedikki kultur- ja valáštallanstipeanda galgá movttiidahttit sámi nuoraid áŋggirdit dáidaga, kultuvrra ja valáštallama siskkobéalde. Sámediggi juohká jahkásáččat njeallje stipeandda nuoraide geat áŋggirdit musihka, dáidaga, kultuvrra ja valáštallama siskkobéalde.

Dáid stipeanddaide várrejuvvo 100 000 ru 2021:s.

9 Kulturmuitosuodjalus

1.

Eamiálbmogiin lea vuogatvuohta geavahit ja ealáskahttit sin kultuvrralaš dábiid ja árbevieruid. Dásá gullá vuogatvuohta seailluhit, suodjalit ja ovddidit ovddeš, dálá ja boahttevaš kulturovdanbuktimiid, nugo arkeologalaš ja historjjálaš báikkiid, dávviriid, málliid, meanuid, teknologijaid, govva- ja lávdedáidaga ja girjjálašvuoda.

2. Stáhtat galget beaktilis vugiigun, ovdamearkka dihte oððasis ásaheami bokte veahkkálagaid eamiálbmogiin fuolahit kultuvrralaš, intellektuála, oskkoldatlaš ja vuoiijyalaš opmodaga máhcaheami go dat lea leamaš váldon eamiálbmogiin eret almmá sin friddja ja diehttevaš ovdalgihtii miediheami haga, dahje mat leat váldon sis eret sin lágaid, dábiid ja árbevieruid vuostá.

(Artihkal 11 ON julggaštus álgoálbmogiid vuogatvuodaid birra)

Servodatmihttú:

- Sámi kulturmuitut lea deatalaš máhttogáldut min kulturhistorjjá birra ja dat bidjet eavttuid buot plánemiidda ja sisabahkemiidda.

Sámi kulturmuitut leat dat luottat maid mii oaidnit min máttuid luonddugeavaheamis ja leahkimis luonddus. Dat duoðaštít eallineavttuid, ceavzinstrategijaid, resursageavaheami, oskku ja heiveheami eanadahkii. Dát eanadat gaskkusta maiddái máhtu resursavalljodaga ja guhkesáiggi ássama birra. Oasit árbedieðus geavahuvvojít ain árjalaččat sámi servodagain, buohtalaga oðða máhtuiguin. Kulturmuittuid sihkkarastin ja daid máhttogaskkusteapmi lea deatalaš dasa ahte sihkkarastit ja boahtteáigi fievrredit sámi kultuvrra. Máhttu eanadat- ja resursaheiveheami birra, mii boahtá ovdan sámi kulturbirrasíin, lea árvvoláš guhkás olggobeallái sámi servodagaid. Dálkkádatrievdamíi leat váikkahuusat sámi kulturmuittuide, go eanadaga vesáluvvan dagaha earret eará dan ahte arkeologalaš kulturmuittut mat eai leat kártejuvvon ja duoðaštuvvon jávket eret oidnossis. Dasa lassin leat arvvit mat lassánit áittan ráfáidahttojuvvon sámi visttiide.

Kulturmuitolágas nannejuvvo ahte buot 1917 mannosaš sámi kulturmuittut dahje mat leat boarráset leat automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon. Sámedikkis, sámiid bajimus politikhkalaš eiseváldin, lea hálddašanovddasvástádus sámi kulturmuittuin ja bidjá válđoeavttuid dán bargui. Dat čuovvu maid álbmotrievttis.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi visteárbbi hálddašeapmái, ja dáiđ manjemuš jagiid leat registrerejuvvon lagabui 900 automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid. Visttiid hálddašeami bajimuš prinsihpat leat válldahuvvon "Sámedikki plánas ráfáidahttojuvvon sámi visttiid hálddašeami birra" mii mearriduvvui Sámedikki dievasčoahkkimis geassemánus 2017.

Bargu Sámedikki dieđáhusain sámi kulturmuittuid birra loahpahuvvo 2021:s. Rievadusat rámmaeavttuin ja láhkadahkosiin, máhttovuođus ja areálageavaheames dagahit ahte lea dárbu ráhkadit bajimuš njuolggadusaid sámi kulturmuitohálddašeapmái. Bahkken min geavahus- ja ássanguovlluide lea stuoris, ja áiggi mielde rievdađa dat dili. Kulturhistorjjálaš máhttu, ja oðða diehtojuohkinteknologijia ovddideapmi addet hálddašeapmái oðða vejolašvuodaid.

Sámedikki áŋgiruššansuorggit kulturmuitosuodjalusas:

- Kulturmuittuid hálldašeapmi.
- Sámi kulturmuitosuodjalusa rámmaeavttut.
- Sámi kulturárbbi oainnusindahkan.
- Vistesuodjalus.
- Kulturmuitodieđáhus dasa gullevaš gulahallamiin-/rávačoahkkimiigui.

Hálddahuslaš resurssat - kulturmuitosuodjalus

Bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda bajideapmi huksengáhtten- dikšun ja kultureanadat juhkosis, ja kulturmuitojuhkosis leat mielde kapihtalis 15 hálddahuslaš dássi.

Kulturmuitojuogus ja Huksengáhtten-, dikšun- ja kultureanadat juogus gullá kulturmuito- areála- ja birasossodahkii (KAB). Ossodagas leat 20 fásta bargi golmma juhkosis:

- Kulturmuitojuogus.
- Areála- ja birasjuogus.
- Huksengáhtten-, dikšun- ja kultureanadat juogus.

Sámedikkis lea váldi kulturmuitolága mielde hálddašit sámi kulturmuittuid. Kulturmuitojuhcosa ja Huksengáhtten-, dikšun- ja kultureanadat juhkosa váldobargun lea sámi kulturmuittuid ja sámi huksenárbbi hálldašeapmi, gaskkusteapmi ja duodašteapmi. Daidda gullá maiddái ávnnaskeahes kulturárbbi, njálmmálaš árbvieruid ja sámi kulturbirrasiid duođašeapmi. Bargui gullet oktavuohta publikummain, báikediđoštallamat, jearahallamat, báikediđoštanraporttat, govvahálddašeapmi ja registeren nationála diehtovuđđui Askeladdenii. Dasa lassin ráhkaduvvojít dikšunplánat sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás.

Juhkosat hálddašit maiddái ohcanvuđot doarjaortnegiid kulturmuittuid ja vistesuodjaleami várás. Dasa gullá maid ohcciid bagadeapmi. Juhkosat ovddidit maiddái gulaskuddancealkámušaid gieldda ja regionála plánaide. Sámedikkis lea oktavuohta 114 gielldain, 5 regiovnna/fylkkagielldain, 3 arkeologalaš riikaoassemuseain, sámi museaiguin ja guovllu eará museaiguin.

Sámedikkis lea dasa lassin váldoovdasvástádus Ceavccageađggi kulturmuitoguovllu ja Sää'msijdd kulturbiras dikšumis ja hálldašeamis.

9.1 Váikkuhangaskaoamit kulturmuitosuodjaleami várás

9.1.1 Áŋgiruššansuorgi - kulturmuitosuodjaleapmi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Kulturmuittuid hálldašeapmi	2 950	2 800	150	5,4 %
Sámi kulturárbbi oainnusmahttin	114	0	114	0,0 %
vistesuodjalus	6 000	6 000	0	0,0 %
Submi	9 064	8 800	264	3,0 %

9.2 Kulturmuittuid hálldašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut hálldašuvvojtit iežamet historjjá ja árvvuid vuodul.

Sámedikki bargu galgá dagahit ahte eanet sámi kulturmuittut registrerejuvvojtit ja divvojuvvojtit. Dán barggu bokte nannejuvvo máhttu sámi vieruid ja historjjá birra, ja vuodđu sámi kulturmuittuid gáhttemii ja suodjaleapmái.

Hálldašeapmái gullet doarjagat, Sää'msijdd kulturbiras ja iešguđet prošeavttat sámi kulturmuittuid registrerema, dikšuma, sihkkarastima ja láhcima oktavuođas, dás maiddái sámi visttit. Sámedikkis lea doaibmavuđot, máhttovuđot ja einnostahhti hálldašeapmi kulturmuittolága ja plána- ja huksenlága vuodul.

Sámediggi lea ráhkadan plána arkeologalaš kulturmuittuid dikšuma ja láhcima várás 2020 rádjai. Viidát válljejuvvon kulturbirrasat sámi ássanguovllus galget áimmahuššojuvvot ja gaskkustuvvot.

Ollu jagiid manjá sámi kulturmuittuid láhcimiin, oainnusmahttimiin ja gaskkustemiin oaidná Sámediggi ahte dárbbasuđuvvojtit resurssat láhcčojuvvon kulturmuitolokalitehtaid čuovvuleapmái ja bajásdoallamii. Danne biddjojuvvo dasa sierra poasta Sámedikki 2021 bušeahdas.

9.2.1 Čoahkketabealla - kulturmuittuid hálldašeapmi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
37001 Doarjja sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuodđot doarjja	2 400	2 400	0	0,0 %
38501 Doarjja Ceavcgegeađgi kulturmuittogoouvlu dikšun - ja gasskustanbargui - prošeakta	200	200	0	0,0 %
38601 Kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta	200	200	0	0,0 %
38701 Láhcčojuvvon kulturmuittuid čuovvuleapmi ja bajásdoallan - prošeakta	150	0	150	0,0 %
Submi	2 950	2 800	150	5,4 %

9.2.2 Doarjja sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuodđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
37001 Doarjja sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuodđot doarjja	2 400	2 400	0	0,0 %
Submi	2 400	2 400	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi kulturmuitosuodjalus:

- Sámi kulturmuittut dahkkojuvvojit oainnusin, divvojuvvojit ja gaskkustuvvojit resursan sámi servodagaide ja almmolašvuhtii muđui.

Sámi kulturmuitosuodjalusa ohcanvuđot doarjagiid vuoruheamit 2021:

Vistesuodjalanprošeavtaide:

- Ráhkadir antikváralaš ovdeštanplánaid automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon ja suodjalan veara sámi visttiid várás.
- Ovddeštit automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon ja suodjalan veara sámi visttiid, visttiit main lea erenoamáš mearkkašupmi sámi báikegottiide vuoruhuvvojit.
- Gaskkusteapmi automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon ja suodjalan veara sámi visttiid oktavuođas.

Registrerema ja duođašteami várás:

- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi kulturbirrasiid ja kulturmuittuid registreren. Dat guovllut vuoruhuvvojit, gos eai leat sámi kulturmuittut nu bures iskkaduvvon.
- Čohkkit ja duođaštit sámi ávnnaškeahes kulturmuittuid eanadagas.
- Čohkkit njálmmálaš historjjáid ja muittuid mat čatnasit nuppi máilmisoahtái ja boaldimii, eváhkki ja ođđasishuksemii Davvi-Romssas ja Finnmarkkus.

Dikšuma ja láhčima várás:

- Ráhkadir dikšunplána sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás.
- Dikšundoabmabijut kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás ja daid láhčin vuoruhettiin erenoamážit prošeavtaid Riikaantikvára BARK prográmmas.

9.2.3 Doarjja Ceavccägeađgi kulturmuittoguovllu dikšun - ja gasskustanbargui - prošeakta

Ceavccägeađggi dikšun ja gasskusteapmi - prošeakta. Ceavccägeađggi kulturmuittoguovllu parkerensaji divvun lea dál loahpahuvvon danne go dat lea dál gárvvis. Danne áigu Sámediggi 2021:s vuoruhit kulturbálgáid ja bálvalusvisttiid bajásdoallama, kártema ja duođašteami joatkima, ja viidáset ovddidit fysalaš ja digitála gasskusteami. Sámediggi áigu maiddái očcodit Várjjat Siida/Ceavccägeađggi UNESCO sámi máilmimiárbeguovlluid máilmimi kulturábelistii.

Várrejuvvo 200 000 ru dán ulbmili 2021:s ja ruđaid hálldaša Sámediggi iežas prošeaktan.

9.2.4 Kulturmuittuid dikšun ja gasskusteapmi - prošeakta

Válljejuvvon arkeologalaš kulturmuittuid gáhttenprográmma (BARK) lea leamaš prográmma man ulbmil lei dikšuma bokte sihkarastit ahte válljejuvvon ovddasteaddji arkeologalaš kulturmuittut ja kulturbirrasat galget leat olbmuide olámuttus. Sámedikkis leat máŋgga jagiid leamaš prošeavttat dán prográmmas ja áigu 2021:s čuovvulit dan.

Jahkái 2021 várrejuvvo 200 000 ruvnn prošeavtaide.

9.2.5 Láhččojuvvon kulturmuittuid čuovvuleapmi ja bajásdoallan - prošeakta

Manjimuš jagiin lea Sámediggi iešguđege prošeavtaid ja doaibmabijuid bokte láhčán ollu sámi kulturmuitolokalitehtaid. Dán bokte leat mii oainnusmahttán sámi kulturmuittuid ja sámi kultuvrra vuogas vugiin ja dat lea leamaš positiiva. Dán oktavuođas oaidnit mii maiddái ahte lea dárbu eanet čoahkis čuovvulit dáid lokalitehtaid bajásdoallamiin ja dasa eai leat leamaš biddjojuvvon resurssat ovdal. Danne válđojuvvo 2021:s atnui ođđa poasta čuovvuleapmái ja bajásdoallamii.

Danne válđojuvvo 2021:s atnui ođđa poasta čuovvuleapmái ja bajásdoallamii.

9.3 Sámi kulturmuitosuodjalusa rámmaeavttut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea formála hálđdašanváldi sámi kulturmuittuin kulturmuitolága mielde.

Sámi kulturmuittuid hálđdašaneiseváldi kulturmuitolága vuodul sirdojuvvui Sámediggái geahččalanortnegin 2001:s. Dát geahččalanortnet lea ain fámus. Dattetge galgá Sámediggi leat deałaleamos eavttuidbiddjin sámi kulturmuitosuodjalusas. Dat eaktuda ahte kulturmuitoláhka rievdaduvvo. Dakkár geahččalanortnet dávista maiddái álbmotriktái go Sámediggi lea álgoálbmotparlameanta.

Viidáseappot leat buorit ekonomalaš rámmaeavttut áibbas deałalaččat sámi kulturmuittuid hálđdašeapmái. Dan ollašuhttin dihtii ferte Sámediggi oažžut duohta konsultašuvdnavejolašvuoda ráđđehusain sámi kulturmuitosuodjalusa juolludemiiid birra.

Máhttohivvodat sámi ássanguovlluid ja kulturmuittuid logu birra lea lassáneamen, erenoamážit automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid oktavuođas. Buriid rámmaeavttuid oažžu maiddái ovttasbarggu bokte guoskevaš beliiguin kulturmuitosuodjalusas. Sámediggi bargá dál lagas oktavuođas muhtun fylkkagieldaiguin, ovttasbargu mii lea ávkin buot ovttasbargoguimmiide.

9.4 Sámi kulturárbbi oainnusmahttin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut leat vuodđun máhtto- ja árvoháhkamii.

Sámi kulturmuittuid oainnusindahkan addá eanet máhtu sámi historjá ja eallivugiid birra. Sámediggi bargá dan ala ahte sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid gaskkusteapmi galgá dahkkojuvvot njálmmálaš ja čálalaš ovdanbuktimiid bokte ja kulturmuittuid láhčima ja geavaheami bokte. Sámi kulturmuittut galget geavahuvvot resurssaid ja eanadagaid geavaheami duođašteapmái ja Sámediggi ferte bidjet eavttuid sámi kulturárbbi gaskkusteapmái.

9.4.1 Metodaovddideapmi sámi kulturmuittuide - prošeakta

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
38901 Metodaovddideapmi sámi kulturmuittuide - prošeakta	114	0	114	-
Submi	114	0	114	-

Sámi kulturmuittut galget geavahuvvot resurssaid ja eanadagaid geavaheami duođašteapmái. Sámediggi áigu jagis 2020 bargat dainna ahte luonddudiedalaš vuogit válđojuvvoyit atnui ja ovddiduvvojít sámi kulturmuitosuodjaleamis, dás earret eará 14C -áigemeroštallamat, dendrokronologija ja LIDAR-skánnen. Sámediggi háliida nannet kulturmuittuid gaskkusteami digitála gaskkustanvugiid ovddideami bokte.

Dán bargui várrejuvvo 2021:s 114 000 ru.

9.5 Vistesuodjalus

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Sámi antikváralaš visttiin buorre kvalitehta ja dohkálaš bajásdoallan.

Visteregistrerenprošeakta, maid Sámediggi lea čađahan ovttas Riikaantikvárain, lea dagahan ahte automáhtalačcat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid lohku lea lassánan 60:s mat dál leat birrasii 900. Sámedikki ovddasvástádus lea hálldašít dáid visteráhkadus ja gaskkustit dan historjjá maid dat ovddastit. Registrerenprošeakta lea vuolggahan vuordámušaid sámi báikegottiid bealis ja dat geatnegahttá daid oassálastiid geain lea ovddasvástádus ollašuhttit dáid vuordámušaid, ja čuovvulit dan čielga ovddasvástádusa mii lea biddjojuvvon kulturmuitolágas. Riikaantikvára lea juolludan ruđaid Sámediggái nannet automáhtalačcat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid suodjalanbarggu čuovvoleami. Sámediggi áigu dan čuovvulit nu ahte nanne ráfáidahttojuvvon kulturmuittuid doarjaga mii lea ovttaskas olbmuid oamastusa várás, ja muđui dávista "automáhtalačcat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid hálldašanplánii" maid Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan.

Identifiserejuvvon ja registrerejuvvon sámi kulturmuittuid lohku lassána jagis jahkái, ja lea mielde oainnusindahkamin sámi historjjá ja sámi leahkima eanet ja eanet guovluin. Kulturmuittuid lassánan lohku veahkeha bures ovdanbuktit davviguovlluid máŋggabealat historjjá.

9.5.1 Vistesuodjalus prošeakta - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
37010 Vistesuodjalus prošeakta - ohcanvuodot doarjja	6 000	6 000	0	0,0 %
Submi	6 000	6 000	0	0,0 %

Doarjaortnega mihttomearri - Vistesuodjalanprošeakta:

- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvo visttiid ja rusttegiid sihkkarastin, bajásdoallan ja divvun.

Vuoruheamit ohcanvuodot doarjaortnegis huksengáhttenprošeavtaide, čuvvot mearriduvvon ráfáidahttojuvvo sámi visttiid hálddašanplána, gč. Riikaantikvára juolludusreivve.

10 Dearvvašvuhta, sosiála ja mánáidsuodjalus

Servodatmihttu:

- Sámi álbmogis lea buorre dearvvašvuhta ja oažžu ovttaarvosaš bálvalusaid mat leat láhčojuvvon sin gielalaš ja kultuvrralaš duogáža, ja sin vuogatvuodaid vuodul go lea álgoálbmot.

Sámedikki politihkka vuodđuduvvá dasa ahte sámi álbmogis lea vuogatvuhta oažžut buriid ja ovttaarvosaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid ja mánáidsuodjalarbálvalusa seamma dásis muđui eará álbmogin. Dát čuovvu Norgga lágaid ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnaid. Dain boahtá ovdan ahte álgoálbmogiid dearvvašvuodabálvalusaid hábmen ja čadaheapmi dáhpáhuvvá nu ahte sis alddiineaset lea ovddasvástádus, vai álgoálbmogat sáhttet ávkašuvvat buori fysalaš ja mentála dearvvašvuodas. Dasto fertejít bálvalusfálaldagat láhčojuvvot pasieantta gielalaš ja kultuvrralaš duogáža vuodul.

Sámediggi vásicha ahte jos sámi pasieanttaid dárbbut galget gozihuvvot, de ferte dat boahdin ovdan čielgasit nationála láidestusain ja láhkateavsttain. Deatalaš lea loktet ovddasvástádusa sámi dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid sihkkarastimis ovttaskas olbmo dásis bajimuš dássái. Sámediggi eaktuda ahte sámi pasieanttaid vuogatvuhta oažžut buori dearvvašvuoda- ja láhčojuvvon bálvalusaid, jerrojuvvo ja oainnusmahttojuvvo plánemis, čielggadusain ja dalle go mearrádusat dahkkojuvvojít.

Buori dearvvašvuoda ovddideapmi sámi álbmogii ferte vuodđuduvvot duođaštuvvon máhttui sámi álbmoga dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra, ja guđe lágan faktorat váikkuhit dearvvašvuoda dillái. Máhttu lea deatalaš sihke dearvvašvuodahástalusaid identifiseremii ja doaibmabijuid álgaheapmái. Sámediggi oaidná ahte lea dárbu nannet dutkama das mii váikkuha dearvvašvuhtii, ja dutkama bálvalusfálaldagain sámi pasieanttaide. Dasto lea dárbu buoridit sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoda buot dásiin dearvvašvuodabálvalusas.

Sámi mánáid vuogatvuodat leat regulerejuvvon Norgga lágain ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain main nannejuvvo sin riekti

2.
*Eami-álbmogiidda gullevaš ovttaskas olbmuin lea seamma individuála vuogatvuhta go earáin oažžut buoremus **dási dearvvašvuoda** sihke fysalačcat ja psykalačcat. Stáhtat galget čadahit dárbašlaš doaimmaid vai sihkkarastá ahte dát vuogatvuhta dađistaga ollásit devdojuvvo.*

(Artihkal 24 ON julggaštus álgoálbmogiid vuogatvuodaid birra)

**2. Stáhtat galget ovttasrádiid eamiálbmogiiguin fuolahit ahte eamiálbmot nissonat ja mánát ožžot ollslaš suoji ja dáhkádusaid buotlágán
veahkaválddálašvuoda ja vealáheami vuostá.**

(Artihkal 22 ON julggaštus álgoálbmogiid vuogatvuodaid birra)

Sámi mánáin lea vuogatvuhta oažžut ollesárvosaš dearvvašvuodaja sosiálfálaldaga sin giela ja kultuvrra vuodul, ja ahte sin etnalaš, oskkoldatlaš, kultuvrralaš ja gielalaš duogáš vuhtii válđojuvvo dohkálačcat veahkkedoibaibmabijuid ovddideami oktavuodas. Dát lea máná iešheanalis riekti, mii maiddái gusto sámi mánáide geat lea mánáidsuodjalusa geahčus.

(Mánáidkonvenšuvnna, artihkkaliid 2, 20 ja 30)

bajásšaddat iežaset kultuvrrain ja iežaset gielain. Dát guoská maiddái daid sámi mánáide geat leat mánáidsuodjalusa fuolahuas. Sámi mánáin lea iešheanalis riekti bálvalusaide ja doaibmabijuide mat váldet vuolgasaji sin etnihkalaš, oskkoldat, kultuvrralaš ja gielalaš duogážis.

Sámi mánáid identitehta, giela ja kultuvrra goziheapmi leat deatalaš eavttut dasa ahte sámi mánát ja sin bearrašat ožzot daid fálaldagaid maidda sis lea vuogatvuota mánáidsuodjalusas. Buorre mánáidsuodjalus sámi mánáide eaktuda máhtu sámi mánáid vuogatvuoda birra sin iežaset gillii ja kultuvri buot osiin mánáidsuodjalusas. Dál ii leat mis duođaštuvvon máhttu sámi mánáid birra geat leat dahje leat leamaš mánáidsuodjalusa fuolahuas. Almmolaš eiseválddit čilgejít dán nu ahte vailu máná sámi duogáža registeren. Máhttu sámi mánáid birra geat leat mánáidsuodjalusa fuolahuas lea eaktun sámi mánáid vuogatvuodaid goziheami sihkkarastimii go lea álgoálbmot.

Sámediggi hálida juksat váldomihtomeari dearvvašvuoda ja sosiála ektui čuovvovaš ángiruššansurggiid deattuhemiin:

- Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusat.
- Mánáidsuodjalus.
- Etihkka sámi dearvvašvuoda dutkamis.

Hálddahusdási resurssat - dearvvašvuoda ja sosiálajuogus:

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodenlokten leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Dearvvašvuodajuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodaossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa, 20,8 jahkedoaimma: Ossodagas leat 31 fásta bargi njeallje juhkosis:

- Ealáhusjuogus.
- Kulturjuogus.
- Dearvvašvuodajuogus.
- Girjerájusjuogus.

Dearvvašvuodajuhkosis lea ovddasvástádus politihkalaš proseassaid čuovvuleamis mat gullet dearvvašvuoda- ja sosiálpolitihkalaš suorgái. Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái Sámedikki doarjjaruđaid hálddašeams Sámedikki vuoruhemiiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

10.1 Dearvvašvuoda, fuolahusa ja mánáidsuodjalusa váikkuhangaskaoamit

10.1.1 Ángiruššansuorggit - dearvvašvuhta, fuolahus ja mánáidsuodjalus

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa	1 085	1 105	-20	-1,8 %
Ovtaárvoasaš mánáidsuodjalanbálvalus	1 700	1 700	0	0,0 %
Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás	200	200	0	0,0 %
Submi	2 985	3 005	-20	-0,7 %

10.2 Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi pasieanttat ožžot spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid mas sin gielalaš ja kultuvrralaš duogážis lea lunddolaš sadji, ja sámegiela sáhttá geavahit dikšuma oktavuođas.

10.2.1 Čoahkketabealla - Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielede) % erohus
40001 Geavaheaddjivuđot fálaldat vuoras sápmelaččaid várás - Várdobáiki Sámi guovddáš/ Várdobáiki samisk senter - njuolggodoarja	639	610	29	4,8 %
40101 Sámi doavtersearvi - njuolggodoarja	100	165	-65	-39,4 %
40201 Åarjelsaemien healsoeviermie - njuolggodoarja	105	100	5	5,0 %
40301 Geavaheaddjivuđot fálaldat vuoras sápmelaččaid várás - Oslo sámi viessu - njuolggodoarja	105	100	5	5,0 %
40401 Dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš seminára- njuolggodoarja Aajge:ii - Trøndelága fylkkasuhkan a)	136	130	6	4,6 %
Submi	1 085	1 105	-20	-1,8 %

a) Doarja lei válddahuwon 2020:s dearwašvuoda- ja sosiálafágalaš seminára ektui.

10.2.2 Spesialistadearvvašvuoda bálvalusat

Mihttomearri:

- Sámi pasieanttat ožžot spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid mas sin gielalaš ja kultuvrralaš duogážis lea lunddolaš sadji, ja sámegiela sáhttá geavahit dikšuma oktavuođas.

Sámi buhcciin lea vuogatuvohta oažžut dásseárvosaš dearvvašvuodabálvalusaid seamma dásis go dan maid álbmot muđui oažžu. Ovttaárvosaš bálvalusat eaktudit ahte dearvvašvuoda bálvalusat leat láhčojuvvon pasieantta gielalaš ja kultuvrralaš duogáža mielede. Sámi pasieanttat deaivvadit dávјá spesialistadearvvašvuoda bálvalusain mas lea unnán máhttu sámi gielas ja kultuvrras, ja gos lea unnán vejolašvuhta geavahit iežas giela. Dát fuonida bálvalusa kvalitehta, lasiha vára boastut dikšojuvvot, ja gáržžida pasieanttaid váikkuhanvejolašvuodaid iežaset dikšumis. Go váilu sámegiela gelbbolašvuhta de dagaha dat maiddái dan ahte muhtun dikšunfálaldagat eai leat sámi pasieanttaid olámmuttus.

Sámediggi oaivvilda ahte ovtaárvosaš bálvalusaid sihkkarastimis sámi álbmoga várás ferte čielggaduvvot ja plánejuvvot sierra málle movt organiseret sámi spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid. Sámi spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid organiseremis ferte sámiid sierra sajádat álgoálbmogin speadjalastojuvvot. Bajimuš organisašuvdnastruktuvras ferte dovddastuvvot sámiid iešmearridanriekti dearvvašvuoda bálvalusaid hábmoris, stivremis ja bearráigeahččamis sámi pasieanttaid várás. Sámediggi oaivvilda ahte sámi dearvvašvuodabálvalusaid dáláš organiseremis go leat organiserejuvvon vuollášaš dearvvašvuodadoimmahagaid vuolde, ii ollašuhttojuvvo sámiid iešmearridanriekti. Sámi spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid organiseremis lea váikkuhus dasa mainna lágiin Norgga dearvvašvuoda eiseválddit lihkostuvvet ollašuhttit iežaset geatnegasvuodaid sámi álbmoga dearvvašvuodafálaldaga ektui. Sámediggi oaivvilda ahte dát eaktuda dan ahte sámi dearvvašvuodabálvalusat loktejuvvoyit guovddáš dássái.

Sámi spesialistadearvvašvuoda bálvalusat fertejít vuodđuduuvvot meroštaloojuvvon hástalusaide ja dárbbuide sámi servodagas, ja váldit vuolggasaji dáláš ásahuvvon sámi ásahusain nugo Sámi Klinihkka. Dasto fertejít maiddái eará regionála ja vuollásaaš dearvvašvuodadoaimmahagat geatnegahttojuvvot láhčit kultuvrralaš ja gielalaš bálvalusfálaldagaid sámi pasieanttaide.

10.2.3 Álbtodearvvašvuohhta

Mihttomearri:

- Sámi álbtomogis buorre dearvvašvuohhta ja loaktin.

Buorre álbtodearvvašvuohhta sámi servodagas eaktuda ahte lea máhttu sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis. Dat lea mearrideaddji deatalaš sihke dearvvašvuoda hástalusaide identifiseremii ja buriid álbtodearvvašvuoda doaibmabijuid álgaheapmái. Gávdno hui unnán duođaštuvvon máhttu sámi álbtomogis álbtodearvvašvuoda birra. Mii diehtit unnán sámi álbtomogis álbtodearvvašvuoda birra go veardida norgalaš álbtomogin. Dasto diehtit mii unnán vejolaš erohusaid birra sámi álbtomogis gaskkas. Ovdal lea čađahuvvon dutkan nu gohčoduvvon Finnmarkkukiskadeapmi, dutkamat main leat čanastagat 1970 olmmošlohkamii, Ung i Nord, ja Dearvvašvuoda ja eallindilleiskadeapmi guovlluin gos sámit ja norgalaččat ásset ovttas (SAMINOR-dutkan). Sámediggi oaidná ahte lea dárbu nannet dutkama sámi diliid birra, vai mii sáhttit hákhat eanet čoavddadieđuid maid sáhttá geavahit eastadeaddji barggus ja álbtodearvvašvuodadoibmabijuin.

Sámediggi oaivvilda ahte ođđa dearvvašvuoda- ja eallindilleiskadeapmi (Saminor 3) ferte álggahuvvot. Sámediggi lea duhtavaš go sámi álbtodearvvašvuoda profiila lea mielde álbtodearvvašvuoda iskkademii Romssa- ja Finnmarkku ja Norlánnda fylkkain. Álbtodearvvašvuoda iskkadeamis oidno earret eará ahte leat erohusat etnihkalašvuoda vuodul iešdiedihuvvon dearvvašvuodas, ja ahte leat erohusat nissonolbmuid ja almmáiolbmuid gaskka. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte maiddái eará fylkkat gos sámit ásset geatnegahttojuvvoyit váldit mielde sámi dearvvašvuodaprofiila álbtodearvvašvuodaiskkademii.

Sámediggi áigu nannet sámi vuorasolbmuid rievtti oažžut olmmoš árvosaš boarisvuoda. Sámi vuorasolbmuid álbtodearvvašvuodas lea sáhka boarisvuodas gos sámi giella ja kultuvra leat árgabeaivvi oassin.

Sámediggi ohcalo dearvvašvuodadutkama dáruiduhtinpolitihka čuvvosiid birra. Sámit diedihit ollu dávjjit go muđui álbtomot ahte sii gillájít vealaheami. Vásihuvvon vealaheami viidodaga ja psyhkalaččat čuohcama sturrodaga gaskka lea oktavuohta. Sámi servodagas lea maiddái stuorra hástalusat, erenoamážit sámi árbevirolaš ealáhusain. Hástalusat nugo areálaid gáržun, resurssaid alde dáistaleapmi, boraspireproblematihka, dađistaga rievdan rámm Maeavttut, negatiiva guottut servodaga beales muđui, váikkuhit ovttaskas olbmo dearvvašvuhtii sihke psyhkalaččat ja fysalaččat. Sámediggi fuomášuhtá man duođalaš dat lea, ja oaidná ahte lea dárbu giddet eanet fuomášumi vealaheapmái, rasismii ja vaššicealkámusaide, ja dasa makkár váikkahuusat dain leat mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuide. Sámediggi oaivvilda ahte dárbbashuvvojut doaibmabijut maiguin eastadit iešsorbmema sámi álbtomogis gaskkas. Muhtun dutkamat čájehit ahte sámiid gaskkas lea stuorát riskka iežas sorbmet, ja dat addá siva fuolastuvvat. Sápmelaččaid gaskkas lea dárbu oažžut eanet máhtu sivva oktavuođain ja iešsorbmema riskafáktoriin, ja máhtu eastadeaddji doaibmabijuid birra. SANAG

ja Sámiráđđi ovddidedje 2017:s plána iešsorbmeliid eastadeamis sámiid gaskkas Norggas, Ruotas ja Suomas. Sámediggi áigu čuovvulit dán barggu.

10.2.4 Geavaheaddjiguillot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarjja Várdobáikái

Doarjaortnega mihttomearri - Geavaheaddjivuđot fálaldat vuoras sápmelaččaid várás

- Láhčit olbmuide ja organisašuvnnaide geat/mat hálidit čađahit eaktodáhtolaš geavaheaddjiguovillot doaibmabijuid sámi vuorasolbmuid várás.

Dán ortnega bokte addá Várdobáiki bagadusa ja rávvagiid olbmuide ja organisašuvnnaide mat hálidit čađahit eaktodáhtolaš doaibmabijuid sámi boarrásiid várás.

Várrejuvvo 639 000 ruvnno njuolggodoarjjan Várdobáikái dán barggu oktavuođas 2021:s.

10.2.5 Sámi doavttersearvi - nuolggodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri - Sámi doavttersearvi:

- Ahte sámi doaktáriid searvi fágalaš veahki ja diehtojuohkindoaimma bokte sáhttá váikkuhit dan ahte sámi álbmogis lea dearvvašvuoda fálaldat mii lea heivehuvvon sin gillii ja kultuvrii.

Sámi doaktáriidsearvi lea eaktodáhtolaš, sorjjasmeahttun, ideála organisašuvdna mii bargá sámi álbmoga dearvvašvuodafálaldaga buoridemiin ja diedžiha sámegillii dearvvašvuoda birra. Sámi doaktáriid searvi lea hui deatalaš ovttasbargoguoibmi Sámedikki dearvvašvuoda politihka ovdánahttimis. Das lea dávjá vealtameahttun deatalaš rolla Sámedikki politihka čađaheames, ja dat lea maiddái deatalaš resursa Sámediggái.

Sámi doaktáriid searvvi veahkki Sámediggái lea hui ollu eaktodáhtolaš, go sin lahtut ja stivra leat olles bargguin.

Várrejuvvo 100 000 ruvnno njuolggodoarjjan Sámi doaktáriidsearvái 2021s.

10.2.6 Åarjelsaemien healsoeviermie - nuolggodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri - Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádat:

- Váikkuhit ja nannet barggu ovtaárvosaš dearvvašvuoda bálvalusaid ektui sámi álbmoga várás máttasámi guovllus.

Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádahkii gullet dearvvašvuoda bargit máttasámi guovllus, ja dan ulbmilin lea bargat ovtaárvosaš dearvvašvuoda bálvalusaid ektui sámi álbmoga várás máttasámi guovllus. Fierpmádat bargá ovttas ossodagaid, gielldaid, fylkkaid ja riikkarájáid rastá.

Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádagaid várrejuvvo 105 000 ru.

10.2.7 Geavaheaddjiguillot fálaldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarja Oslo Sámi vissui

Doarjaortnega mihttomearri - Geavaheaddjivuđot fálaldat vuoras sápmelaččaid várás:

- Ovddidit geavaheaddjiguillot fálaldaga sámi vuorasolbmuid várás guovluin gos sámít leat unnitlogus.

Dán ortnega bokte lágida Sámi viessu Oslos dearvvašvuoda deaivvadeami sámi vuorasolbmuide.

Njuolggadoarjjan Oslo Sámi vissui várrejuvvo 105 000 ru.

10.2.8 Máttasámi dearvvašvuodakonferánsa - njuolggadoarja

Konferánssa mihttomearri - Máttasámi dearvvašvuodakonferánsa:

- Eanet gelbbolašvuhta dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra, ja sámi pasieanttaid hástalusat ja dárbbut máttasámi guovllus.

Dán ortnega bokte láhčá Aajege dili nu ahte sámi fágaolbmot, sámi geavahedjiid ja earát sáhttet juohkit gelbbolašvuoda ja vásihuśaid mat sáhttet váikkuhit dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid ovddideami ja láhčima máttasámi guovlluide.

Jahkái 2021 várrejuvvo 136 000 ru njuolggodoarjjan.

10.3 Ovttaárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáid vuogatvuodat ja dárbbut leat sihkkarastojuvvon deaivvadeamis mánáidsuodjalusain.

Sámi mánáid vuogatvuodat leat regulerejuvpon norgga lágain ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain main nannejuvvo ahte sis lea vuogatvuhta bajássaddat iežaset kultuvrrain ja iežaset gielain. Veahkcefálaldagaid ovddideamis galgá dohkálaččat vuhtii váldit sin etnihkalaš, oskkoldat, kultuvrralaš ja gielalaš duogáža. Máhttu sámi mánáid rivttiid birra, giela ja kultuvrra birra lea deatalaš eaktun go galgá addit sámi mánáide ja sin bearrašiidda dan fálaldaga masa sis lea vuogatvuhta.

Guovddáš eiseválddit leat álgghan stuorra proseassaid mánáidsuodjalusa suorggis, earret eará láhkarievdadusaid, strukturievdadusaid ja mánáidsuodjalusfágalaš proseassaid. Konsultašuvnnaid bokte ráđdehusain ja ovttasbargguin eará aktevraiguin, áigu Sámediggi bargat dan ala ahte sámi mánáid vuogatvuodat ja dárbbut gozihuvvojot ja oainnusmahttojuvvojot dáin proseassain.

Sámedikki álgaga mielde lea čađahuvvon čielggadus mas oidno ahte hui unnán lea gelbbolašvuhta mánáidsuodjalusbálvalusas sámi mánáid vuogatvuodaid birra go lea álgoálbmot. Dearvvašvuoda bearráigeahčan go lea geahčadan ovttaskas áššiid lea maiddái oaidnán ahte sámi mánát leat unnán oainnusmahttojuvpon. Sámediggi áigu dán čuovvulit. Sámediggi áigu maiddái ohcalit ja váldit álgaga duođaštuvvon máhtu ektui sámi mánáid dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra, go leat leamaš dahje

leat mánáidsuodjalusa fuolahuas. Sámediggi bargá dan ala ahte sámi mánáid dárbbut ja vuogatvuodat implementerejuvvojit mánáidsuodjalusa bachelor- ja masteroahpuide.

10.3.1 Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahuus ja mánáidsuodjalusprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)					
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus	
42001 Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahuus ja mánáidsuodjalusprošeavtaide - ohcanvuđot doarjja a)	1 700	1 700	0	0,0 %	
Submi	1 700	1 700	0	0,0 %	

a) Ornet lei 2020:s namuhuwon dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeaktan.

Doarjjaortnega mihttomearri - Dearvvašvuoda-, fuolahuus ja mánáidsuodjalusprošeavttat:

- Buorre dearvvašvuohta ja ovtaárvosaš dearvvašvuoda-, fuolahuus ja mánáidsuodjalusbálvalusat.

Vuoruheamit - doarjja dearvvašvuoda-, fuolahuus ja mánáidsuodjalusprošeavtaide:

- Metodaovddidanprošeavttat.
- Prošeavttat maiguin buoridit sámi pasieanttaid mielváikkuheami ja geavaheaddjistivrema.
- Prošeavttat maiguin sámi mánáid vuogatvuodat ja dárbbut sihkkarastojuvvojit dalle go sii leat mánáidsuodjalusa fuolahuas.
- Prošeavttat mat buvttihit duođaštuvvon máhtu sámi mánáid birra go leat mánáidsuodjalusa fuolahuas.
- Prošeavttat mat nannejit sámi mánáid ja nuoraid psyhkalaš dearvvašvuoda.
- Prošeavttat mat ovdánahttet máhtu sámi giela ja kultuvrra birra sámi dearvvašvuodas, fuolahuas ja mánáidsuodjalusas.
- Prošeavttat mat sáhtášedje eastadit ja geahpedit iešsorbmemiid, iešsorbmengeahčcalemiid ja iežas skáidnemiid meari.
- Prošeavttat mat ovdánahttet buori dearvvašvuoda boazodoalus.

10.4 Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi dutkamiid etihkalaš njuolggadusat galget dutkanprošeavttain nannet sámi kollektiiva vuogatvuodaid álgoálbmogin.

10.4.1 Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás - prošeakta

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
43501 Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás - prošeakta	200	200	0	0,0 %
Submi	200	200	0	0,0 %

Dát lea Sámedikki mearrádusa áššis 23/19 čuovvuleapmi - etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuoda dutkamii. Dáid njuolggadusaid mielde galgá sámi dearvvašvuoda dutkan oažžut sámi oktasaš miehtama ovdal go prošeakta sáhttá álggahuvvot. Dát váldi fápmuduvvo olggobeale ja áššedovdi komiteai.

Dán prošektii várrejuvvo 200 000 ru 2021:s.

11 Álgoálbmotvuogat-vuođat, riikkaid-gaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Servodatmihttu:

- Vuogatvuodat mat leat dohkkehuvvon ON álgoálbmotvuogatvuodajulggaštusas heivehuvvojít láhkadahkosii ja geavatlaš politihkki.

Sámediggi lea njunnošis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuovvuleamen álbtmotrievttálaš konvenšunnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid mat nannejit máilmimi álgoálbmogiid vuogatvuodaid. Álgoálbmogin ovta máilmimi riggámus riikkain lea mis solidáralaš geatnegasvuhta veahkehit eará álgoálbmogiid vai sin dilli buorránivčii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji deatalaš min vuogatvuodaid ja beroštumiid ovdánahttimis ja goziheamis ruovttu guovllus. Min riikkaidgaskasaš barggus ja áŋggirdeamis lea njuolga ja konkrehta mearkkašupmi min servodagas, gitta báikkálaš dássái.

Álgoálbmogiid vuogatvuodaid oktavuođas lea sáhka vuodđu olmmošvuogatvuodain, vuoggalašvuodas, demokratijas, ovtaárvosašvuodas, vealaheami eastadeamis, buriid stivrengaskaomiin ja buori jáhkus. Mii galgat sáhttít searvat mearridanproseassaide, ja stáhtat galget konsulteret minguin juksan dihtii min friija ja dieđihuvvon ovdagihtii miehtama ovdal go lágat ja doaibmabijut mat váikkuhit midjiide mearriduvvojít. Mis lea vuogatvuhta friija ovdánahttit min ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama.

Rájárasttideaddji barggus leat áŋgiruššansuorggit nugo sámi ovttasbargu, davviguovllut, álgoálbtom- ja olmmošvuogatvuodat, solidaritehtabargu ja máilmiviidosáh hástalusat. Sámediggi searvá árjjalaččat nationála ja riikkaidgaskasaš foraide ja arenaide nugo Sámi Parlamentáralaš Ráđđái, Davviríkkalaš ovttasbargui, Barentsovttasbargui, Árktalaš ráđđái, EO:ii ja ON:ii.

Sámediggi konstatere ahte muhtun áššiin rihkkojuvvojít sámi vuogatvuodat, ja politihkalaš čovdosat eai leat šat das. Dasto oaidnit mii ahte ovttaskas olbmot ja joavkkut fertejít birget okto riekteáššiigun stáhta vuostá, maiguin politihkalaš proseassat eai leat lihkostuvvan.

(Artihkal 44 ON julggaštus álgoálbmogiid vuogatvuodaid birra)

Sámedikki ángiruššansuorggit álgoálbmotuoigatvuodaid, riikkaidgaskasaš ovttasbarggu ja dásseárvvu siskkobealde:

- Sámi ovttasbargu.
- Davviguovllut,
- Álgoálbmotuoigatvuodat.
- Ovttaárvosašvuohta ja solidaritehta.
- Dásseárvu.

Hálddahusdási resurssat - Vuogatvuodaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodat:

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodalokten leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdássi.

Vuoigatvuodaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodagas leat 11 fásta bargi.

Ossodagas lea ovddasvástádus politikhalaš proseassaid čuovvuleamis mat gullet riikkaidgaskasaš bargui. Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái Sámedikki doarjjaruđaid hálldašeams Sámedikki vuoruhemiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

Buot fágasurggiid mat ovdan buktojuvvojit sámediggebušeatha bokte sáhttá čatnat riikkaidgaskasaš bargui ja dain lea rievtálaš vuolggasadji álbmotrievttis. ON álgoálbmotuoigatvuodajulggaštusa vuodđooaidnu vuodđuduvvá prinsihpaide mat gusket rievtálašvuhtii, demokratijai, olmmošvuogatvuodaid árvvus atnimii, ovtaárvosašvuhtii, vealaheami eastadeapmái, buriide stivrengaskaomiide ja buori jáhkku.

11.1 Álgoálbmogiid vuogatvuodaid, riikkaidgaskasaš barggu ja dásseárvvu váikkuhangaskaoamit

11.1.1 Ángiruššansuorggit - álgoálbmogiid vuogatvuodat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu

	(duhaiid mielde)		
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020
Álgoálbmotuoigatvuodat	1 438	1 110	328
Dásseárvu	1 079	964	115
Submi	2 517	2 074	443
			29,5 %
			11,9 %
			21,4 %

11.2 Sámi ovttasbargu

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Sámi giella, kultuvra ja servodateallin gozihuvvojit ja ovddiduvvojit sihke ovttaskas nationála stáhta siskkobealde ja stáhtarájaid rastá.

Sámit leat sihke álbmot ja álgoálbmot sin árbevirolaš guovluuin Suoma, Norgga, Ruota ja Ruošša stáhtarájaid siskkobealde. Mis lea oktavuohta oktasaš historjjá, kultuvrra ja sámegielaid bokte, ja min árbevirolaš eana-, vuotna- ja riddoguovlluid geavaheami bokte daidda gullevaš resurssaiguin.

Oktavuohta sámiid gaskka riikarájaid rastá lea mearrideaddji deatalaš árbevieruid bisuheapmái ja

sámi oktasašvuoda ja girjáivuoda ovddideapmái. Dát bargu dahkkojuvvo earret eará Sámi parlamentáralaš rádi (SPR) bokte mii lea parlamentáralaš sámi jietna riikkaidgaskasačcat ja mii galgá gozihit sámiid beroštumiid riikarajáid rastá. Mihttomearrin lea ahte Sámi parlamentáralaš rádis galgá lea institušuvnnalaš ovttasbargu áššiin mat gusket sámiide mángga riikkas, dahje sámiide go lea okta álbmot. Dán rádis leat Norgga beale Sámedikkis 7 delegáhta.

Sámi Parlamentáralaš Rádi bokte ja ovttasráđiid Sámíráđiin áigu Sámediggi váldit álgaga dasa ahte namuhuvvo lávdegoddi mii čielggada sámi rádjanjeaidima, oanehisáiggi ja guhkesáiggi doaibma-bijuiquin. Guhkesáiggi mihttomearri lea boahtrevaš oktasaš sámi álbmotválljen orgána. Oanehat áigeperspektiivvas mii áigut vuoruhit doaibmabijuid mat harmoniserejít válgortnegiid, nu go oktasaš válgabeaivvi.

11.3 Davviguovllut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ceavzilis ahtanuššan davvi ássi álbmogiidda.

Sihkkarastin dihtii ceavzilis ahtanuššama davviguovlluun lea deatalaš bargat ovttas sihke álgoálbmotásahusaid, beroštupmiorganisašuvnnaid, ealáhuseallima ja almmolaš eiseválddiid gaskka. Danne lea Sámediggi árjjalaš arenain gos lea sáhka davviguovlopolitihka birra, sihke nationála dásis ja riikkaidgaskasačcat, earret eará Davviguovloforumii ja riikkaidgaskasaš konferánssaide searvama bokte gos fáddán lea davviguovlopolitihka.

11.4 Álgoálbmotvuogatvuodat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- ON álgoálbmotvuogatvuodat julggaštus lea heivehuvvon láhkadahkosiin ja geavatlaš politihkas.

Álgoálbmogiin lea iešmearridanriekti. Dán rievtti olis mearridit sii frija sin politihkalaš sajádaga ja ovdanahattet frija sin ekonomalaš, sosiála ja kultuvralaš ahtanuššama. Iešmearrideapmái gullet maiddái vuogatvuodat mat čatnasit álgoálbmogiid dearvvašvuhtii, ohppui, oahpahussii iežas gillii ja iežaset kultuvrra birra, mediaide, vuoinjalaš ja oskkoldat árbvieruide, vuogatvuhtii suodjalit ja ovddidit sin kulturárbbi, árbedieđuid ja kulturilmamiid. Dasto eana- ja čáhcevuoigatvuodat, vuogatvuodat guovluide ja resurssaide mat leat álgoálbmogiid kultuvrra luondduvuđđosat. Sámedikkit bargá earret eará dan ala ahte oččodit dan ahte álgoálbmogiid ovddastuslaš iešstivrenorgánat beasašedje iešheanalit searvat ON-čoahkkimiin mat gusket álgoálbmotáššiide ja ON álgoálbmogiid 2014 máilmmikonferánssa (WCIP) loahppadokumeantta čuovvuleapmi.

11.4.1 Čoahkketabealla - álgoálbmogiid vuogatvuodat

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Doarja riikkaidgaskasaš bargui - njuolggodoarja	1 138	1 110	28	2,5 %
48501 International Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta	300	0	300	-
Submi	1 438	1 110	328	29,5 %

11.4.1.1 Doarja riikkaidgaskasaš bargui - nuolggodoarja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
45001 Barentscállingoddi IKS	393	393	0	0,0 %
45002 Sámiráddi - Norgga juogus	450	430	20	4,7 %
45003 Mama Sara Education Foundation	182	174	8	4,6 %
45004 Docip	113	113	0	0,0 %
Submi	1 138	1 110	28	2,5 %

11.4.1.2 Barentscállingoddi IKS - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Ovddidit oktavuođaid álgoálbmogiid gaskka Barentsguovllus.

Sámediggi addá doarjaga Barentscállingoddái. Doarja manná Barents Indigenous Peoples' Office (BIPO) doibmii Murmánskkas mas Barentscállingottis lea hálddahuksa ovddasvástádus. BIPO lea bargogaskaoapmi ja bálvalanásahus ovttasbargguin álgoálbmogiiguin Barents Euro-Arctic guovllus. BIPO:s lea maiddái oasseovddasvástádus cállingottis mii čatnasa the Working Group of Indigenous Peoples in the Barents Euro-Arctic Region (WGIP). BIPO váldomihttomearri lea doallat oktavuođa ja ovddidit oktavuođaid álgoálbmogiiguin Murmánskka guovllus, Karela Republihkas ja Nenets autonome Okrug:is Barentsis ja Norggas.

Barentscállingoddái IKS várrejuvvo njuolggodoarja 393 000 ruvnno 2021:s.

11.4.1.3 Sámiráddi - Norggabale juogus - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Ovdánahttit sámi vuogatvuodaid, nu ahte sámi álbmot dohkkehuvvo oktan álbumgin mas leat politihkalaš, ekonomalaš ja sosiála vuogatvuodat mat leat sihkkarastojuvvon guoskevaš riikkaid láhkadahkosiin.

Sámiráddi lea Norgga, Ruota, Ruošša ja Suoma sámi organisašuvnnaid ovttasbargoorgána. Sámiráddi váldomihttomearrin lea ovdánahttit sámi beroštumiid ja vuogatvuodaid, ja ahte sámit dohkkehuvvojut oktan álbumgin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiála vuogatvuodaiquin mat leat sihkkarastojuvvon guoskevaš riikkaid láhkadahkosiin. Sámiráddi bargá maiddái sámi oktiigullevašvuoda nannemiin oktan álbumgin riikarájáid rastá. Dasa lassin searvá Sámiráddi riikkaidgaskasaš proseassaide mat gusket álgoálbmogiidda, olmmošvuogatvuodaide ja birrasii Árktilis. Sámiráddi lea organiserejuvpon nu ahte juohke riikkas lea sierra juogus. Sámediggi juolluda doaibmadoarjaga Sámiráddái - Norgga beale juhkosii.

Sámiráddái Norgga beale juhkosií juolluduvvo 450 000 ruvnno 2021:s njuolggodoarjjan.

11.4.1.4 Mama Sara Education Foundation - njuolggodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Leat veahkkin solidaritehta- ja humanitára barggus ja nannet dan Mama Sara Education Foundation bokte.

Mama Sara Education Foundation lea Norgga unnimus eaktodáhtolaš veahkeorganisašuvdna mas bása lea Guovdageainnus. Organisašuvdna veahkeha árjjalaččat masaimánáid Tanzanias beassat skuvlla vázzit fáttarortnega bokte, ja čohkke ruđaid masaimánáid skuvlavistái. 2017:s gárvánii skuvlavisti Loliondos mii geigejuvvui skuvlaeiseváldiide Loliondos. Organisašuvdna áigu joatkit ovttasbarggu Loliondoin ja lea plánemin ođđa prošeavta Engarukas. Organisašuvnna solidaritehabargui juolluda Sámediggi danne njuolggodoarjaga dán barggu nannemii.

Mama Sara Education Foundation-organisašuvdnii várrejuvvo njuolggodoarjja 182 000 ruvnno 2021:s.

11.4.1.5 Docip - njuolggodoarjja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Doarjaortnet galgá nannet veahki álgoálbmogiidda iešguđege čoahkkimiid oktavuođas ON-vuogádagas.

Indigenous peoples' centre for documentation, research and information, Docip lea internationála álgoálbmotorganisašuvdna mas lea kantvra Genèves. Docip lea diehtojuohkin- ja dokumentašuvdnaguovddáš, mii maid bargá álgoálbmogiidda guoski dutkamiin.

Doarjaortnega ulbmil lea nannet dan veahki maid ásahuus addá álgoálbmogiidda iešguđege čoahkkimiid oktavuođas ON-vuogádagas.

Docip:ii várrejuvvo njuolggodoarjja 113 000 ruvnno 2021:s.

11.4.2 International Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta

ON mearridii ahte jahki 2019 galgá leat álgoálbmotgielaid riikkaidgaskasaš jahki (IYIL2019). Jagi ulbmilin lei oainnusmahttit ja nannet álgoálbmotgielaid, ja lei bovdejupmi searvevuhtii sihkkarastit gielaid boahtteáiggi. Sámediggepresideanta Aili Kesktalo ovddastii árktaš álgoálbmogiid stivrenjoavkkus ja son lea leamaš mielde stivrenjoavkku jođihangottis. Riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid jagi 2019 lihkostuvvama vuodul dohkkehii ON válndočoahkkin juovlamánu 18. b. 2019 resolušuvnna riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid logijagi 2022-2032 (International Decade of Indigenous Languages 2022-2032), julggašteami birra, giddet kritikhalaš fuomášumi álgoálbmotgielaid massimii ja ahte daid lea hoahppu suodjalit, ealáškahttit ja ovdánahttit. Sámediggepresideanta Aili Kesktalo lea maiddái álgoálbmotlogijagi stivrenjoavkkus.

Sámediggi joatká ovddas guvlui ja IDIL 2022-2032 vuolde, ja álgoálbmotgielaid ovdánahttimiin ja áigu ain fokuseret váldomihtomeriid mat ledje biddjojuvvon riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajahkái: Giellaovttasbargu riikarájáid rastá, ja giellateknologija ja digitaliseren. Riikkaidgaskasaš

álgóálbmotgiellajagi stivrenjoavku joatká dassázii go álgóálbmotgielaid logijagi stivrenjoavku lea válljejuvvo.

Jahkái 2021 várrejuvvo 300.000 ru.

11.5 Dásseárvu ja solidaritehta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Čujuhuvvo solidaritehtii eará álgóálbmogiigun.

Sámediggi lea njunnošis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuovvuleamen álbmotrievttálaš konvenšuvnnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid mat nannejit máilmci álgóálbmogiid vuogatvuodaid. Álgóálbmogin ovta máilmci riggámus riikkain lea mis solidáralaš geatnegasvuohta veahkehit eará álgóálbmogiid vai sin dilli buorránivčii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji deatalaš min vuogatvuodaid ja beroštumiid ovdánahttimis ja goziheamis ruovttu guovllus.

11.6 Dásseárvu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Dásseárvosaš sámi servodat ovttalágan vuogatvuodaiquin ja vejolašvuodaiquin buohkaide.

Vuolggasadji dán mihttomearrái lea ahte dásseárvu guoská buot servodatsurggiide ja galgá leat integrerejuvvoon oassi min barggus, beroškeahttá earret eará sohkabealis, doaibmanávcain, etnalašvuodas ja seksuála sojus. Danne lea dásseárvu beallí mii guoská buot politihkkasurggiide Sámedikkis, ja dásseárvu galgá danne leat integrerejuvvoon oassi juohke fágasuorggis.

Álgóálbmotnissonat leat hárve mielde mearrádusproseassain. Ášsit mat gusket álgóálbmotnissoniidda dávjá dahkkojuvvojtit oaidnemeahttumin riikkaidgaskasaš vuogatvuodaproseassain. Dasa lassin šaddet ášsit mat gusket álgóálbmotnissoniidda dávjá oaidnemeahttumin doppe gos álgóálbmotášsit válđojuvvojtit ovdan. Álgóálbmotnissoniin bohtet dadistaga nannoseappot gáibádusat dan birra ahte sii fertejít searvvahuvvot mearrádusproseassain ja arenain mat gusket álgóálbmogiidda.

11.6.1 Čoahkketabealla - dásseárvu

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
48601 Sámedikki dásseárvodie áhusa uovvuleapmi - Sábme jállu	750	350	400	114,3 %
Doarja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide - njuolggodoarja	329	314	15	4,8 %
51400 Álgóálbmotnissonkonferánsa - konferánsa	0	300	-300	-100,0 %
Submi	1 079	964	115	11,9 %

11.6.2 Sámedikki dásseárvodieđahusa čuovvuleapmi - prošeakta

Veahkaváldi lagaš oktavuođain lea servodatváttisvuhta maiddái Sámis, ja góibida eanet dihtomielalašvuoda fáttá birra ja ulbmillaš doaibmabijuid eastadeami siskkobealde, bálvalusfálaldaga guoskevaččaide ja fágaolbmuid gelbbolašvuoda buorideami. Mii háliidat bidjat eavttuid stáhta doaibmabijuid hábmemii dán suoggis. Deatalaš lea oažut eanet dutkama suoggis, eanet gelbbolašvuoda ja kapasitehta buot lađđasiin ja váikkuhit miellaguottuid rievdađeami. Sámediggi lea ovttas ráđđehusain álgán ráhkadit doaibmaplana veahkaválddi birra, mas lea sierra oassi sámi servodaga birra. Galget dollojuvvot fágabeaivvit ja seminárat.

Sámediggi, ovttas Dásseárho- ja vealahanáittardeddjiin, áigu álggahit dutkama mas geahčaduvvojít vaššicealkámušat ja vašširihkolašvuhta maid sámi mánát ja nuorat vásihit.

Dán prošektii várrejuvvo 750 000 ru 2021:s.

11.6.3 Doarja sámi dásseárvooorganisašuvnnaide - nuolggodoarja

(duhaiid mielede)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
45101 Norgga Sáráhkká Sámi nissonorganisašuvdna	130	124	6	4,8 %
45102 Sámi NissonForum	199	190	9	4,7 %
Submi	329	314	15	4,8 %

11.6.4 Sámi NissonForum - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Váikkuhit barggu resursaguovddáža ektui ja sohkabealdásseárvui sámi perspektiivvas ja nannet dan barggu.

Sámi NissonForum (SNF) lea sámi nissonolbmuid ja sohkabealdásseárvu resursaguovddáš sámi perspektiivvas. SNF bargá sámenissoiid váikkuhanfámu buorideami ovddas servodagas, movttiidahttá sámi nissoniid bargat ja ovdánit iežaset eavttuid mielede, ja bargá dan ala ahte ásahuvvošii sámi resursaguovddáš mas sohkabeal- ja dásseárvooáššit leat fokus. Dasa lassin bargá dan ala ahte sámi nissonolbmuid eallin ja bargu, sihke historjjálaččat ja dál, duodaštvuovo ja oainnusmahttojuvvo.

Sámi NissonForumii várrejuvvo 199 000 ruvnno 2021:s njuolggodoarjan.

11.6.5 Norgga Sáráhkká sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarja

Doarjaortnega mihttomearri:

- Váikkuhit dan ahte sámi nissonolbmuid váikkuhanfápmu ovddiduvvo servodagas.

Norgga Sáráhkká sámi nissonorganisašuvdna lea ovttasbargoorgána sámi nissonolbmuid áššiin Sámis. Organisašuvdna ovdánahattá ja ovddida sámi nissonolbmuid váikkuhanfámu servodagas dan bokte ahte dihtomielalažžan dakhá sámi nissonolbmuid ja almmáiolbmuid dásseárvui, váikkuha mearrádusdahkkiide, sámi mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuid buorideapmái, nissonkultuvrra

oainnusmahttimii ja vuorasolbmuid eallinkvalitehta buorideapmá. Organisašuvdna bargá ovttas maiddái eará álgoálbmot-nissonorganisašuvnnaiguin ja nationála ja riikkaidgaskasaš nissonorganisašuvnnaiguin.

Norgga Sárahkká sámi nissonorganisašuvdnii várrejuvvo 130 000 ruvnno 2021:s njuolgodoarjjan.

12 Ovttasbargošiehtadusat

Servodatmihttua:

- Nanosmahttojuvvo sámi giella, kultuvra ja servodateallin.

Gielldat leat okta deataleamos Sámedikki ovttasbargooasálaččaiguin. Gielldat dat vuosttažettiin láhčet bálvalusaid sámi álbumoga várás go guoská gillii, bajásšaddamii ja oahpahussii, dearvvašvuoda ja sosiála áššiide, kultuvrii, ealáhusaide ja areálageavaheapmái.

Sámediggi bargá dan ala ahte láhččojuvvoj dilit nu ahte sámi álbumogis alddis, iežas eavttuid mielde, galgá leat vejolašvuhta ovddidit iežas servodaga, giela ja kultuvrra buoremus lági mielde. Dán ovddasvástádusa ii galgga Sámediggi, iige sáhte dahje hálitge okto guoddit. Sámediggi hálíida nannet ovttasbarggu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin. Searvevuodašiehtadusaid ja ovttasbargošiehtadusaid ásaheami bokte gielldaiguin ja fylkkagielldaiguin, ja eará guovddáš ásahusaiguin jos daid doaibma guoskkaha sámi beroštumiid.

Sámediggi áigu 2021:s bargat earenoamážit dálá guoibmevuodabarggu nannemiin ja ođđa guoibmevuodabarggu ásaheemiin báikkálaš ja regiovnnalaš eiseválddiiguin, mas miittomearrin lea searválagaid loktet sámi ásahusaid.

12.1 Ovttasbarggu váikkuhangaskaoamit

12.1.1 Ángiruššansuorggit - ovttasbargošiehtadusat

	(duhaiid mielde)			
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Regionála ovttasbargu	2 000	2 000	0	0,0 %
Submi	2 000	2 000	0	0,0 %

12.2 Regionála ovttasbargu

Ángiruššansuorggi miittomearri:

- Árjjalaš ja ulbmildiđolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Sámediggi lea ovttasbarggus sorjavaš eará oasebeliin bohtosiid olaheames barggustis. Sámediggi lea 2018:s ja 2019:s dahkan ođđa ovttasbargošiehtadusaid Finnmárku fylkkagielldain, Romssa fylkkasuohkaniin, Norlánndda fylkkasuohkaniin ja Trøndelága fylkkasuohkaniin. 01.01.2020 rájes lea Roma ja Finnmárku ovttastahttojuvvo oktan regiovndnan, ja Sámediggi áigu dan jagis ságastallat ođđa fylkkagielldain dainna ulbmiliin ahte dahkat ođđa ovttasbargošiehtadusa.

Sámediggi lea vuolláičállán ovttasbargošiehtadusaid gávpotgielldaiguin Áltá, Oslo, Bådåddjo ja Roma. Ovttasbargošiehtadusaid áigumuššan lea gozihit sámi giela ja kultuvrra sámi álbumoga várás dán gielldain. Dasto láhččojuvvo ovttasbargošiehtadusaid bokte eanet rabas ja luohttevaš gulahallan

diliid birra mat gusket sámiide. Šiehtadusaid čuovvuleapmi dáhpáhuvvá doaibmabijuid bokte iešguđege fágakapihtaliid siskkobealde bušehtaas.

12.2.1 Doarjja regionálaovodddidanprošeavtaide - ohcanvuodot doarjja

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
52001 Doarjja regionálaovodddidanprošeavtaide - ohcanvuodot doarjja	2 000	2 000	0	0,0 %
Submi	2 000	2 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja regionálaovodddidanprošeavtaide:

- Árjjalaš ja ulbmildiđolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Vuoruheamit 2021:s doarjjaortnegis - Doarjja regionálaovodddidanprošeavtaide:

- Prošeavtaide mat ovdánahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima daiguiin fylkkagielldain maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.
- Prošeavtaide mat ovdánahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima daiguiin gávpotgielldaiguiin maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.

13 Eará doaibmabijut

13.1.1 Čoahkketabealla - eará doaibmabijut

		Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
85001	Noerehl - njuolggodoarja	220	210	10	4,8 %
87001	Doarjja sámi válndoorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja	2 969	2 836	133	4,7 %
87010	Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkuide main lea ovdastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	551	526	25	4,8 %
88001	Sámi guoski statistikhka Norggas - šiehtadus	375	375	0	0,0 %
88101	Sámediggeválggaid dutkan - šiehtadus	800	800	0	0,0 %
88501	Sámediggeválggat 2021 - prošeakta	3 500	0	3 500	0,0 %
81000	Doarjjahálldašanvuogádat - prošeakta	0	1 000	-1 000	-100,0 %
Politikhalaš dásí doaibmagolut a)		8 180	0	8 180	-
Submi		16 595	5 747	10 848	188,8 %

13.1.2 Noereh - njuolggodoarja

Noereh lea sámi nuoraídorganisašuvdna Norgga beale Sámis mii vuodduduvvui 2009:s. Noereh galgá bargat buot sámi nuoraíd ektui, ja áššiiguin mat leat hui deatalaččat sámi nuoraide. Noereh galgá láhčit diliid nu ahte buot sámi nuorain lea deaivvadanbáiki mii váikkuha sámi identitehtadovddu nannema rastá geografiija ja rájáid. Noereh lea bellodatpolitikhalaččat ja eallinoainnu dáfus bealátkeahtes organisašuvdna. Várrejuvvo 220 000 ru njuolggodoarjjan Noereh organisašuvdnii 2021:s.

13.1.3 Doarjja sámi válndoorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
87001	Doarjja sámi válndoorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja	2 969	2 836	133
Submi	2 969	2 836	133	4,7 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja sámi válndoorganisašuvnnaide:

- Bisuhit mánggalágan organisašuvdnaeallima ja sihkarastit organisašuvnnaide stabiila ekonomalaš vuodú.

13.1.4 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
87010 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	551	526	25	4,8 %
Submi	551	526	25	4,8 %

Doarjaortnega mihttomearri - Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis:

- Sihkkarastit ruhtadanvuodu organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis.

Doarjaortnega olahusjoavku:

- Bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnat main lea ovddastus Sámedikkis.

13.1.5 Sámi guoski statistikhka Norggas - šiehtadus

Sámediggi lea dahkan šiehtadusa Statistikhkalaš guovddášdoaimmahagain (SGD) sámi guoski statistikhka buvttadeamis. Ruđat mannet publikašuvnna buvttadeapmái, sámi statistikhkii, mii almmuhuvvo juohke nuppi lagi. Sámedikki vuodđooaidnu lea ahte sámi guoski statistikhka galgá buvttaduvvot SGD bokte.

Šiehtadussii várrejuvvo 375 000 ru 2021:s.

13.1.6 Sámediggeválga dutkan - šiehtadus

Máhttu sámiid politikhkalaš searvamis ja guorraseamis sámediggeválggain lea dán oktavuođas vealtameahttun deatalaš. Danne lea stuorra dárbu čađahit sámediggeválggaid vuogádatlaš válgadutkama. Dutkanprošeavta ulbmilin sámediggeválga birra lea buoridit máhtu sámi válgadutkangelbbolašvuđa birra ja ovdánahttit dan, man oktavuođas deattuhuvvojit sámi kultuvrralaš ja gielalaš bealit.

Šiehtadussii várrejuvvo 800 000 ru 2021:s.

13.1.7 Sámediggeválggat 2021 - prošeakta

Mihttomearri:

- Bures čađahuvvon sámediggeválggat.

Sámediggeválggat čađahuvvojit juohke njealját lagi. Prošeavttain galget gozihuvvot buot barggut 2021 sámediggeválggaid čađaheami oktavuođas. Dát guoská earret eará Sámedikki jienastuslogu hálldašeapmái, Sámedikki válgalávdegotti čállidoaimmaide, gielldaid oahpaheapmái ja lohkanválgastivrraide jna.

Dán prošektii 2021:s várrejuvvo 3 500 000 ru.

13.1.8 Doarjjahálddašanvuogádat - prošeakta

Prošeakta lea Sámedikki digitaliserenstrategiija čuovvoleapmi, mearriduvvon juovlamánu 6. beaivvi 2018. Sámediggi lea 2020:s vuolláičállán soahpamuša Innovit:in ollislaš doarjaviogádaga atnui váldimis.

Vuogádagas leat modulat

- Skovit (ohcamat, reporteren)
- Mu siidu /Min side (álkit gulahallan ohcciin/doarjaoažžuin)
- Doarjaga/bargojodu meannudeapmi ja čuovvoleapmi
- Doarjastatistikka

Čoavddus lea standárda vuogádat maid sáhttá heivehit ja viiddidit min dárbbuid mielde.

Vuogádat válđojuvvo atnui 01.01.21 válljejuvvon ovddasmanni ortnegiid várás. Eará ortnegat válđojuvvojat atnui olles jagi 2021. Buot ortnegat galget leat sajis 01.01.22.

13.2 Politihkalaš dási doaibmagolut

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
87101 Sámedikki politihkalaš joavkkut	3 940	0	3 940	-
87110 Opposišvnna bargoeavttu	1 540	0	1 540	-
87120 Doarjja listtuide 2021 sámediggeválgga oktavuođas - ohcanvuđot doarjja	2 700	0	2 700	-
Submi	8 180	0	8 180	-

Váikkuhangaskaoamit politihkalaš dásis leat 2021:s sirdojuwon kapihtalii 14 Politihkalaš dássi.

13.2.1 Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide

Doarjjaortnega doarjaoažžut ja olahusjoavku:

Joavkkut sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievadan 28.11.07.

Ortnega hálđdaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válddi.

Doarjja opposišvnna bargoeavttuide:

Joavkkut Sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievadan 28.11.07, ja mat leat meroštallan ahte gullet opposišuvdnii.

Ortnega hálđdaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válddi. Dat várrejuvvo 3 940 000 ru dán ohcanvuđot doarjagii.

13.2.2 Opposišuvnna bargoeavttu

Sihkkarastin dihtii opposišuvdnii buriid bargoeavtuid Sámedikkis, várrejuvvojat jahkásáčcat ruđat politihkalaš opposišuvnna joavkkuid doibmii. Dasa várrejuvvo 1 540 000 ru 2021:s.

13.2.3 Doarja 2021 sámediggeválggaid listtaide

Doarjaortnega mihttomearri:

- Sis geat bidjet listtaid sámediggeválggaise lea vejolašvuhta searvat válggaise.

Dán ortnega olahusjovkui gullet buot listtat maid Sámedikki válgalávdegoddi dohkkeha sámediggeválggaid láhkaásahusa § 32 mielde.

Ortnega hálddaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi addá fápmudusa. Dán ortnegii 2021:s várrejuvvo 2 700 000 ru.

14 Politihkalaš dássi

14.1.1 Čoahkketabealla - politihkalaš dássi

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
Politihkalaš dási doaibmagolut	30 090	29 479	611	2,1 %
Politihkalaš dási doaibmagolut a)	0	5 316	0	0,0 %
Submi	30 090	34 795	611	1,8 %

a) Váikkuhangaskaoomit politihkalaš dásis leat 2021:s sirdojuwon kapiittalii 13 Eeará doaibmagbijut.

14.2 Politihkalaš dási doaibmagolut

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
1010 Sámedikki dievasčoahkkin a)	13 261	12 961	300	2,3 %
1110 Sámedikki dievasčoahkkinjodihangoddi	2 040	1 979	61	3,1 %
1111 Sámedikki fágálávdegottit a)	710	786	-76	-9,7 %
1120 Sámedikki bearráigeahčanlávdegoddi	986	956	30	3,1 %
1310 Sámi parlamentáralaš ráddí	731	709	22	3,1 %
1510 Sámediggeráddí a)	11 179	10 941	238	2,2 %
1910 Sámedikki nuoraidpolithkalaš lávdegoddi (SNPL)	425	412	13	3,2 %
1920 Sámedikki vuorasiidráddí	471	457	14	3,1 %
1930 Sámedikki váiddalávdegoddi	287	278	9	3,2 %
Submi	30 090	29 479	611	2,1 %

a) Sihkkuma siwan unnit johtin 2020:s ja go vurdojuwo unnit johtin vuosittaš oasis 2021 Covid-19 geažil.

14.2.1 Hálldahuslaš resurssat - dievasčoahkkinstába

15. kapiittalis - Hálldahuslaš dássi- leat dievasčoahkkinstába bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda lokten.

Stábas leat 5 fásta bargi. Dievasčoahkkinstába ovddasvástádus ja bargun lea gozihit parlamentáralaš doaimma Sámedikkis, ja áššemeannudit čoahkkinjodihangoddái ja plánet lávdegoddečoahkkimiid. Dasa lassin lea dievasčoahkkinstábas ovddasvástádus Sámedikki jienastuslogus, ovddasvástádus sámediggeválggaid plánemis ja čádaheamis ja ođđa sámedikki rahpamis, váiddaáššiid meannudeamis maid sámediggeráddí sádde Sámedikki doarjaáššiid váiddalávdegoddái ja doaimmahit Sámedikki váiddalávdegotti čállindoaimmaid.

Sámediggi galgá leat ovdagovvan sámegiela geavaheamis ja lea dievasčoahkkináššis 20/16 mearridan ahte áirasiidda galgá addojuvvot vejolašvuhta beassat geavahit sámegiela sihke lávdegoddečoahkkimiin ja go áirasat čoahkkanit dievasčoahkkimii. Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan ahte dokumeanttat galget jorgaluvvot sámegillii (sihke davvi-, julev- ja lullisámegillii), lávdegodde- ja dievasčoahkkinčoahkkimat galget dulkojuvvot sámegillii ja áirasat galget oažžut iežaset sáhkavuoruid jorgaluvvot sámegillii.

14.2.2 Sámedikki dievasčoahkkin

Dán poasttas leat ruđat Sámedikki dievasčoahkkimii, fágalávdegottiide ja joavkuide. Sámedikki dievasčoahkkimii várrejuvvo 13 361 000 ru 2021:s.

14.2.3 Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi

Čoahkkinjođihangotti bušeahas várrejuvvoit ruđat dievasčoahkkinjođiheaddji bálkái, čoahkkinjođihangotti buhtadusaide ja mátkegoluide, go leat eará čoahkkimiin go dievasčoahkkimiin, ja dievasčoahkkinjođiheaddji mátkegoluide dan oktavuođas go lea eará doaimmas Sámedikki ovddas. Dievasčoahkkinjođiheaddji buhtadus lea 80 % presideantta buhtadusas.

Sámedikki ášši 17/06 mearrásusa vuoden Njuolggadusat ruđaid geavaheapmái Sámedikki politihkalaš joavkuide, maid dievasčoahkkinjođiheaddji hálldaša, várrejuvvo 50 000 ru joavkoruđaid revisoradokkeheapmái ja ruhtan opposišuvnna bargoeavttuide.

Sámedikki ášši 20/16 ja ášši 25/18 mearrásusaid vuoden várrejuvvo 292 000 ru sámegielkurssaide Sámedikki áirasiid várás. Ruđaid hálldaša dievasčoahkkinjođihangoddi.

Ruđain mat leat várrejuvpon dievasčoahkkinjođihangoddái lea mielde buhtadus Sámedikki nammadan lahttui ja várrelahttui Finnmarkkuopmodaga bearráigeahččanlávdegottis, 45 000 ru.

Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddái várrejuvvo 2 040 000 ru 2021:s.

14.2.4 Sámedikki fágalávdegottit

Fágalávdegottiid njuolggadusain boahdá ovdan ahte lávdegottit sáhttet dahkat mátkkiid ja báikediđoštallamiid oahpásmuvvan dihtii áššiide maiguin barget. Dasto čuožžu ahte lávdegottit sáhttet searvat čoahkkimiidda/semináraide/konferánssaide jos dárbbašit ođđa dieđuid áššiin maiguin lávdegoddi bargá.

Sámedikki fágalávdegottiide várrejuvvo 810 000 ru 2020:s.

14.2.5 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi

Bearráigeahččanlávdegoddi galgá čađahit parlamentáralaš bearráigeahču ja bearráigeahččat stivrejumi dan doaimmas mii ruhtaduvvo Sámedikki bušeaha bokte. Dasa gullá maiddái bearráigeahččat Sámedikki jahkerehketdoalu ja Riikkarevišuvnna vejolaš mearkkašumiid rehketedollui. Lávdegoddi sáhttá čađahit iskkademiid Sámedikki hálldahusas, jos dan gávnaha dárbbašlažjan.

Bearráigeahččanlávdegoddi ovddida evttohusa Sámedikki dievasčoahkkimii dain áššiin maid dat meannuda, juogo sierra áššin dahje lávdegotti jahkediedáhusas.

Sámediggi oastá bálvalusaide olggobealde Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái. Bálvalusaide gullá earret eará veahkki ráhkadir doaibmaplánaid bearráigeahččanlávdegotti barggu várás bearráigeahččanlávdegotti njuolggadusaid vuoden, bearráigeahččanlávdegotti áššiid čielggadeapmi ja áššeráhkkanepmi ja veahkki diehtojuohkin- ja gulahallangažaldagain.

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái várrejuvvo 986 000 ru 2021:s.

14.2.6 Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)

Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) lea parlamentáralaš ovtasbargoorgána Ruota , Suoma ja Norgga sámedikkiid gaskka ja Ruošša beale sámiin lea bissovaš ovddastus. Iešguđege sámedikkit mákset iežaset sáttagottiid goluid SPR-čoahkkimiidda searvamii ja eará ovddastussii. Sámi Parlamentáralaš ráđđái várrejuvvo 731 000 ru 2021:s.

14.2.7 Sámediggerráđđi

Poasttas máksojuvvo buhtadus presidentii, njealji ráđđelahttu, ja guovtti politihkalaš ráđđeaddái, ja das lea ruhta sámediggeráđi mátkegoluide ráđđečoahkkimiidda ja eará doaimmaid oktavuođas Sámedikki ovddas.

Sámedikki presideantta buhtadus čuovvu ráđđehuslahtuid buhtadusa, ja lea 80 % das.

Sámediggeráđi eará lahtuid jahkebuhtadus lea 75 % presideantta buhtadusas. Sámediggeráđđái várrejuvvo 11 279 000 ru 2021:s.

14.2.8 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul)

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul) lea ásahuvvon nannet sámi nuoraid váikkuhanvejolašvuoda Sámedikki politihkii. SáNul lea maiddái ángirušsan riikkaidgaskasaččat sámi ja álgoálbmoga nuoraid politihkain. SáNul:s leat vihtta bistevaš lahttu maid Sámediggeráđđi nammada. SáNul lea ožžon bistevaš mandáhta ja organiserema Sámedikki dievasčoahkkimis.

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávegoddái várrejuvvo 425 000 ru 2021:s.

14.2.9 Sámedikki vuorrasiidrás

Vuorrasiidrás lea Sámediggeráđi ráđđeaddi orgána ja galgá veahkehit Sámediggeráđi Sámedikki vuorasolbmuid politihka hábmemis, ja áššiin mat gusket sámi vuorasolbmuide.

Sámedikki vuorrasiidrásái várrejuvvo 471 000 ru 2021:s.

14.2.10 Sámedikki váiddalávdegoddi

Sámediggi ásahii 2011:s Sámedikki váiddalávdegotti doarjjaáššiid várás. Ásaheami áigumuš lea sihkkarastit ahte Sámedikki doarjjahálddašeapmi doahtala hálddašanlága njuolggadusaid váiddameannudeami birra.

Sámedikki váiddalávdegoddái várrejuvvo 287 000 ru 2021:s.

15 Hálldahusdássi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Bálká ja sosiála golut a) b) c) d)	97 929	93 322	4 607	4,9 %
Eará doaibmagolut	41 372	40 132	1 240	3,1 %
Submi	139 301	133 454	5 847	4,4 %

a) 500 000 ru mannet goluide háldahusa dásis dan geažil go Dielddanuori suohkan laktujuvo sámegielaid hálddašanguvltui.

b) 850 000 ru leat sirdojuwon eret poasttas 21000 Doarjja dábálaš oahpponeawuide. Dat guoska 1 virgái.

c) 1 000 000 ru gulla háldahuslaš bargui lassijuolludussan digitála oahpponeawuid ráhkadeapmi. Dát lea gaskaboddosaš lassáneapmi dán liigejuolludeapmái.

d) Sihkkuma siwan unnit johtin 2020:s ja go vurdojuwo unnit johtin vuosttaš oasis 2021 Covid-19 geažil.

Postii gullet:

- Sámedikki háldahusa bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuođa buorideapmi. Dát guoská Sámedikki 6 fágaossodahkii, gulahallanstábii, direktevrra stábii ja dievasčoahkkinstábii. Vállooassi goluin leat bálkkát ja bargiidgolut.
- Háldahusa ja politikhalaš jođiheddjiid oktasaš doaibmagolut. Dasa gullet gálvvut ja bálvalusat, viessoláigu, el-rávdnji, oppalaš investeremat ja investeremat DGT-reaidduide.
- Várrejupmi sámediggevistti bajásdoallan- ja divvungoluide.

15.1 Sámedikki hálldahus

15.1.1 Organisašuvdnakárta

Lassin daidda fágaossodagaide mat leat namuhuvvon fágakapihtaliin, leat Sámedikki čuovvovaš hálldahuslaš ovttadagat:

- Hálldahusossodat (HÁL).
- Direkterra stába.
- Gulahallanstába.

15.1.2 Hálldahusossodat

Ossodagas leat 38 fásta bargi vihtta juhkosis:

- Ekonomijajuogus.
- Bargiidjuogus.
- Dokumentašuvdnajuogus.
- Juogus DGT ja doaimma várás.
- Bušeahhta ja ovttastahttinjuogus.

Ossodagas lea bajimuš ovddasvástádus Sámedikki bušeahdas, jahkediedáhusas, dieđáhusbarggus, siskkáldas bearráigeahččan, doarjjanjuolggadusain, doarjjahálldašeamis ja digitaliseremis Sámedikkis.

Hálddahusossodagas lea maiddái ovddasvástádus earret eará mašiidnagálvvuid ja prográmmagálvvuid oastimis ja doaimmas hálddahussii ja politihkkariid várás, arkiiva hálddašeapmi, bargiidpolitihkka ja bargiid čuovvuleapmi, bálkávuogágada administreren, rehketoallovuogádat ja oastimat, sámediggevistti doaibma ja sihkarvuhta.

15.1.3 Direktevrra stába

Stábas leat 2 fásta bargi.

15.1.4 Gulahallanstába

Stábas leat 7 fásta bargi.

Gulahallanstábas lea ovddasvástádus Sámedikki diehtojuohkin- ja gulahallandoaimmas ja sámediggeráđi geavatlaš čoahkkinlháčimis.

15.1.5 Sámedikki kánturstruktuvra

Sámedikki kánturstruktuvra lea geográfalaččat lávdaduvvon 9 iešguđege báikái mat leat:

Sámedikkis lea dan rájes go dat ásahuvvui leamaš lávdahálddahus ja váldochálddahus lea oppa áiggi leamaš Kárášjogas. Sámedikki kantuvrrat leat deatalalaččat sámi guovlluin. Dat leat yeahkehan čohkket

buriid fágabirrasiid ja deatalaš gealbobargosajiid viehka smávva bargomárkaniin. Sámediggi lea lihkostuvvan oažžut dakkár lávdaduvvon kánturmálle mas gealbobargosajit eai leat sorjavaččat báikkis.

15.2 Hálldahusa árvvut, višuvdna ja mihttomearri

Min árvvut govvidit movt mii galgat deaivvadit ja láhttet earáiguin, sihke siskkáldasat ja olgo bealde. Dát galgá leat vuodđun movt mii deaivvadit birrasiiguin. Muđui galget árvvut ipmirduvvot vuodđovuordámuššan movt mii čoavdit min bargguid. Árvvut galget váikkuhit olles min organisašuvnna ja vuhttot min organisašuvnna kultuvrras, leat oidnosis earáide, ja deattuhuvvot sihke buriid ja heajos áiggiid.

Min árvvut leat:

Sámi giella ja identitehta:

- Sámegiella lea váldogiella Sámedikkis.
- Mii leat rámis go ovddastit sámi álbmoga.
- Girjás Sápmi.

Rabasvuohta:

- Min eallima oidnet olggobealde servodat ja mii oaidnit servodaga.
- Jođiheaddjit mitalit čielgasit mihtomeriid.
- Mis leat čáhkkit proseassat.
- Mis leat arenat ealli digaštallamiidda, rábmái ja moaitimii ja vuogádat diedihemiide.

Verddevuohta - ovttasbargu ja doahttaleapmi goabbat guvlui:

- Mii gullat oktii, veahkehit guhtet guoibmámet ja dahkat guhtet guoibmámet buorrin.
- Mii čáhkket saji.
- Mii árvvusatnit buohkaid.

Geavaheaddjái fokus:

- Mis lea fokus geavahedjiid dárbbuide.
- Mii leat beakttilat resurssageavaheamis.
- Mii leat profešsunealla ja addit kvalitehta.
- Mii váldit vuhtii birrasa.

15.2.1 Hálldahusa bajimuš mihttomearit

Sámediggi galgá leat rabas, álki geavaheaddjái ja čáhkkil - Sámediggi álbmoga várás. Oktavuohta sámi álbmogiin galgá álo leat vuodđun Sámedikki politihka ovddideamis. Sámedikkis galgá maid iežas barggus leat buorre gulahallan guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin.

Sámediggi galgá buktit buriid rámmaid sámi giela, kultuvrra ja servodaga ovddideapmái.

Aktiivvalaš gulahallama bokte servodagain addit mii ávkkálaš ja áigeguovdilis bálvalusaid main lea buorre kvalitehta.

Ávkkálaš bálvalusat sámi servvodagas Nyttige tjenester i det samiske samfunnet

Gulahallan ja buorre beaggin
Kommunikasjon og godt omdømme

Duddjon
Utføre, produsere, utvikle

15.2.2 Gelbbolašvuodalołokten sámegeelas

Sámedikki hálldahus bargá giellagelbbolašvuoda loktemiin iežamet bargiid gaskkas. Mihttomearrin lea oažžut eanet arenaid siskkáldasat gos sámegeilla geavahuvvo bargogiellan, nu ahte eat dárbaš dulka dahje jorgalanbálvalusaid.

15.2.3 Bargobiras

Mihttomearri min bargobiraspolitikhain lea oažžut bargosaji mii lea buorre, mii ovdánahttá, duhtada ja lea oadjebas buot mielbargiide. Dán mii olahat go láhčit saji dearvvašvuhtii, birrasii ja sihkarvuhtii buot bargguin maid mii bargat bargosajis ja viidáseappot movttiidahttit jođiheddjiid ja mielbargiid leat mielde háhkamin buori bargosaji. Buori bargosajis lea árvu sihke ovttaskas bargái ja mielddisbuktá maid buori mihtoolaheami.

16 Mearkkašumit ášši 61/20 meannudeamis

Plána- ja finánsalávdegoddi

Mearkkašupmi 1

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid riikkasearvvis (NSR), Guovvdášbellocas (GB) ja Åarjel-Saemiej Giehl (ÅaSG) Runar Myrnes Balto bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSR) Nils Mikkelsen Utsi, Tor Gunnar Nystad, Anne Henriette Reinås Nilut, Klemet Erland Hætta, Guovddášbellocas (GB) Cecilie Hansen, Åarjel-Saemiej Giehl (ÅaSG) Ellinor Marita Jäma, dorjot.

OCA-álgga Dáiddasiida – Máze House

Sámediggi doarju OCA-álgaga Dáiddasiida – Máze House Dáiddaguovddáža ođasteami ja fas rahpama birra Mázes, legendáralaš Máze joavkku dáiddárviessu ja bádji.

Mearkkašupmi 2

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid riikkasearvvis (NSR), Guovvdášbellocas (GB) ja Åarjel-Saemiej Giehl (ÅaSG) Runar Myrnes Balto bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSR) Nils Mikkelsen Utsi, Tor Gunnar Nystad, Anne Henriette Reinås Nilut, Klemet Erland Hætta, Guovddášbellocas (GB) Cecilie Hansen, Åarjel-Saemiej Giehl (ÅaSG) Ellinor Marita Jäma, dorjot.

Sámediggi doarju Deanu Instituhta huksema sámi árbedieđuid máhtguovddážin luossabivdu ja johkasámi kultuvrra ektui, ja bivdá Sámediggeráđi bargat dainna 2021:s.

Mearkkašupmi 3

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid riikkasearvvis (NSR), Guovvdášbellocas (GB) ja Åarjel-Saemiej Giehl (ÅaSG) Runar Myrnes Balto bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSR) Nils Mikkelsen Utsi, Tor Gunnar Nystad, Anne Henriette Reinås Nilut, Klemet Erland Hætta, Guovddášbellocas (GB) Cecilie Hansen, Åarjel-Saemiej Giehl (ÅaSG) Ellinor Marita Jäma, dorjot.

Jagis 2020 lei unnán johtin ja vurdojuvvo ahte lea unnit johtindoaibma vuosttaš oasis 2021 Covid-19 geažil, ja sihkkumat kapihtaliin 14 ja 15 leat oaivvilduvvon vižžojuvvot dan várás. Sámedikki eanetlohu ii leat jurddašan dán bissovaš sihkkumin. Johtin 2020:s ja 2021:s ferte geahčaduvvot fárrolaga reviderejuvvon bušeahdas 2021.

Mearkkašupmi 4

Mearkkašupmi ovddiduvvon Bargiidbellocas (BB) Ronny Wilhelmsen bokte. Lávdegotti miellahtut Bargiidbellocas (BB) Tom Sotinen ja Synnøve Søndergaard, doarjuba.

Sámediggi registrere gielda- ja hálddašankomitea árvalusas Sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra Árv. 107 S (2019–2020) maid komitea lea addán Stuorradiggái juovlamánu 10. b. 2019 ahte muhtun lahtut komiteas ovddidedje čuovvovačča:

"Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at økningen i rammeoverføringen i 2020 er begrunnet med Hjertespråket, men ikke øremerket. Sametinget har

dermed mulighet til å prioritere tiltak selv innenfor egen ramme. Disse medlemmer viser videre til at Sametingets budsjett består av om lag 1/3 drift og 2/3 tilskuddsposter. Driftsbudsjettet øker i tråd med prisvekst korrigert for avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen på 0,5 pst. Tilskuddsposter er videreført på samme nominelle nivå som i 2019. Disse medlemmer understreker at Sametingets budsjett er behandlet på samme måte som andre deler av statsbudsjettet."

Gáldu:<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2019-2020/inns-201920-107s?m=1>

Sámediggi ii dohkket dákkár ákkaid go olles juolludus Stuorradikkis Sámediggái geavahuvvo ovddasvástádussuoggis maid Sámediggi lea defineren.

Sámedikki bušehtas lea čoahkkekapihtal "Doarjja earáide" birrasii 2/3 oassi ollslaš juolludusas. Sámediggi registrere ahte dát geavahuvvo dakkár politihka fievrildeapmái mii gáržžida Sámedikki ekonomalaš doaibmamuni ja unnida njuolga fievridermiid/doaibmadoarjaga earret eará sámi ásahusaide.

Doarjagiid máksimat earáide leat Sámediggerádi 2021 bušehtaevttohusas 335 526 000 ru. Sámediggerádi dieđuid mielde lea dás fas 106 664 000 ru ohcanvuđot doarjja, ja 228 862 000 ru manná njuolggodoarjjan (njuolga fievrideramit/doaibmadoarjja) earret eará sámi ásahusaide. Sámediggeráđđi berre gulahallamiin Stuorradikki bellodagaiguin juksan dihtii áddejumi ahte ruđat mat fievrividuvvojt Sámediggái ollásit galget oažžut bálká- ja haddegoargnjuma.

Tabealla bálká- ja haddegoargnjuma bázahallamis Sámedikkis dán válgaáigodagas:

Jahki	2018	2019	2020	2021	
Buhtadus haddegoargnjumii Sámediggái	0,97	2,55	0,36	3,01	
Ráđđehusa meroštallamat haddegoargnjumii	2,5	2,7	3	2,3	
Erehus %	-1,53	-0,15	-2,64	0,71	
Oppalaš erehus %					-3,61

Jahki	2018	2019	2020	2021	
Buhtadus haddegoargnjumii Sámediggái	4 464	12 401	1 792	15 639	
Ráđđehusa meroštallamat haddegoargnjumii	11 535	13 132	15 092	11 934	
Erehus %	(7 071)	(731)	(13 300)	3 705	
Oppalaš erehus %					-17397

Sámedikki dievasčoahkkin

Mearkkašupmi 5

Bargiidbelodat, Ronny Wilhelmsen

Čujuhit Bargiidbelodaga molssaevttolaš stáhtabušehtii, mii attášii Sámediggái 53 miljovnna eambbo maid sáhttet geavahit sámi doaimmaide. 50 dáin livččii mannan njuolga Sámedikki disposišuvdnii.

Bargiidbellodaga molssaevtolaš stáhtabušehta vuodul háliida Bargiidbellodat vuoruhit nationála sámi kulturloktema, ja eanet ángiruššama sámi oahpahussii.

Bargiidbellodaga molssaevtolaš stáhtabušehta 2021 árvalusa vuodul

Bargiidbellodaga molssaevtolaš stáhtabušehta 2021 árvalusa vuodul		
Ruđat maid Sámediggi disponere		
Innovašuvdna Sápmi álggaheapmi	6 000 000	
Sámegiella buohkaide - álggaheapmi	5 000 000	
Čuovvuleapmi sámi rievttit ja areálat	4 600 000	
Riidováidudeaddji doaimmat vuodđoealáhusain	1 400 000	
Bázahallan váilevaš bálká- ja haddelasáhusa geažil	4 400 000	2.Geahča vuollelis
Stipeanda mánáidgárdeoahpaheaddji- ja oahpaheaddjioahpuide, sámi	5 000 000	
Sámi mánáidgárddit	5 000 000	3.Geahča vuollelis
Girjebusset	4 000 000	
Ohcanvuđot ealáhusruhta, liige Covid-19	2 000 000	
Nationála sámi kulturloktenten		9,5 mill
Sámi kulturdoaimmaheaddjitet, doarjagat ja stipeanddat	2 000 000	
Sámi dáiddamusea álggahanruđat	500 000	
Sámi kulturinstitušuvnnat	3 500 000	
Sámi festiválat	2 000 000	
Doarjaruđat kulturealáhusa ovdánahttimii	1 500 000	
Hospiteren sámegielat skuvllain - oahppit	1 500 000	
Joddu nationála sámi luossaguovddáš	500 000	
Lullisámi kulturruduđat, álggahanruđat Sjeltie ja Trondheima Sámi viessu	450 000	
Ovdánahttinruđat Oslo sámi viessu	250 000	
Ángiruššan sámi e-valáštallan	400 000	
Submi ruđain maid Sámediggi disponere	50 000 000	
Ruđat muđui sámi doaimmaide		
Baastede	2 000 000	
Dáiddadállu	1 000 000	
Lasáhus sámi doaimmaide	53 000 000	
Bargiidbellodat		
2. 17 400 000 ruvdnosaš váilevaš bálká- ja haddelasáhus joksojuvvo njealji jagi áigodagas		
3. Guovlluin gos sámegiella lea hearkkes dilis, dahje go sámit leat unnitlogus (nugo lullisámi ja julevsámi guovlluin, ja maiddái gávpogiin, geahča Váibmogielas)		

Innovašuvdna Sápmi

Sámis lea dárbu nannosut apparáhtii mii čuovvula ja ovdánahttá sámi ealáhusdoaimmaid. Váilevaš riskakapitála lea hástalus sámi guovluid ealáhusdoaimmaid ovdáneapmái. Innovašuvdna Sápmi ásaheami ulbmilin lea ovdánahttít ja lasihit innovašuvnna sámi guovluid ealáhusdoaimmain, ja maiddái profileret sámi ealáhusdoaimmaid ja Sámimátkebáikin. Nanusmahttojuvvon ealáhusdoaimmat sihkkarastet sámi servvodaga ja ássama sámi guovlluin ja nu maiddái lea ávkin ee. sámi kulturealáhusaid ovdánahttimis.

Innovašuvdna Sápmi lea jurddašuvvon ovttasbargun gaskal Sámedikki, Sámi ealáhusgárddi, Innovasjon Norge, Interreg/Interreg Sápmi, dutkan- ja oahpahusásahusaid, sámi vuodđoealáhusaid, fylkkaid, investoriid, olggobeale ruđalaš doaibmaosálaččaid ja innovašuvdnaprográmmaid nugo N2.

Lea ulbmilin eará Sámedikkiigun ovttasbargat ja dainna lágiin viiddidit prográmma nu, ahte dat guoská olles sámi álbmogii. Okta Innovašuvdna Sámi mihtuin lea jávkadit dahkkojuvvon geográfalaš earuid Sámedikki ealáhuspolitikhkas bargat ovddidan dihtii sámi ealáhusdoaimmaid juohke sajis.

Sámediggi lea sorjavaš liigeruđain álggahan dihtii prošeavtta, ja oaidná ahte Bargiidbellodaga molssaevttolaš stáhtabušehta ángiruššamiid sámi ulbmiliidda ja Sámedikki bušehta ođđavuoruhemiiid bokte sáhttá duohtandahkat institušuvnna, ja nu revolušoneret sámi ealáhusovdáneami.

Sámegiella buohkaide

Stuorraservvodagas lea váilevaš ipmárdus sámegielaiide ja sámi kultuvrii. Šaddet unnit sámi giellaguoddit geat sáhttet hábmet ahtanuššanvuođu sámi riidduin, daningo olbmuin, geat orrot bálddalagaid, ii leat ipmárdus guđet guoimmiiset kultuvrii.

Daningo Norgga stáhta lea huksejuvvon guovtti álbmoga eatnamii – sápmelaččaid ja dáččaid, de lea váilevaš oahpahus sámegielas ja sámi kultuvrras vuodđoskuvllas vejolaččat stuorra servvodatváttisvuhta.

Bargiidbellodaga molssaevttolaš stáhtabušehta vuodul sáhtášii Sámediggi álggahit prošeavtta "Sámegiella buohkaide" viidát. Sámedikki mihtun lea ahte eambbo oahppit galget oažžut oahpahusa sámegielas, ahte eambbosiin lea sámegiella oahppoduđaštusat, ja ahte oahppit gárvejít vuodđoskuvlla nu, ahte sis lea nana máhttu sámegielas ja dovdet sámi kultuvrra ja servvodateallima bures.

Lihkostuvvan dihtii dánna, ferte oahpahusas leat alla kvalitehta, leat bures organiserejuvvon, ja oahppit fertejít vásihit ahte máhttet ja ovdánit. Ohppiid ferte čuovvulit nu, ahte olahit alimus vejolaš dási.

Sámi rivttiid ja areálaid čuovvuleapmi

Sámediggi ferte ieš eanet huksset máhtu áimmahuššan dihtii sámi rivttiid, ja maiddái váldit ovddasvástádusa veahkehít álbmoga gažaldagain ja áššiin daid oktavuođas. Sámediggi ii hálit privatiseret máhtu ja sávvá ahte Sámediggeráđis galgá leat válđoovdasvástádus dán ángiruššamis. Mearrasámi rivttiid nannen, areálaiide guoski rievttit, boazodoallu, eanandoallu ja meahcásteapmi leat

dehálaš ášši mat gáibidit alla dási máhtolašvuoda. Dán máhtu ferte maiddái dahkat olámuudui álbmogii nu, ahte buohkat ožžot dárbašlaš veahki, almmá priváhta ekonomiijas beroškeahttá. Lea lunddolaš ahte Sámedikkis lea dát ovddasvástádus.

Sámi ipmárdusas lea eana, čázit ja mearra resursaguovllut main leat háhkan resurssaid birgema geažil ja hábmet smávva ja stuorra servvodagaid. Dát lea sámi giela, kultuvrra, identitehta ja servvodateallima luonduvuođđu. Bargiidbellodaga molssaevttolaš stáhtabušeaha vuodul sáhtášii Sámediggi nannet riekteossodaga ja lokten máhtolašvuoda riektegažaldagain, dusten dihtii sámi servvodaga hástalusaid buori vuogi mielde.

Sámedikki bálká- ja haddelasáhus

Sámedikki ja sámi ásahusaid bargiid bálkádássi ii leat ovdánan seamma láhkái go muđui servvodagas. Sivasgo ráđđehus stáhtabušeahdas juolluda unnán Sámediggái, de lea Sámediggi bálká- ja haddelasáhusa dáfus bázahallan oktiibuot 17 miljovnnain ruvnnuin dán áigodagas. Bargiidbellodaga molssaevttolaš stáhtabušeaha vuodul árvalit mii čuovvovaš áigodagas joksat bázahallama ja loktet Sámedikki bálkádási jahkásash lasáhusain dohkálaš dássái. Áimmahuššan dihtii

sámi servvodaga beroštumiid dorvvolaš ja buori vuogi mielde lea dárbašlaš ahte sámi ásahusat leat geasuheaddji bargobáikkit gos leat motiverejeaddji ja gelbbolaš bargit.

Stipeanda mánáidgárdeoahpaheaddji- ja oaahpaheaddjioahpuide, sámi

Lea stuorra dárbu sámegielat oaahpaheddiide ja mánáidgárdeoahpaheddiide. Go oaapponeavvuid ja oaahppoplánaid buvttadeapmi guovdilasto, de vuordit mii ahte dás ovddasguvlui lea vel stuorát dárbu oaahpaheddiide geain lea máhttua sámegielas. Maiddái prošeakta "Sámeigella buohkaide" váikkuha nu, ahte šaddá eanet dárbu sámegieloahpaheddiide. Bargiidbellodaga erenoamáš stáhtabušeahtain sáhtášii Sámediggi fállat buriid stipeandaortnegiid sidjiide geat háliidit gazzat oahpu dahje liigeoahpu dán fágain ja nu sihkkarastit oaahpaheddiid sámi ohppiide miehtá riikkia.

Girjebusset

Sámediggi lea unnidan doarjaga girjebussiide ángiruššan dihtii sámi girjjálašvuoda digitaliseremii ja buvttadeapmái. Sámi girjjálašvuoda luoikkahanfálaldagat sihke rávisolbmuide ja mánáide/nuoraide leat viehka unnán. Lea erenoamáš stuorrá dárbu sámi fálaldahkii boaittobealbáikkiid sámi mánáide ja nuoraide. Vuorasolbmot dárbašit arena gos besset oahppat geavahit digitála reaidduid, ja Sámediggi oaivvilda oaivvilda girjebusset sáhttet veahkehít dán suorggis.

Sámediggi háliida giella- ja girjebussiid odđasit ásaheami ja nannema bokte oažžut buoret gaskkusteami, deaivvadanbáikki ja kultuvrralaš lágidemiid mánáide/nuoraide ja rávisolbmuide. Maiddái vuorrasut sámiin lea dárbu deaivvadanbáikkiide go besset geavahit giela ja fievririt máhtu earáide. Dasa lassin dárbašit vuorasolbmot skuvlema geavahit digitála reaidduid nugo neahttabájkku, digitála poastta, jnv. Sámediggi atná dehálažžan leat láidesteaddjin ja oasálaš aktevran dán servvodatmihtu huksemis, ovdaňahttin dihtii sámi demokratija ja servvodathuksema.

Bargiidbellodaga molssaevttolaš stáhtabušeaha bokte gávdná Sámediggi ruđaid gávdnan dihtii doaibmi málle gáhtten ja ovdaňahttin dihtii girjebussefálaldagaid miehtá riikka.

Nationála sámi kulturloketen

Sámi kultuvras ja sámi kulturásahusain eai leat leamaš seamma rámmaeavttut ja ovdánanvejolašvuodat go kulturáŋgiruššamiin muđui riikkas. Sámi kulturfálaldat lea ožzon unnán ruhtadeami logiid jagiid, ja ollu guovluin gos sápmelaččat orrot leat juogo hui unnán fálaldagat, dahje eai oba fálaldatge. Sámi kulturloketen lea dárbbashaša gáhtten dihtii sámi kultuvrra ja lokten dihtii min historjjá boahtteáigái. Dáruiduhttima geažil lea kultuvra garra deattu vuolde, ja danin lea dehálaš hábmet eambbo kulturbargosajid ja nannet sámi kulturealáhusaid.

Sámediggi háliida lasihit ekonomalaš rámmaid sámi museaide, ja fuolahit ahte leat buorit lokalitehtat mat buriin vugiin gáhttejít sámi kulturárbbi manjat áigái. Gáhttet ja ovdaňahttit sámi giella- ja kulturmáhtu sámi ásahusain. Olbmot leat sámi servvodaga geadgejuolggit ja nana lokten gáibiduvvo sihkkarastin dihtii ahte sámi ásahusat leat geasuheaddji bargosajit mat sáhittet gilvalit muđui servvodagain. Sámediggi áigu proaktiivvalaččat bargat ásahit ja nannet kulturfálaldagaid buot báikkiin gos sápmelaččat orrot, gos leat ovdamarkka dihtii fysalaš čoahkkananbáikkit sámi álbmogii. Sámediggi háliida maiddái heivehit nu, ahte sámi kulturásahusaid gelbbolašvuodaloften bálkahuvvo, ja maiddái hábmet eambbo oahpahusfálaldagaid kultursuoggis.

Giellahospiteren sámi ohppiide

Sámediggi háliida juolludit ruđaid nu, ahte eambbo gáiddusoahpahusoahppit ožzot vejolašvuoda sámegieloahpahusa oktavuođas hospiteret ja searvat gielladeaivvademiide sámegielat skuvllain. Diekkár “giellabassan” lea doaibman hui bures oahppamii ja lea juoga maid nagoda duohandahkat Bargiidbellodaga molssaevttolaš stáhtabušeahtain.

Nationála luossaguovddáš Deanus – Joddu

Deanu gielda lea plánegoahtán stuorát galledanguovddáža mas geahččat vejolašvuoda oktiilokaliseret Nationála luossaguovddáža hálddahusain (TF) ja eará ovttasbargoguimmiigun geain lea beroštupmi johkasámi kultuvrii ja lussii. Dan botta go vuordá stuorát galledanguovddáža, de sávvá Nationála luossaguovddáš Deanus – Joddu oažžut sadjái čájáhusa gaskaboddosaš lokálain. Sii háliidit álggos ásahit 50 m² sturrosaš čájáhusa, čoahkkananbáikki ja kánturlokalitehtaid, ovddemustá gieldda guovddážii, Deanušaldái. Čájáhus šaddá Deanu luondduvuđot márkeeláhusbuktaga oassin. Vuolggasadjin lea gaskkustit máhtu čázádaga birra mátkkošteddjiide ovttas báikkálaš márkeeláhusaktevrraiguin.

E-valáštallan

Sámedikki giellaloktenbálkkašupmi 2020 geigejuvvui Lemet Máhtte Eira Sarai guhte ieš jorgalii Minecraft dihtorspealu sámegillii. Dát beroštupmi čálmmustahattá bures ahte e-valáštallan ja dihtorspealut oppalaččat leat buorit arenat sihke geavahit ja oahppat sámegiela. Sámediggi háliida áŋgiruššat dihtorspealuide ja e-valáštallamii, movttiidahttin dihtii nuoraid geavahit sámegiela. Doaimmat sáhittet leat doarjagat dihtordeaivvademiide, e-valáštallašgilvvuide, spealuid jorgaleapmái, diehtojuohkinávdnasiidda, jnv.